

TC

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TOPLUMSAL
CİNSİYET, HEGEMONİK ERKEK ALGISI VE
DİNDARLIK İLİŞKİSİ VAN VE İSTANBUL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşah ARVAS

2501171455

TEZ DANIŞMANI

Doç.Dr. Gülüşan GÖCEN

İstanbul-2021

ÖZ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET,
HEGEMONİK ERKEK ALGISI VE DINDARLIK İLİŞKİSİ VAN VE
İSTANBUL ÖRNEĞİ**

GÜLŞAH ARVAS

Genelde toplumsal cinsiyet çalışmaları özelde ise erkeklik çalışmaları din psikolojisi literatüründe boşluğu doldurulması gereken ancak buna karşın alandaki çalışmalar açısından oldukça eksik bir konudur. Buradan hareketle konu edinilen ve nicel bir saha araştırmasına dayanan ve hegemonik erkeklik algısını ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışmasını da içeren bu araştırmamızın amacı, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları, hegemonik erkeklik algıları ve dindarlık durumları arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Yaşları 18-50 (X=60,39) yaş aralığında değişen İstanbul ve Van ilinde öğrenim gören 943 gönüllü üniversite öğrencisinden oluşan örneklem grubuna, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (TCAÖ), Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği (HEAÖ) ve Dini Tutum Ölçeği (DTÖ), 2020 Ağustos-Ekim aylarında online olarak uygulanmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri (yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen fakülte ve şehir) ile toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkek algısı ve dindarlık ilişkisi incelenmiştir. Bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla t-testi ve ANOVA analizleri, bağımlı değişkenlerin birbirleriyle ilişkisini belirlemek için ise korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda örneklem grubunun genel dindarlık durumlarının, toplumsal cinsiyet algıları puanlarının ve hegemonik erkek algılarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucuna göre üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları ile hegemonik erkeklik algıları arasında güçlü derecede negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet ve dindarlık arasında ise orta kuvvette ve istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir korelasyon bulunmuştur. Hegemonik erkek algısı ve dindarlık arasında ise orta kuvvette ve pozitif yönde anlamlı bir korelasyon olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Hegemonik Erkeklik, Cinsiyet Algısı, Dindarlık, Üniversite Öğrencileri

ABSTRACT
THE RELATIONSHIP OF GENDER, HEGEMONIC MALE
PERCEPTION AND RELIGIOUSNESS IN UNIVERSITY STUDENTS
VAN AND ISTANBUL EXAMPLE

GÜLŞAH ARVAS

Gender studies in general and masculinity studies in particular are a subject that needs to be filled in the psychology of religion literature, but on the other hand, it is a very deficient subject in terms of studies in the field. The aim of this study, which is based on a quantitative field research and includes a scale development study to measure the perception of hegemonic masculinity, is to reveal the relationships between university students' gender perceptions, hegemonic masculinity perceptions and their religiousness. The Gender Perception Scale (TSS), Hegemonic Male Perception Scale (HEAS) and Religious Attitude Scale (WTO) were administered to the sample group consisting of 943 volunteer university students aged between 18-50 ($X=60,39$) studying in Istanbul and Van. It was applied online in August-October 2020.

Independent variables of the research (age, gender, marital status, faculty and city) and gender perception, the relationship between hegemonic male perception and religiosity was examined. T-test and ANOVA analyzes to determine the relationship between dependent variables and independent variables, correlation analysis was performed to determine the relationship between dependent variables. As a result of the analysis, it was determined that the general religiosity, gender perception scores and hegemonic male perceptions of the sample group were high. According to the results of the correlation analysis, it was determined that there is a strong negative significant relationship between the gender perceptions of university students and their hegemonic masculinity perceptions. A moderately strong and statistically negative correlation was found between gender and religiosity. It was observed that there was a moderately strong and positive significant correlation between hegemonic male perception and religiosity.

Keywords: Gender, Hegemonic Masculinity, Perception of Gender, Religiosity, University Students.

ÖNSÖZ

Toplumsal kadına ve erkeğe davranışları ve onlara yükledikleri özellikler farklıdır. Toplumda genellikle kadından “ev işlerini” yapması beklenirken erkekten ailenin gelirini sağlama beklenir. Kadınlardan ve erkeklerden beklenen roller, davranışlar, duygular, faaliyetler farklıdır. Bu farklılıkların nedeni, kaynakları ve sonuçları hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüş, pek çok araştırma yapılmıştır ve hala süren tartışmalar vardır. Toplumsal cinsiyet çalışmaları din psikolojisi literatüründe boşluğu doldurulması gereken fakat buna karşılık mevcut çalışmalar bakımından henüz oldukça eksik bir konudur. Bununla beraber toplumsal cinsiyet çalışmalarının geneline baktığımızda kadın konusu toplumsal cinsiyet bağlamında birçok yönden ele alınırken erkek üzerine çalışmalar ancak son yıllarda kayda değer bir varlık göstermeye başlamıştır. Erkeklik çalışmalarının arkhesi, kadın çalışmaları daha da özelden feminist çalışmalar ile başlamaktadır. Toplumsal cinsiyet, hegemonik erkeklik ve dindarlık olgularını ele alan bu çalışma, giriş, kuramsal ve kavramsal çerçeve, yöntem, bulgular ve sonuç-öneriler olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

Öncelikle yüksek lisansa başladığım günden bu yana ama bilhassa bu çalışma boyunca akademik desteğiyle, anlayışıyla ve rehberliği ile yanımda olan sevgili danışmanım, kıymetli hocam Doç. Dr. Gülüşan GÖCEN’e, süreç boyunca her zaman yanımda olan, daima akademik motivasyon sağlayan, neşesiyle ve samimiyetiyle destek olan sevgili dostum Araş. Gör. Nurunnisa KİLİT’e, bilmediklerimi sormak için kapısını hep açık bulduğum, hep çok şey öğrendiğim, kütüphane günlerinin en güzel yanı olan Kevser ÇAĞLAN’a, bu yola birlikte başladığımız gibi son düzlükte de yanımda olan ve en ihtiyaç duyduğum anda motivasyonumu yeniden diriltten Araş. Gör. Tuba AKÇAY’a teşekkür ederim. Lisans yıllarımdan beri hep yanımda olan, her zorlu süreçte olduğu gibi bu süreçte de beni destekleyen, hayatta attığım her adımda yanımda olan can dostum Zeynep Ruşen ERARSLAN’a ve beni kendi kızları gibi benimseyen sevgili ailesine, tüm destekleri için kıymetli annem Doç. Dr. Gülhan BORA’ya, hayatımın en büyük ve saf mutluluğu olan sadece varlıklarıyla bile her zaman bana güç veren, dayanak olan iki güzel şiiirlerim, kardeşlerim Şeyma ve Şevval ARVAS’a tüm kalbimle teşekkür ederim. Alanı olmamasına rağmen çalıştıklarımı benimle öğrenen, benim için günlerce literatür tarayan, tezimin her aşamasında yardımını, desteğini ve anlayışını esirgemeyen, tüm söylenmelerime gerçek bir sabırla katlanan, her zaman müşfik olan ve yolumu kolaylaştıran, akademinin ve hayatın tüm yükünü benimle omuzlayan sevgili nişanlım İsmail OYMAK’a minnetle teşekkür ederim.

Teşekkürün en büyüğünü ne kadar teşekkür edersem edeyim yetmeyecek olan, tüm eğitim hayatım boyunca beni her konuda destekleyen, bu zorlu akademik hayatı benim için kolaylaştırmak adına türlü fedakarlıklar gösteren, sadece sevdiğim ve inandığım işi yapabilmem için bana her türlü imkânı sunan, “sen kendine inanmadığında bile ben sana inanıyorum” diyerek beni her zaman onore eden, bana sadece hayatı değil akademisyenliği de öğreten kıymetlim, canım babam Doç. Dr. Ösmetullah ARVAS’a ediyorum. Senin kızın olmak bir ayrıcalıktı. Bu tezi senin bana sağladığın maddi ve manevi imkanlarla yazdım ve sana ithaf ediyorum.

Gülşah ARVAS

Üsküdar, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMA VE SEMBOLLER.....	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	1
1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet	1
1.2. Toplumsal Cinsiyet Kuramları.....	3
1.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerı	6
1.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları.....	8
1.5. Din ve Dindarlık.....	9
1.6. Toplumsal Cinsiyet ve Din	13
1.7. Erkeklik ve Din	16
1.8. Toplumsal Cinsiyet ve Hegemonik Erkeklik.....	19
İKİNCİ BÖLÜM	21
YÖNTEM.....	21
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	21
2.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	23

2.3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	25
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	25
2.3.2. Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği (HEAÖ).....	25
2.3.3. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği	26
2.3.4. Ok-Dini Tutum Ölçeği	27
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI	27
2.5.VERİLERİN ANALİZİ	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	30
BULGULAR	30
3.1. Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği ile İlgili Bulgular	30
3.1.1. Geçerlik Analizleri	30
3.1.2.Güvenirlilik.....	33
3.2. TOPLUMSAL CİNSİYET, HEGEMONİK ERKEK ALGISI VE DİNDARLIĞIN GENEL PROFİLİ.....	35
3.2.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı.....	35
3.2.2. Hegemonik Erkek Algısı.....	35
3.2.3. Dini Tutum	38
3.3. BAĞIMLI DEĞİŞKENLER İLE BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER	38
3.3.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Cinsiyet.....	38
3.3.2. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Yaş	42
3.3.3. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Medeni Durum.....	47
3.3.4. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Öğrenim Görülen Fakülte İlişkisi	51
3.3.4. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Öğrenim Görülen Şehir İlişkisi.....	57
3.4. TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI, HEGEMONİK ERKEK ALGISI, DİNDARLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ETKİLEŞİM.....	62
3.4.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Hegemonik Erkek Algısı İlişkisi.....	62
3.4.2. Toplumsal Cinsiyet Algısı-Dindarlık İlişkisi	64
3.4.3. Hegemonik Erkek Algısı-Dindarlık İlişkisi.....	65
DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
KAYNAKÇA	79
EKLER.....	91

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyete Göre Dağılım	44
Tablo 2: Yaş Gruplarına Göre Dağılım	45
Tablo 3: Medeni Duruma Göre Dağılım	45
Tablo 4: Öğrenim Görülen Fakülteye Göre Dağılım	45
Tablo 5: Öğrenim Görülen Şehire Göre Dağılım	45
Tablo 6: Hegemonik Erkek Algısı Ölçeğinin (HEAÖ) Yapı Geçerliliği KMO ve Bartlett Test Değerleri	47
Tablo 7: HEAÖ'ni Oluşturan Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Miktarı	52
Tablo 8: HEAÖ'nün Faktör Analizinde Belirlenen Alt Boyutlar ve Maddeler	54
Tablo 9: HEAÖ'nün Faktör Analizinde Belirlenen Alt Boyutlara Ait Güvenirlik Katsayıları	55
Tablo 10: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Genel Profili	56
Tablo 11: HEAÖ'nün Genel Profili	57
Tablo 12: Dini Tutum Ölçeğinin Genel Profili	59
Tablo 13: Toplumsal Cinsiyet Algısı Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-testi)	60
Tablo 14: Hegemonik Erkek Algısı Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-testi)	60
Tablo 15: Dindarlık Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-testi)	62
Tablo 16: Yaş Gruplarına Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı (t-testi)	64
Tablo 17: Yaş Gruplarına Göre Hegemonik Erkek Algısı (t-testi)	64

Tablo 18: Yaş Gruplarına Göre Dindarlık (t-testi) _____	67
Tablo 19: Medeni Duruma Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı (t-testi) _____	68
Tablo 20: Medeni Duruma Göre Hegemonik Erkek Algısı(t-testi) _____	69
Tablo 21: Medeni Duruma Göre Dindarlık (t-testi) _____	71
Tablo 22: Öğrenim Görülen Fakülteye Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı (ANOVA, Tukey HSD) _____	72
Tablo 23: Öğrenim Görülen Fakülteye Göre Hegemonik Erkek Algısı (ANOVA, Tukey HSD) _____	73
Tablo 24: Öğrenim Görülen Fakülteye Göre Dindarlık (ANOVA, Tukey HSD) _____	77
Tablo 25: Öğrenim Görülen Şehire Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı (t-testi) _____	79
Tablo 26: Öğrenim Görülen Şehire Göre Hegemonik Erkek Algısı(t-testi) _____	80
Tablo 27: Öğrenim Görülen Şehire Göre Dindarlık (t-testi) _____	82
Tablo 28: Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Hegemonik Erkek Algısı Arasındaki Korelasyon Sonuçları (Spearman Korelasyon testi) _____	84
Tablo 29: Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Hegemonik Erkek Algısının Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları (Spearman Korelasyon testi) _____	84
Tablo 30: Toplumsal Cinsiyet Algısı, Dindarlık ve Dindarlığın Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları (Spearman Korelasyon testi) _____	85
Tablo 31: Hegemonik Erkek Algısı ve Dindarlık Arasındaki Korelasyon Sonuçları (Spearman Korelasyon testi) _____	86
Tablo 32: Hegemonik Erkek Algısının Alt Boyutları ve Dindarlık Arasındaki Korelasyon Sonuçları (Spearman Korelasyon testi) _____	86

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Bağımlı Değişkenler ile Bağımsız Değişkenler Arası İlişkilere Göre Araştırma

Modeli _____24

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt	: Aktaran
ASKGKOE	: Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak Erkek Algısı
ANOVA	: Analyses of Variance
Bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ÇUİFD	: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DTÖ	: Dini Tutum Ölçeği
EİYE	: Ev İşlerine Yardım Eden Erkek Algısı
Ed.	: Editör
GKOE	: Geçim Kaynağı Olarak Erkek Algısı
GPKGKOE	: Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak Erkek Algısı
GOE	: Güç Odaklı Erkek Algısı
HEAÖ	: Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği
HKOE	: Hakimiyet Kurucu Olarak Erkek Algısı
İDPE	: İç Dünyasını Paylaşmayan Erkek Algısı
KRAMKE	: Kadın Rollerıyla Arasına Mesafe Koyan Erkek Algısı
M	: Ortalama puan
Min	: Minimum
Max	: Maximum

MMFOEA	: Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak Erkek Algısı
N	: Katılımcı Sayısı
ÖÇOEAE	: Özünde Çocuk Olan Erkek Algısı
P	: Anlamlılık Düzeyi
r	: Korelasyon Katsayısı
SD.	: Standart Sapma
s.	: Sayfa
SSBFOEA	: Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak Erkek Algısı
ŞOEAEA	: Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak Erkek Algısı
TCAÖ	: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vd.	: ve diğerleri
vb.	: ve benzeri

GİRİŞ

Toplumun kadına ve erkeğe davranışları ve onlara yükledikleri özellikler farklıdır. Toplumda genellikle kadından “ev işlerini” yapması beklenirken erkekten ise ailenin gelirini sağlaması beklenir. Kadınlardan ve erkeklerden beklenen roller, davranışlar, duygular, faaliyetler farklıdır. Bu farklılıkların nedeni, kaynakları ve sonuçları hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüş, pek çok araştırma yapılmış ve bu konuda hala süregelen tartışmalar vardır (Akt. Dökmen, 2018, s. 17). Toplumsal cinsiyet çalışmaları din psikolojisi literatüründe boşluğu doldurulması gereken fakat buna karşılık mevcut çalışmalar bakımından henüz oldukça eksik bir konudur. Bununla beraber toplumsal cinsiyet çalışmalarının geneline baktığımızda kadın konusu toplumsal cinsiyet bağlamında birçok yönden ele alınırken erkekler ve erkeklik üzerine çalışmalar ancak son yıllarda kayda değer bir varlık göstermeye başlamıştır. Erkeklik çalışmalarının arkhesi, kadın çalışmaları daha da özelde feminist çalışmalar ile başlamaktadır (Okutan, 2017).

Bilindiği üzere, cinsiyet ve cinsellikle ilgili sosyal bilimsel çalışmalar genellikle sosyal antropolog, psikolog/sosyal psikolog ve sosyologlar tarafından yapılmaktadır. Antropologlar, dünyanın değişik bölgelerinde farklı koşullar altında yaşayan toplulukları inceleyerek kültürel çeşitliliklerden haberdar olmamızı sağlarken, psikologlar insanı içsel psişik özellikleriyle, sosyal psikologlar kişiler arası etkileşimler çerçevesinde incelemekte, sosyologlar ise toplumsal yapılanmaların etkileri üzerinde durmaktadırlar. Bunlara tarihçilerin geçmiş toplumlardaki insani durumları anlamamıza katkıda bulunan çalışmalarını da eklemek gerekir. Sosyal bilimlerde disiplinlerarası sınırlar giderek aşınıyor ve çok disiplinli araştırma projeleri çoğalıyor olsa da perspektif ve yöntem farklılıkları nedeniyle, her disiplin özgün çalışma alanlarını korumayı başarmaktadır. Ayrıca bilim dallarının kendi içlerindeki teorik farklılıklar bir taraftan ulaşılan bilgilerin sınırlarını göstermesi, diğer taraftan ‘karmaşık bir fotoğrafın fark edilemeyen detaylarına dikkatleri yöneltmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla cinsiyet ve cinsellik söz konusu olduğunda sosyal bilim dallarından herhangi birisinin ihmal edilmesinin ‘insan’a dair durumları anlama ve anlamlandırmada yetersizliğimizi arttıracığının bilincinde olmamız gerekmektedir (Amman, 2012 , s. 20-21).

Cinsiyet, Batı dünyasında 1960’lı yıllardan itibaren sosyal bilimlerin temel konularından biri haline gelmiş ve bu alanda yapılan çalışmalar günümüze kadar uzanan zaman diliminde artarak devam etmiştir. Günümüzde konuyla ilgili çalışmaların artmasıyla beraber, belki biraz da pratik nedenlerin de etkisiyle, son yıllarda cinsiyet ve toplumsal

cinsiyet ayrımı üzerinde daha çok durulmaya başlanmıştır. İnsanların cinsiyetlerinden ve toplumsal cinsiyetlerinden söz ediliyor. Bu iki terim farklı mıdır; farklılarsa, farklılık nereden kaynaklanıyor; farklı değilse neden bu iki terim kullanılıyor? gibi sorular gündeme gelmeye başlamıştır (Akt. Dökmen, 2018, s. 17). Sosyal bilimlerin 19. yüzyıldan günümüze uzanan tarihine genel olarak bakmak, araştırmaların özellikle toplumsal değişme süreçlerinin yol açtığı sorunlara odaklandığını ve sorunlara çözüm üretme çabalarının bu bilimlerin varlık sebebi olduğunu fark etmek için yeterlidir (Amman, 2012 , s. 13). Batı Dünyası'nın 19. yüzyılın sonlarında “endüstri toplumu” olmasından 20. yüzyılın sonlarına doğru endüstri toplumu olmasına geçiş evresinden bahseden ve bu geçişte “kimlik” konusunun ana konu haline gelmesine değinen Amman; *“kimlik/kişilik söz konusu olduğunda ise “cinsiyet”, temel evrensel bir kategori olarak karşımıza çıkmakta, dolayısıyla tartışmaların merkezine yerleşmektedir.”* diyerek cinsiyet tartışmalarının nirengi noktasına sosyal bilimler perspektifiyle bakmayı önermektedir.

Sosyal bilimlerin cinsiyet konulu çalışmaları ile ilgili tarihsel tutumuna ve bu konuya bilimsel yaklaşımına baktığımız zaman bugün sıklıkla duyduğumuz argümanlarla karşılaşmamız olasıdır. 20. yüzyılın son yıllarına doğru, kadın ve toplumsal cinsiyet araştırmalarının antropoloji, tarih ve sosyoloji sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlere etkisi güçlenmeden önce; kadın ile erkek arasındaki farkların doğanın gereği olduğu ve bu “doğal farklar”ın erkekler ile kadınların toplumsal konumlarındaki ve ilişkilerindeki gözlemlenen farkları, dünyada var olma tarzlarını ve çeşitli iktidar biçimlerinde aralarındaki farkların sebebi olduğu ya da bu farkları izah ettiği halk arasında yaygın bir inanıştı. Bir o kadar önemli olan ise kadınlarla erkekler arasındaki ilişkilerin hiyerarşisi sorgulanmıyor, olduğu gibi ediliyordu (Rose, 2018, s. 17). Bu araştırmada ise erkeklerin toplumdaki imtiyazlı konumu sorgulanmış ve gerçekten imtiyazlı görünen bu erkekliğin toplumsal düzlemde bireysel alana yansıyan tarafı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Toplumsal cinsiyetin hem bir tarihi olduğunu hem de tarihsel açıdan anlam ifade ettiğini söyleyen Rose’a (2018, s.16) göre, toplumsal cinsiyet tarihçiliğinin temelindeki ana fikir, kadın veya erkek olarak tanımlanmalarının tarihine gitmekle ortaya çıkarılabilir. Toplumsal cinsiyet tarihçileri kadınlar ile erkekler arasında algılanan farklarla, ilişkilerinin yapısıyla, kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyetli varlıklar olarak kendi iç ilişkilerinin doğası bağlamında zaman içindeki değişikliklerle ve tek bir toplumun geçmişteki belli bir dönemde sergilediği çeşitliliklerle ilgilenirler. Bu farkların ve ilişkilerin nasıl tarihsel olarak üretildiği ve dönüştürüldüğüyle ilgilenirler.

Feminizm çalışmalarından etkilenen toplumsal cinsiyet tarihinin önemli bir kısmı, kadınlar gibi erkekleri de toplumsal cinsiyetli tarihsel özneler olarak ele almış, erilliğın ya da erkeksiliğın ya da erkekliğın zamana ve mekâna göre değışen anlamlarını araştırmıştır. Erkeklerle bu perspektifle erkekler olarak bakmak ve erkekliğın anlamlarına tarihsel açıdan odaklanmak, toplumsal cinsiyet tarihine oldukça önemli bir katkı sağlamaktadır. Çünkü tarihçilik çok uzun zamandır erkeklerin siyasal, toplumsal ve ekonomik faaliyetleriyle ilgilenirken onların toplumsal cinsiyetli varlıklar olduğunu göz önünde bulundurmamıştır (Rose, 2018, s. 81). Ancak bu çalışmalarının zenginleşmesi ve daha sağlam bir temele oturması için erkekleri de anlamalı ve buna yönelik çalışmaların sayısı arttırılmalıdır. Biz de bu çalışmamızda toplumsal cinsiyet ve bu bağlamda erkeklik olgusu üzerinde durmaya çalışacağız.

Var olan toplumsal cinsiyet çalışmalarına müdahil olmanın bir yönüyle taraf olmak anlamına geldiğini söyleyen Yapıcı (2016), toplumsal cinsiyet bağlamında kadın konusunu incelemenin zor ama kışkırtıcı olduğunu söylemektedir. Ona göre, bir de işın içine din katıldığında, peşin hükümlere dayalı kabuller ya da reddedişlerle karşılaşmak ve ardı arkası kesilmeyen tartışmalarla uğraşmak gibi bir yandan akademik anlamda keyif verici, öte yandan i dünyada huzursuzluk oluşturan ikircikli bir durumla yüz yüze gelmek olasıdır. Biz de bu çalışmamızda benzer zorluklarla karşılaşmamıza karşın toplumsal cinsiyet çalışmalarına, erkeklik çalışması ile müdahil olarak ve bir de işın içine dini katarak zor ama kışkırtıcı olan bu konuyu ele almayı hedefledik.

Özellikle lkemizde yapılan toplumsal cinsiyet çalışmalarında erkeklik çalışmalarının az olması, hele ki kimlik ve kişilik oluşumunda hem cinsiyet hem de dinin oldukça etkili parametreler oluşuna dayanarak öneminin kavranması ve din psikolojisi alanındaki bu büyük boşluğa küçük de olsa bir katkı sunmak ve bu alanın çalışılmasına nc olmak motivasyonlarından hareketle bu araştırmayı yapmaya yöneldik. Hatta konuya din ve cinsiyet ekseninde bakıldığında yapılan çalışmaların neredeyse tamamına yakının kadın dindarlığına yönelik olduğu da görülmektedir. Erkeklerin de dini yaşayan ve dindar olsun ya da olmasın dindarlık durumları ile toplumda yer edinen toplumsal canlılar olması, onların da dindarlık durumlarının ya da dinin, cinsiyetlerinin oluşumu ve gelişiminde nasıl bir etkisi olduğunun araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Tüm bunlardan hareketle yapılan bu çalışma cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin psikolojik temellerine, toplumsal cinsiyet rollerinin kişisel düzlemde inşa ve aktarım sürecine, erkeklerin kendilerini nasıl algıladıklarına ve nasıl algılandıklarına ve bunların kişinin dindarlık durumu ile olan ilişkisine odaklanmıştır.

Toplumsal cinsiyet ve din arasındaki ilişki önemli ve üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü günümüzde hala ideolojik gözlüklerle çözümlenmeye çalışılmaktadır. Tarihin, dinin ve bilincin hala ideolojik bir okumaya tabi tutulması bu durumu besleyen en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber toplumsal cinsiyet konuları özellikle muhafazakâr-dindar mahallenin temkinli yaklaşıtları ve mümkün olduğunca sınırları içerisinde girmemeye çalışıldığı bir konudur (Yapıcı, 2016).

Araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet ve hegemonik erkek algılarının dindarlık durumları bağlamında incelenmesidir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet ve erkek algılarının dindarlık düzeylerine ve demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen fakülte, öğrenim görülen şehir) göre farklılaşıp farklılaşmadığı da sınıanmıştır. Bu genel çerçeve içerisinde aşağıdaki soruların cevapları verilmeye çalışılmıştır:

Üniversite öğrencilerinin;

1. Toplumsal cinsiyet algısı,
2. Hegemonik erkek algısı,
3. Dindarlık durumları nedir?
4. Toplumsal cinsiyet algıları yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen fakülte, öğrenim görülen şehir değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
5. Hegemonik erkek algıları yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen fakülte, öğrenim görülen şehir değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
6. Dindarlık durumları yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen fakülte, öğrenim görülen şehir değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
7. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği puanları ile Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
8. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği puanları ile Dindarlık Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
9. Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği puanları ile Dindarlık Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

Her bir araştırma bir konunun eleştirel bir şekilde incelenmesiyle yeni durum, sonuç ve ilişkilerin ortaya konulması amacıyla belirli bir bilimsel yöntemle dayanarak yapılan arayış ve sorgulamalar bütünüdür (Coşkun, Altunışık, & Yıldırım, 2017, s. 23). Hipotez ise yapılan

araştırmanın sonuçlarına dair bilimsel önermelerdir. Ancak tahminler yapılmasına, araştırmanın sonuçları üzerinde daha derinlemesine düşünülmesine yardımcı olmak için yapılan bu bilimsel önermelerin, önerilerin geçerliliği gözlem ve deneylere dayalı denemelerin sonucuna bağlıdır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2018, s. 67).

H_1 ile gösterilen araştırma (research) hipotezi ve H_0 ile gösterilen istatistiksel (statistical/null/sıfır) hipotezi olmak üzere iki tür hipotez vardır. Araştırma hipotezi değişkenler arasında ilişki oluşunu iddia eden, araştırma sonucunu tahmin eden hipotezlerken, istatistiksel hipotezler, araştırmada taraf tutmayan, değişkenler arasında ilişkisizliği, farksızlığı savunan hipotezlerdir. Araştırma hipotezleri ise değişkenler arasındaki ilişkinin yönü belirtilmediği durumlarda yönsüz, ilişkinin yönü belirtiliyor ise tek yönlü olarak isimlendirilmektedir. (Karasar, 2017, s. 98). Toplumsal cinsiyet ile hegemonik erkek algısı ve dindarlığın ana değişkenler olarak ele alındığı bu çalışmada değişkenler arasında ilişki olduğu tahminine dayanarak hipotez türü olarak araştırma hipotezi kullanılmıştır.

2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Demografik Değişkenlerle İlgili Hipotezler

1. Katılımcıların toplumsal cinsiyet algısındaki durumları yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen şehir ve öğrenim görülen fakülte değişkenlerine göre farklılık gösterir.
 - a. Kadınların toplumsal cinsiyet algı düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir.
 $H_1: \mu_k > \mu_e$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - b. Evlilerin toplumsal cinsiyet algı düzeyleri bekarlara göre daha düşüktür.
 $H_1: \mu_{ev} < \mu_{bek}$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - c. Yaş dönemi ilerledikçe toplumsal cinsiyet algı düzeyleri artmaktadır.
 $H_1: r_{yaş-tca} > 0$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - d. İstanbul ilinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algı düzeyleri Van ilinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksektir.
 $H_1: \mu_{ist} > \mu_{van}$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - e. Öğrenim görülen fakülteye göre öğrenciler arasında toplumsal cinsiyet algı düzeyi yönünden farklılık vardır.
 $H_1: r_{fak-tca} \neq 0$ (yönsüz araştırma hipotezi)

2. Bireylerin erkek algısına yönelik durumları yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen şehir ve öğrenim görülen fakülte değişkenlerine göre farklılık gösterir.
- a. Kadınların erkeklere göre erkek algı düzeyi daha düşüktür.
 $H_1: \mu_k < \mu_e$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - b. Evlilerin bekarlara göre erkek algı düzeyi daha yüksektir.
 $H_1: \mu_{ev} > \mu_{bek}$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - c. Yaş dönemi ilerledikçe erkek algı düzeyi azalmaktadır.
 $H_1: r_{yaş-ea} < 0$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - d. Van ilindeki üniversite öğrencilerinin İstanbul ilinde öğrenim gören öğrencilere göre erkek algı düzeyleri daha yüksektir.
 $H_1: \mu_{van} > \mu_{ist}$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - e. Erkek algı düzeyi öğrenim görülen fakülteye göre farklılaşmaktadır.
 $H_1: r_{fak-ea} \neq 0$ (yönsüz araştırma hipotezi)
3. Çalışma grubunun dindarlık durumları yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen şehir, öğrenim görülen fakülte değişkenlerine göre farklılık gösterir.
- a. Kadınların dindarlık durumları erkeklere oranla daha yüksektir.
 $H_1: \mu_k > \mu_e$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - b. Evlilerin dindarlık durumları bekarlara göre daha yüksektir.
 $H_1: \mu_{ev} > \mu_{bek}$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - c. Üniversite öğrencilerinde yaş dönemi ilerledikçe dindarlık durumu azalmaktadır.
 $H_1: r_{yaş-din} < 0$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - d. Van ilinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin dindarlık durumları İstanbul ilindeki öğrencilere göre daha yüksektir.
 $H_1: \mu_{van} > \mu_{ist}$ (tek yönlü araştırma hipotezi)
 - e. Öğrenim görülen fakülte ile dindarlık durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.
 $H_1: r_{fak-din} \neq 0$ (yönsüz araştırma hipotezi)

2.2.2. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı ve Dindarlık İlişkisiyle İlgili Hipotezler

1. Toplumsal cinsiyet algısı ve hegemonik erkek algısı arasında negatif yönlü ters bir ilişki vardır.
 $H_1: r_{tca-hea} < 0$ (tek yönlü araştırma hipotezi)

2. Toplumsal cinsiyet algısı ve dindarlık durumu arasında negatif yönlü ters bir ilişki vardır.

$H_1: r_{tca-dt} < 0$ (tek yönlü araştırma hipotezi)

3. Hegemonik erkek algısı ve dindarlık durumu arasında pozitif yönlü olumlu bir ilişki vardır.

$H_1: r_{hea-dt} > 0$ (tek yönlü araştırma hipotezi)

Her bilimsel araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da bazı sınırlılıklar mevcuttur. Araştırmamız zaman açısından, örneklem olarak alınan üniversite öğrencileriyle, çalışmada kullanılan ölçeklerle ve hipotezlerle sınırlıdır. Toplumsal cinsiyet, erkeklik ve dindarlık ilişkisinin, sosyolojinin, sosyal psikolojinin ve din psikolojisinin konusu olması kuramsal çerçevenin yelpazesinin oldukça geniş olmasına ve bu nedenle sıklıkla kuramsal ve kavramsal tartışmalara yol açılmasına neden olmaktadır. Ancak bu tartışmalara araştırmamızda uzun uzadıya yer vermedik bununla beraber ilgili kavramlar yeri geldiğinde kısaca açıklanmıştır. Araştırmada sayıtları ise şunlardır; Örneklem grubu evreni temsil etmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların ölçme araçlarındaki sorulara içten ve yansız olarak cevap verdikleri varsayılmaktadır. Kullanılan istatistiksel yöntemler araştırmanın amacına uygundur.

Araştırmamızın birinci bölümünde öncelikle cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının tanımları açıklanmıştır ve konunun psikoloji ile ilişkisinden hareketle toplumsal cinsiyet rollerine ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna ve gelişimine yönelik kuramlara kısaca yer verilmiştir. Daha sonra din, dindarlık, toplumsal cinsiyet, hegemonik erkek algısı ve dindarlığın ilgili literatürde birbirleri olan ilişkisine yönelik bilgilere değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın modeline, araştırma için seçilen çalışma grubuna, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına, verilerin toplanma sürecine ve analizlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmada elde edilen bulgular ele alınmıştır. Araştırmada ulaşılan bütün veriler ışığında üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet, hegemonik erkek algısı ve dindarlık durumlarına yönelik sonuçlar ortaya konulmuş ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, insanın kişisel ve toplumsal yaşamının temel belirleyici özelliklerini ve dayanaklarını oluşturan kategorilerden biri olup insana dair biyolojik bir kavramı ifade eder (Çiçek & Çopur, 2018, s. 3). Kadın ve erkek şeklindeki ikili bir sınıflamaya denk gelen cinsiyet insanları gruplandırmak için kullanılan ilk ölçüttür. İnsanlar dünyaya gelir gelmez hatta daha dünyaya gelmeden sahip oldukları cinsiyet organına göre kadın ya da erkek grubuna ait olarak kimliklenir (Akt. Dökmen, 2018, s. 21). Toplumda önemli bir faktör olan cinsiyet, literatürde doğal, değişmez, değiştirilemez, biyolojik, her durumda ve konumda sabit olduğu belirtilmektedir (Zeyneloğlu, 2008, s. 7).

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek olmaya toplum ve kültür tarafından atfedilen anlamları ve beklentileri ifade etmektedir (Daşlı, 2019, s. 366). Kadın ya da erkekte sosyal hayatta beklenen tüm kişilik özellikleri, rol ve sorumluluklar toplumsal cinsiyet kavramı ile ifade edilir (Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu, & Taşkın, 2007, s. 7). Toplumsal cinsiyet kavramı kadınlar ve erkekler arasında var olduğu düşünülen farklar için kullanılır ve bu kavramın tanımını bu farkların toplumsal olarak inşa edildiği, temel fikri oluşturmaktadır. Erkek ya da kadın olmanın ne anlama geldiği, erillik, dişillik tanımlamalar ya da anlayışları, erkek-kadın kimliklerinin temel özellikleri, tüm bunlar kültür ürünleridir (Rose, 2018, s. 17).

Cinsiyet (İngilizce 'de "sex" olarak ifade edilmekte) kavramı insanın biyolojik yönüne işaret eden durumu ifade etmek için kullanılırken, toplumsal cinsiyet (İngilizce'de sex'ten farklı olarak "gender" şeklinde ifade edilmektedir) terimi ise cinsiyetin sosyo-kültürel inşasına yönelik bir ifade olarak kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramının kültürel bir kategori olduğunu söyleyen Keller (2007, s. 19), toplumsal cinsiyetin belli bir kültürün neyin eril, neyin dişil olduğuna dair ortak inançları anlattığını hatta bu inançlar bütünü 'toplumsal cinsiyet ideolojisi' şeklinde adlandırmanın daha doğru olduğunu düşünür.

Kadın ya da erkek olmanın biyolojik özellikleri dışında toplumsal olarak da bir anlamı vardır ve kadın ya da erkek denildiği zaman aklımıza gelenlerin önemli bir kısmını işte bu toplumsal anlam oluşturmaktadır. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere İngilizce'de bu toplumsal anlamı karşılaması için "gender" sözcüğü kullanılarak biyolojik cinsiyetten farklı tanımlansa

da Türkçe’de bu anlamı veren ayrı bir sözcük bulunmamaktadır. Bununla beraber son zamanlarda toplumsal cinsiyet ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Türkçe kullanımda cinsiyet kavramının bazen toplumsal cinsiyeti de kapsamak üzere kullanıldığını söylemek mümkündür. Hem toplumsal cinsiyeti temelinde cinsiyet ayrımının olması hem de toplumsal cinsiyet kavramının kullanımının yaygın olmaması ve kullanım pratiğinin çok olmaması bu durumun nedeni olarak görülebilir. Dünyada ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet kavramının kullanımı, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı henüz çok yenidir. Özellikle Türkiye’de insanların biyolojik ve toplumsal cinsiyetlerinin birbirinden ayrılmaz görülmesi nedeniyle çok daha yenidir. Toplumsal cinsiyet ile ilgili bilimsel araştırmaların geçmişi en erken 1970’li yıllara dayandırılrsa da araştırmaların çoğunluğu ancak 1990’lı yıllardan sonra yapılmıştır (Dökmen, 2018, s.11-19).

Toplumsal cinsiyet kavramı günümüzdeki anlamı ile ilk olarak 1968 yılında toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten nasıl farklı olabileceğini göstermek ve cinsiyetler arası farklılığın toplumsal yönüne vurgu yapmak amacıyla Robert Stoller tarafından ortaya atılmış “Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet” adlı eserinde kullanılmıştır. Kavram 1970’li yılların başında Ann Oakley ile popülerlik kazanmış ve feminist hareketin gelişmesine paralel olarak şekillenmiş, daha sonra akademik ve sosyal alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Halen psikoloji, sosyal psikoloji, antropoloji, eğitim, din, siyaset, hukuk, tıp vb. alanlarda sıklıkla kullanılmaktadır (Yapıcı, 2016, s.23; Yumuşak, 2013, s.23).

Psikolojide cinsiyet kavramının tarihsel kullanımına bakıldığında uzun zaman boyunca psikolojik bir özellik ya da demografik bir değişken olarak kullanıldığı görülmüştür. Cinsiyet bu anlamda psikoloji tarafından sosyo-kültürel ve politik bağlamından bağımsız olarak biyolojik bir olgu olarak kavramsallaştırılmış, yapılan çalışmalarda kadın ve erkek arasındaki psikolojik farklılıkları bulmaya ya da cinsiyet değişkeninin diğer özelliklere etkisinin olup olmadığı gösterilmeye çalışılmıştır (Akt. Dökmen, 2018, s. 36).

Cinsiyet kavramına ilişkin farklı yaklaşımlardan söz edilmekte ancak bu yaklaşımların iki genel kategoride kullanıldığı gözlemlenmektedir. İlk olarak cinsiyetin bağımsız-demografik bir değişken, kişisel bir özellik olarak ele alındığı birey merkezli yaklaşımlardır. Burada bireyin biyolojik cinsiyetine atıfta bulunmaktadır. Cinsiyet kavramı psikoloji çalışmalarında bu anlamda bağımsız bir değişken olarak kullanıldığında, bağımlı değişkenin (davranış, tutum, zihinsel faaliyetler, dindarlık vb.) cinsiyetlere göre anlamlı bir şekilde değişiklik gösterip göstermeyeceği şeklinde ele alınır. İkincisi ise aynı kavramın bağımlı değişken

olarak kullanıldığı, kişinin içinde bulunduğu kültürde sonradan edindiği cinsiyet rollerine atıfta bulunulan, cinsiyetin toplumsal yapı çerçevesinde sosyal bir kategori olarak ele alındığı yaklaşımlardır. Bu yaklaşım cinsiyet kavramının psikoloji literatüründe toplumsal cinsiyet kavramı ile ifade edilen yönünü oluşturmaktadır (Dökmen, 2014, s.40; Girginer, 1994, s.7-8).

Sonuç olarak cinsiyet biyolojik farklılıkları ifade etmekten öte sosyolojik, psikolojik, sosyo-kültürel ve tarihsel unsurları bünyesinde barındıran bir değişkendir. Bu nedenle sosyolojik ve psikolojik birçok çalışmada cinsiyet ve insan davranışlarının ilişkisi üzerine araştırma konusu olmuştur (Turan , 2017, s. 141).

1.2. Toplumsal Cinsiyet Kuramları

Zaman içinde ve kültüre göre değişiklik gösteren toplumsal cinsiyete, bu rollerin kazanımına ve cinsiyetler arasındaki farklılıkları açıklamaya yönelik çeşitli kuramlar vardır. Kuram, olay ve durumların, davranış ve tutumların, nasıl, niçin ve ne şekilde ortaya çıktığını açıklayan bir grup fikirdir. Bu bölümde toplumsal cinsiyet rollerinin kazanımı ve aktarımı ile ilgili kuramlardan en yaygın olanları ele alınmıştır.

Biyolojik kuram, bu kurama göre, kadınlar ve erkekler arasındaki farklar, cinslerin biyolojik farklılıklarına dayanmaktadır. Yani toplumsal cinsiyet rollerini kadın ve erkeğin hormonları, işlevsel ve yapısal farklılıkları oluşturmaktadır (Vargel-Pehlivan , 2017, s. 503). Temel biyolojik fark ise doğurganlıktır ve geri kalan farklılık ise bu ayrım üzerinden şekillenmiştir. Üreme sonucunda insanoğlunun topluluk olarak yaşamaya başladığı zamanlardan beri erkekler korumadan, çevreyle mücadeleden sorumlu tutulurken (başat davranış örüntüsü), kadınlar evden ve ev işlerinden sorumlu tutulmuştur (edilgen davranış örüntüsü). Rol dağılımındaki bu farklılık biyolojik özelliklere göre şekillenmiştir (Güldü & Ersoy-Kart , 2009, s. 101). Uyum sağlama biçimi de kadın ve erkekte farklıdır ve evrimsel psikolojiye göre farklılıklar da bu yönde şekillenmiştir (Şah , 2016, s. 9).

Buss (1995, s.35), kadın ve erkeğin doğuştan gelen biyolojik özellikleri nedeniyle çeşitli zorluklarla yüzleştiğini ve bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerinin birbirinden farklı biçimlendiğini ifade etmektedir. Cinsiyet farklılıklarının biyolojik özelliklere dayandırılması, çoğu zaman erkek üstünlüğünün kabulüne yol açmıştır. Freud'un "Anatomi kaderdir" ilkesi bu kuramda "Biyoloji kaderdir" ilkesine evrilmiştir. Bu düşünce cinsiyetler arası biyolojik farklılıkların kadınlar ve erkekler arasında sosyal eşitsizliğe yol açmaktadır (Akt. Dökmen, 2018, s. 52).

Psikanalitik kuram, kişinin gelişimini beş psiko-seksüel dönemde açıklayan Freud, kişinin toplumsal cinsiyet gelişimine de aynı şekilde yaklaşmıştır (Keçeci, 2018, s. 12). Freud'un psikanalitik kuramı, toplumsal cinsiyetin gelişmesine yönelik yapılan ilk kuramsal açıklamalardandır (Akt. Dökmen, 2018, s. 42). Erkeksi ve kadınsı rolü cinsiyet rolleri Freud'a (2018) göre daha çocukluk çağında gelişmeye başlamaktadır, yani çocuklukta geçirilen belli dönemlerle birlikte çocuklar kendi cinsiyetlerine göre roller öğrenmektedirler. Bu rollerin kazanılmasında ebeveynlerin rolleri oldukça önemlidir. Çünkü çocuklar anne ve babaları ile kendilerini özdeşleştirerek anneden “kadınsılık” rolünü, babadan ise “erkeksi” rolleri öğrenirler (Yıldırım, 2016, s. 21).

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramları arasındaki ayrımın Freud'un “dişinin dişilliğini” “erkeğin erilliğini” kuramsal bir biçimde tanımlama girişiminin bir mirası olduğunu ifade eden Direk (2014, s. 70), Freud için asıl sorunun, kadının ve erkeğin biyolojik doğası olmadığını belirtir. Ona göre sorun, kadın ve erkeğin, onların biyolojilerinin aynası olan psikolojileridir. Çocuk dişi olarak doğduğunda, içine doğduğu kültür sayesinde dişiliği, erkek olarak doğduğunda erkekliği kazanacaktır. Buna göre Freud'un görüşlerinden heteronormativiteyi¹ dayatan kültürün içinde biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında kaçınılmaz bir bağ vardır. Bu kaçınılmaz bağ varoluşumuzun kurucusu olması nedeniyle bize bela olur.

Sosyal öğrenme kuramı, bu kuramın orijinali, Albert Bandura (1977) tarafından öğrenmenin sosyal etkilerini göstermek amacıyla geliştirilmiştir. Sosyal öğrenme kuramına göre, cinsiyet farklılıkları, başkalarının davranışlarının gözlemlenmesi, taklit edilmesi, pekiştirme veya ceza uygulamalarıyla biçimlenir (Akt. Dökmen, 2018, s. 59-60). Sosyal öğrenme kuramına göre, burada gözlem önemlidir. Çünkü kadın ve erkek olmanın öğrenilmesi için yaşanılan sosyal çevre oldukça önemli bir kaynaktır (Keskin & Ulsan, 2016, s. 56). İçinde yaşanılan sosyal çevrenin normlarının benimsenmesiyle toplumsal cinsiyet meydana gelir. Kişinin dünyaya gelip içinde büyüdüğü sosyo-kültürel çevrenin normlarını, değer yargılarını benimsemesi ile kişinin toplumsal cinsiyeti de şekillenmeye başlar (Takkin , 2020, s. 14)

Feminist kuramlara bakıldığında ise, kadınlara yönelik kültürel tanımlamalar biyolojik farklılıklardan ziyade sosyo-kültürel çevrenin ve toplumun keyfi tayininin bir

¹ Heteroseksüelliğin toplumsal, doğal ve norm olarak kabul edilmesi ya da bu kabulü içeren sosyo-kültürel yapı.

ürünüdür ve kadınlara yönelik bu tanımlamalar, geleneksel değer sistemleri özel alandan başlar ve kamusal alana doğru yayılır. Feminist kuramlar, kadınların toplumdaki ikincil ve baskılanan konumunun, toplumun kültürel yapısına göre temellendiği fikrine dayandığı için, kültürün kadını bu şekilde konumlandırmasının nedenlerini açıklamaya çalışır (Aktaş , 2013, s. 65). Örneğin, kadınları ötekileştiren bir anlayışın sonucunda kadınların eğitimden uzak tutulması sorununun gündeme getiren kültürel feministlere göre, kadınların Aydınlanma Çağı'na kadar bilimsel çalışmalara dahil edilmemesi ve eğitim dünyasına alınmaması, eve ve ev işlerine hapsedilmesi, kadınların ötekilik konumunu pekiştirmiştir. Bu nedenle, kadınların eğitim alarak toplumda etkin rol almaları gerektiğini ve toplumun bu şekilde bir dönüşüm yaşayacağını savunurlar (Aktaş , 2013, s. 66).

Bilişsel gelişim kuramı, bu kuram, çocuğun çevresinin yönlendirmeleriyle pasif olarak öğrendiğini ifade eden sosyal öğrenme kuramının aksine, çocuğun cinsiyet rolü sosyalizasyonunda aktif ve birincil hatta neredeyse tek fail olduğu fikrine dayanır. Çocuklar cinsiyetlerinin değişmeyeceğini anladıktan ve cinsiyetlerini kız ya da erkek olarak tanımladıktan sonra kendi cinsiyetlerine uygun davranmayı öğrenirler (Şah, 2016, s. 15; Öcal-Yüceol, 2016, s.10; Bem, 1983, 1984).

Kohlberg çocukların cinsiyet rol gelişimlerini, cinsiyet etiketleme (gender labeling), cinsiyetin kararlılığı (gender stability) ve cinsiyetin değişmezliği (gender consistency) olmak üzere üç döneme ayırır. Cinsiyet etiketleme, 2-3, 5 yaşları arasında gözlenir. Çocuklar iki cinsiyetten birine ait olduklarının farkına varmaya başladığı dönem; cinsiyetin kararlılığı, çocuğun kişinin cinsiyetinin sürekliliğini, büyüdüklerinde de aynı cinsiyette kalacaklarını anladıkları dönemdir. Cinsiyetin değişmezliği sürecinde ise çocuklar artık cinsiyetlerinin değişmeyeceği ilkesini kazanırlar ve cinsiyetin dış görünümünden bağımsız olduğunu anlarlar (Akt. Dökmen, 2018, s. 66-67).

Toplumsal cinsiyet şema kuramı, bu kuram, bilişsel gelişim ve sosyal öğrenme kuramlarının birleşimi olarak Bem (1981,1983) tarafından toplumsal cinsiyet rollerini açıklamak üzere geliştirilmiştir. Cinsiyetleri ayrıştırmanın (sex typing) çocuğun tüm bilgiyi kültürün öngördüğü kadınlık ve erkeklik tanımlarına göre kodlayıp organize etmeye hazır olmasından kaynaklandığını kabul etmesi açısından bilişsel gelişim kuramı ile benzerlik gösterir. Buna ek olarak, bu cinsiyet şeması bilgi işlemenin toplumun cinsiyet ayrımcılığından kaynaklandığını ileri sürmesi bakımından da sosyal öğrenme kuramına benzer (Akt. Dökmen, 2018, s. 68).

Çocuk gelişirken içinde bulunduğu toplumun kadına ve erkeğe yönelik kültürel tanımlarını öğrenir. Bu tanımlar çoğunlukla kadın ve erkeklerin doğrudan biyolojik özellikleri ile sınırlı kalmaz biyolojik cinsiyetle daha uzaktan ilişkili özellikler de taşır. Bununla beraber çocuk, sadece bu kültürel tanımları öğrenmekle de kalmaz, kendisine gelen her yeni bilgiyi cinsiyete yönelik kültürel çağrışımlarla ilişkilendirip temellendirerek organize etmeyi öğrenir. Yani çocuk, karşılaştığı bilgileri bu cinsiyet şeması aracılığıyla kodlayıp organize eder (Bem, 1981, s. 355).

1.3. Toplumsal Cinsiyet Roller

Rol terimi tiyatrodan ödünç alınmış olan bir sosyolojik terimdir. Sosyal yapı içinde kişinin bulunduğu pozisyona, bu pozisyona yönelik sorumluluklarına, ayrıcalıklarına ve diğer insanlarla etkileşimini yönlendiren kuralla yönelik bir kavramdır (Akt. Dökmen, 2018, s. 28). Rol ifadesi temelde toplumun bireyden istediği davranışa vurgu yapmaktadır. Buna göre rol bir boyutuyla toplumsal diğer boyutuyla da bireyseldir yani toplumsalın bireysel davranışa dönüşmesidir (Vatandaş, 2007, s. 33). Toplumsal cinsiyet rolleri kavramı ise ilk olarak 1955 yılında psikolog John Money tarafından, kişinin, cinsellikle ilgili özelliklerini içeren, ancak bu özelliklerle sınırlanmayan, kadın ya da erkek statüsüne sahip olarak ortaya koymak için yaptığı ya da söylediği her şeyi tanımlamak için kullanılmıştır (Haymana & Kolburan , 2019, s. 30).

Kadınlara ve erkeklere toplum tarafından verilen farklı rollere ise “toplumsal cinsiyet rolleri” denir (Akt. Dökmen, 2018, s. 29). Cinsiyet rolleri kadın ve erkek arasında algılanan farklılıklara göre şekillenmektedir ve kişilerin davranışlarını içinde yaşadıkları toplumun kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri de etkilemektedir (Kodan-Çetinkaya, 2013, s. 23).

Toplumlar erkeği veya kadını farklı özellikleri, rolleri, davranışları, sorumlulukları ve beklentileri olan bir erkeğe veya kadına dönüştürür. Biyolojik cinsiyetten ayrı olarak, erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyetleri psikolojik ve sosyolojik olarak toplum tarafında kültürel bir dayatma ile belirlenmiştir (Günay & Bener, 2011, s. 167). Anne ve babamız başta olmak üzere yakın çevremiz dünyaya geldiğimiz andan itibaren hem sosyalizasyon hem de onun temel öğelerinden biri olan cinsiyet sosyalizasyonunu işletirler. Çocuğa verilen isimden giysilerinde seçilen renge, oyuncak tercihlerinden davranış ve tutumlarına kadar doğduran ya da dolaylı olarak yönlendirme yapılır. Bunun sonucunda da kültürel bir inşa olarak toplumsal cinsiyet rolleri şekillenir (Amman, 2012 , s. 17-18).

Toplum ve gelenek tarafından kadın ve erkeğe atfedilen özellikleri ve davranışları tanımlayan ve toplumsal cinsiyet kavramının boyutlarından biri olan toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun beklentilerine göre biçimlenir ve kadın ve erkeklerden bu rollere sadık kalmaları beklenir (Esen , Siyez, Soylu , & Demirgürz, 2017, s. 47).

Toplumsal cinsiyet rolleri, özellikle çalışma hayatı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile hayatı gibi konularda kadın ve erkek rolleri arasında belirgin farklılıklar gösterir (Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Kocaöz, Kısa, & Taşkın, 2009, s. 777). Ancak kadın ve erkekte beklenen roller oldukça belirgin farklar göstermesine rağmen, cinsiyet rollerinde yapılan ayrımcılık hem erkeği hem kadını olumsuz olarak etkilemektedir.

Toplumun erkeklere yönelik “Erkek adam ağlamaz, Erkek adam güçlü kuvvetli olur, Erkek değil mi, tabii ailesini geçindirecek” şeklindeki değer kalıpları, erkeklere ağır bir psikososyal yük yükleyerek erkekleri gereksiz yere ezmektedir. Toplumun bu beklentilerini karşılayamayan, kendisine biçilen bu rolleri yerine getiremeyen erkekler, kimi zaman psikolojik sorunlar yaşamakta ve toplum tarafından dışlanmaktadır. Aynı şekilde toplumun kadınlardan beklediği kalıplaşmış cinsiyet rolleri, çoğu zaman kadının temel hak ve özgürlüklerini bile engellemektedir. Örneğin, kız çocuklarının “saçı uzun aklı kısa, eksik etek” şeklinde nitelendirilmesi, “Kadının esas görevi anneliktir, okumasa da olur, yuvayı dışı kuş yapar” gibi rollerin biçilmesiyle, kadınların eğitim görme, çalışma hakkı gibi hakları ellerinden alınmakta ya da kısıtlanmaktadır (Saraç , 2013, s. 28).

Cinsiyet rollerinin belirlenmesinde toplumsal yapıyı oluşturan çeşitli öğeler oldukça belirleyicidir. Toplumsal cinsiyet rolleri, tarihsel süreç içinde, zamana, mekâna, sınıfa, ırka göre olduğu kadar, dönemin toplumunun siyasi ve ekonomik koşullarına göre de çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle, kişilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değer, davranış, algı ve tutumları çok boyutlu olarak incelenmelidir. Ulusal ve uluslararası literatürde de kişilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla çok sayıda araştırmalar yapılmıştır (Öngen & Aytaç , 2013, s. 3-4).

Günümüzde ise kadın ve erkek rollerine ilişkin “geleneksel” ve “eşitlikçi” olmak üzere iki yaklaşım bulunmaktadır. Geleneksel yaklaşım, her kişinin kendi cinsiyet rolünü benimsemesi gerektiğini ve bu şekilde dengenin sağlanacağını savunur. Eşitlikçi yaklaşıma göre ise kişilerin sağlıklı ve dengeli olabilmesi için kendisi için uygun ve doyurucu olan cinsiyet rolünü benimsemesi gerekir. Özellikle son yıllarda eşitlikçi cinsiyet yaklaşımı öne

çıkmakta ancak toplumda yer edinen pek çok cinsiyet kalıpyargısı halen dahi aşılamamıştır (Şenel-Akgün , 1993).

1.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

İnsanlar genellikle gruplar hakkında belli kalıp yargılar geliştirme eğilimindedirler. Bir gruba yönelik bilgi, inanç ve beklentilerimizi içeren bilişsel yapılar olan kalıp yargılar grubun bütün üyelerinin özellikleri hakkındaki organize inançlardır (Akt. Dökmen, 2018, s. 31). Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları tüm kadınlarda ve erkeklerde var olduğu düşünülen psikolojik ve davranışsal özelliklere yönelik yerleşik, katı ve genelleşmiş inançlardır (Seçgin , 2012, s. 7).

Toplumsal cinsiyet farklılıklarına yönelik beklentiler, cinsiyet kalıp yargıları şeklinde toplumun önemli bir kısmı tarafından kabul gören, pekiştirilen ve yeniden üretilen inançlar halini alarak gerek sosyal yaşamı gerek kişinin yaşamını önemli ölçüde şekillendirmektedir. Kişinin içinde yaşadığı kültür ona hayatta var olabilecek her şeyin iyi ve kötü kalıplarını sunar. Kişiye çocukluğundan itibaren sunulan modellerle bir kadının, erkeğin, annenin, babanın, kız ve erkek çocukların nasıl olması gerektiğine dair fikirler verilir (Alpan-Özdemir , 2017, s. 82).

Yaşamın özellikle ilk yıllarında çocukta gelişmeye başlayan cinsiyet rol algıları, kalıp yargılar ve cinsiyete dayalı eşitsizlik algısı çeşitli yollarla pekiştirildiğinde, kişinin tüm yaşamını etkileyecek cinsiyet kimliği algısına dönüşmektedir. Bu bağlamda özellikle geleneksel aile yapılarının bu kalıp yargıların oluşumu üzerindeki etkisi önemlidir (Ata-Doğan, Atış-Akyol, & Güney-Karaman , 2018, s. 56).

Kadın ve erkeklerin toplum tarafından kendilerine keyfi olarak biçilen bu kalıp yargıları kabul etmelerini en büyük nedeni, daha çok geleneksel toplumlarda önemli olan toplumsal onaylanmadır (Baykal, 1991, s. 66). Çünkü toplum tarafından belirlenen bu kalıp yargıları benimsemeyen ve buna uygun davranmayan kişiler, toplumda çeşitli sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Kadın hareketiyle beraber kadınların yaşadıkları sorunlar üzerinde daha çok durulmaya ve bu konularda farkındalık oluşturulmaya başlanmıştır (Akt. Dökmen, 2018, s. 32). Cinsiyete dayalı kalıp yargıların sorgulanmasıyla birlikte kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet kalıp yargıların eşitlikçi olmasına yönelik katkı sağlanmıştır. Bu toplumsal cinsiyet yargılarının oluşumunu ve kullanımı sorgulayan yaklaşım sayesinde ise kadınların karşılaştığı

güçlüklerin üstesinden gelebilmesi kolaylaşmıştır. Yapılan araştırmalara göre erkeklerin kadınlara göre daha geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip oldukları, kadınların ise eşitlikçi rolleri daha çok benimsedikleri görülmüştür (Gümüş, 2019, s. 41).

1.5. Din ve Dindarlık

Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş olan din kelimesi, Arapça' da “deyn” kökeninden geldiği kabul edilmekte ve “gelenek, gidilen yol, itaat” gibi anlamlara gelmektedir. Batı dünyasında din, Latince ‘religere’ ve ‘religare’ kelimelerine dayanan birleştirmek, bağlamak anlamına gelen, “religion” kelimesi ile ifade edilir (Pazarlı, 1972, s. 26). Türk Dil Kurumu ise dini, “Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet” olarak tanımlamaktadır (TDK).

İnsanoğlunun kutsal ile bağıını kuran din, tarih boyunca birey ve toplum için önemli bir unsur olmuş ve bu nedenle nasıl tanımlandığı da önemli olmuştur (Köse & Ayten, 2018, s. 110). Ancak akademik çevrelerin üzerinde uzlaştıkları bir din tanımı yoktur (Yapıcı, 2007, s. 6). Zira din tanımları, tanımlayan kişinin dine bakış açısına, inancına ve amacına göre değişiklik gösterir (Hökelekli, 2020, s. 29). Bu konuda Yaparel'in (1987 s.33) de belirttiği üzere bir psikoloğun din tanımı ile bir sosyoloğun din tanımı en azından vurguladıkları unsurlar açısından birbirinden ayrılmaktadır. Din psikologları dini tanımlarken onun bireysel yönüne daha çok vurgu yapmaktadırlar.

Din psikolojisinin kurucusu olarak kabul edilen William James (2017, s.41), dini bireysel ve kurumsal olarak ikiye ayırıp bireysel din üzerinde durmaktadır. Dini “bireylerin kendilerini kutsal kabul ettikleri şeyle bağlantılı gördükleri ölçüde kendi başlarına sahip oldukları duyguları ve gerçekleştirdikleri davranışları, deneyimleri” şeklinde tanımlayan James onu bireysel tecrübelerle anlamaya çalışır ve dinin bireysel bir olgu olduğunu ifade eder. Yine dinin bireysel yönü üzerinde duran psikologlardan Allport'a göre (2016, s.12) din “bir his olarak bireyi anlamlı bir şekilde bütün varlığıyla ilişkilendiren bütüncül tavırlardır”. Dini indirgemeci bir yaklaşımla ele alan Freud ise dinin gerçekliğinden ziyade psikolojik yönünü vurgulayarak dini bazen saplantılı bir nevroz bazen bebeklik arzularının tatmini bazen de bir yanılsama olarak tanımlamıştır (Akt. Ayten, 2017, s. 53). Jung ise dini tanımlarken hem bireysel hem de sosyal yönünü önemsemiş ve dinin insana özgü içgüdüsel bir durum olduğunu söylemiştir (Akt. Ayten, 2017, s. 72).

Dini psikolojik bir açıyla ele alan bir diğer psikolog olan Fromm'a göre (1994) din “bir grup tarafından kabul edilen, o grup mensuplarına kendilerini adayabilecekleri bir hedef sunan, onlara ortak bir davranış biçimi veren bir sistem”dir. Fromm ayrıca dinleri insanın kendini gerçekleştirmesinde oynadıkları role göre hümaniter ve otoriter dinler olarak ikiye ayırmaktadır. İnsanların özgür iradelerine engel olan, onları tek tip bir düşünce kalıbına sokarak kendilerini geliştirmelerini engelleyen dine otoriter din; bireysel gelişimi destekleyen kişinin içindeki gücü açığa çıkarmasını sağlayan dine ise hümaniter din demiştir (Horozcu, 2017 , s. 148-150).

Din psikologlarının görüşlerinden de anlaşıldığı gibi üzerinde ittifak edilen bir din tanımı bulunmamaktadır. Bununla beraber farklı din tanımlarının ortak noktaları birleştirildiğinde dinin bireysel yönünün ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Buradan hareketle dinin ne olduğu kadar birey tarafından nasıl anlaşıldığı ve yaşandığı da önem arz etmektedir. Bu nedenle dinin tanımı gibi dindarlık üzerine yapılan tanımlar da ele alınmalıdır.

Dinin tanımlanmasında yaşanan zorluk dindarlığın tanımlanmasında da yaşanır. Çünkü kişilerin dini yaşayışlarını genel çizgiler içerisinde belirlemek ve dindarlık tiplerini ortaya çıkarmaya çalışmak sanıldığı kadar kolay bir iş değildir (Yavuz K. , 1982, s. 100). Dini açıdan ortak duygu, düşünce, dini tasavvurları kısacası aynı dini yaşayışı olan iki bireyin var olması psikolojik açıdan mümkün görünmemektedir (Yapıcı, 2007, s. 20). Bunun nedeni ise kişilerin Tanrı ile girdikleri ruhsal ve manevi ilişkinin gönüllü bir yönelişle gerçekleşmesi ve bu ilişkinin durağan olmamasının dindarlık şekillerini de etkilemesidir. Dinler insanlara bir hayat tarzı sunmakta ve inananlar kendilerine sunulmuş olan bu hayat tarzını yaşama ve algılama açısından farklılıklar göstermektedir (Karaca, 2015, s. 71). Burada kişilerin cinsiyet, yaş, yaşadıkları sosyal çevre, ekonomik ve eğitim durumu, meslek, medeni hal, dini bilgi seviyesi ve kişilik özellikleri dindarlık algılarında ve yaşayışlarında etkili olmaktadır (Köse & Ayten, 2018, s. 112). Bu yüzden din ve dindarlık kavramlarının tarihsel süreç boyunca yeni anlamlar kazanmaya devam etmesi muhtemeldir (Baynal, 2020, s. 265).

Dindar olmanın olası birçok farklı yolu vardır. Bunlar arasında bir ayırım yapmak, dinin insan hayatı üzerindeki etkisini anlamak için yapılacak çalışmalarda büyük önem arz etmektedir (Batson, Schoenrade, & Ventis, 2017, s. 187). Örneğin, inanç ve inançsızlık üzerine çalışmalar yapmış olan Vergote, inancı ve onun pratiğe dökülmüş hali olan dindarlığı “Allah’ı varoluşunun bir kaynağı ve iyiliksever bir kudret olarak kabul etmektir” şeklinde tanımlamıştır (Vergote, 1999, s. 99).

Dindarlığı dini yaşantının çok boyutlu olmasından, aynı dine mensup kişilerin dinlerini farklı seviye ve kalitede yaşamalarından yola çıkarak tanımlamaya çalışan Allport, inananlar arasındaki bu farklılığı dindarlığın niteliğine, içtenliğine ve samimiyetine bakarak iç güdümlü (intrinsic) dindarlık ve dış güdümlü (extrinsic) dindarlık olarak ikiye ayırmıştır. (Allport & Ross, 1967, s. 432). İç güdümlü dindarlar dini bir amaç edinerek inandıkları ve bağlandıkları din bağlamında bir yaşama gayreti içerisindeyler. Dini başka maksatlar için araç konumunda algılayan dış güdümlü dindarlar ise insani eğilimlerinden ve arzularından taviz vermeden Tanrı'dan yararlanırlar (Yapıcı, 2016, s. 136).

Ülkemizde yapılan dindarlık tanımlarına baktığımız zaman Hökelekli (2010, s.31), bu kavramı “belli bir dinin inanç ve öğretilerinin belli bir zaman ve şartlarda belli bir kişi, grup ya da toplum tarafından yaşanması” şeklinde ifade etmektedir. Günay (2006, s. 9) dindarlığı bir kişinin ya da grubun belirli bir dini yaşantısına geçirmesi olarak tanımlarken, Göcen (2020, s. 21) ise dindarlığı psikoloji terminolojisiyle insanın kutsalla veya aşkınlıkla vasıtalı yahut vasıtasız ilişki kurması ve bu ilişkinin etkilerinin bireysel ve toplumsal yansımaları olarak tanımlamıştır.

Dindarlığı kişinin mensubu olduğu dinle duygusal, düşünsel ve davranışsal açıdan ilgili olması olarak tanımlayan Yapıcı (2016, s. 135) ise dindarları zihinsel açıdan “liberal”, “muhafazakâr”, “dogmatik” ve “fanatik” olmak üzere dört gruba ayırarak sosyo-kognitif bir dindarlık tiplemesi önerir. Dindarlık ve kişilik ilişkisi arasındaki tiplemeye örnek olan bu sınıflandırmaya göre, liberal dindarlar zihinsel olarak dinin etkisini üzerlerinde pek hissetmezken, dinin etkisi üzerlerinde oldukça kuvvetli olan muhafazakâr dindarların merkezi tutumlarını ise din oluşturmaktadır. Zihinsel açıdan saplantılı olan dogmatik dindarlar dış sosyal dünyayı yalnızca siyah-beyaz olarak algılayarak gri tonlarını görmeyen, kaygılı, güvensiz, kendileri ve sosyal çevreleriyle barışık olmayan kişilerdir. Dogmatik dindarlar ile hemen hemen aynı özellikleri gösteren fanatik dindarlar ise din adına şiddet kullanmaya daha meyilli kişilerdir (s. 137). Yapıcı'nın bu sınıflandırması özellikle güncel bir dindarlık tiplemesi olması açısından önem arz etmektedir.

Dindarlığın daha iyi anlaşılması için din psikologları, dindarlık kavramını çeşitli boyutlara ayırarak anlatmışlardır. Söz konusu bu boyutlar psikologların görüşlerine göre farklılıklar arz etmektedir (Kayıklık, 2011, s. 74). Mesela Charles Glock, kişinin dini yaşama tecrübesi ile farklı farklı dindarlık modellerinin ortaya çıkabileceğini ancak bazı ortak

unsurların tüm dindarlık tiplerinde geçerli olabileceğini de ifade ederek dindarlığı beş boyutta ele almıştır. Bu boyutlar;

İnanç Boyutu (Ideological Dimension): Her din mensuplarından sunduğu inanç sistemine ve doktrinlere inanç duymasını bekler. Bu boyutun en önemli özelliği, hayatın merkezi noktasını içermesi ve kendi inananlarının nihai anlama dair tüm sorularına cevap vermesidir.

İbadet Boyutu (Ritualistic Dimension): Dinler, mensuplarından sundukları inanç sistemine inanmalarından sonra, bu inanç sistemlerine uygun olarak bazı dini ritüelleri ve pratikleri yerine getirmelerini beklerler. Bu ibadetler, ritüeller ve dini pratikler inançla etkileşimlidir ve inancın pekiştirilmesinde rol oynar.

Bilgi Boyutu (Intellectual Dimension): Dinlerin kendilerine ait kutsal metinleri, ibadet ve inanç bilgi sistemleri, öğretileri ve yasaları vardır. Dinler müntesiplerinden bunlara dair bilgi sahibi olmalarını ve bu bilgilere güvenmelerini bekler. Bir inancı kabul etmenin en temel şartı o inancı bilmektir. Bu yüzden bu boyut inanç boyutuyla yakından ilişkilidir. Dini bilgi ayrıca ibadet boyutuyla da ilişkilidir. Kişi dini bilgisi ölçüsünde ibadet eder fakat her zaman bilgisi kadar ibadet etmeyebilir. Çünkü dinin ilkelerini uygulamak, bilgidен daha fazlasını gerektirir. Dini bilgi, dini bağlılığın göstergesi olarak kabul edilir. Ancak dindarların bilmesi gereken şeyler, dini bilgisinin kalitesi ve dini bağlılığının göstergesi olarak hangi tür bilginin kullanılacağı da dinlere göre farklılık göstermektedir.

Duygu-Tecrübe Boyutu (Experiential Dimension): Bu boyut, kişinin kutsal olanla doğrudan iletişim kurduğu süreçte yaşadığı dini duyguları içerir. Dindarlığın duygusal-tecrübi boyutu subjektif olup kişiden kişiye farklılık gösterir.

Etki Boyutu (Consequential Dimension): Aslında dinin bu boyutu, diğer tüm boyutların toplamının kişiye yansımasıdır ve tüm boyutların özetidir. Bir dine mensup, inançlı ve o dine dair bilgisi olan kişiden inandığı dine uygun davranması, o dinin hayatına etki etmesi ve bu etki doğrultusunda hareket etmesi beklenir (Köse & Ayten, 2018, s. 112-114).

Tüm bunlardan hareketle, bir dine mensup olan kişilerin çeşitli inançlara sahip olması, dini davranışlarda bulunması, inandıkları dinin kutsalına dair tecrübe ve duygu yaşaması ve dinin etkisi altında davranış sergilemesi dindarlık olarak adlandırılabilir. Aynı dine mensup kişilerin dini inançları kabul etme durumları ve dini davranış sergileme şekilleri farklı olacağı

için bu noktada dindarlık durumları da değişkenlik gösterecektir. Ayrıca dindarlık dinamik bir süreçtir ve zaman içinde gelişir ve değişir (Sevinç, 2020, s. 10).

1.6. Toplumsal Cinsiyet ve Din

İnsanlar cinsiyetlerinin gerektirdiği rol ve kalıplardan habersiz olarak dünyaya gelirler. Kişi çocukluğundan itibaren içinde yaşadığı toplumun öngördüğü cinsiyet rolleri ile karşı karşıya kalır ve bunları yaşayarak öğrenir. Toplumsal cinsiyet rolleri yaklaşımına göre, toplumsal cinsiyet rolleri kültürel olarak üretilir ve çeşitli araçlarla pekiştirilir (Karakaya, 2018, s. 44).

Toplumdaki en eski, en derinden hissedilen, bireysel ya da kolektif insan yaşamının her aşamasında en etkili güçlerden biri olan din olgusu, insanlığın tüm eylemlerine şöyle ya da böyle damgasını vurmuş bir sistemdir (Gürhan, 2010, s. 61). Din olgusu, kişinin yalnızca kutsalla olan ilişkisiyle ilgili içsel bir sistem değil aynı zamanda kişi için oldukça geniş bir anlamlandırma sistemidir (Yapıcı, 2016, s. 53). Toplumsal bir dinamik olarak karşımıza çıkan ve kutsalın temsili olan dinin yeri ve meşrulaştırıcı gücü ve yönü artık rasyonel bir gerçekliktir. Kişinin kimliğinin oluşmasında din, gelenek-görenek, kültür ve bu bağlamda şekillenen kurallar kuşatıcı bir etkiye sahiptir. Sosyal hayatta dinin meşrulaştırıcı gücü insan ilişkilerinde, kurumsal ve grupsal ilişkilerde kendini göstermektedir (Berktaş, 2006, s. 63).

Toplumsal cinsiyet kalıplarının dinlere göre nasıl farklılaştığını, cinsiyete dayalı ayrımcılığın yansımalarını görmek ve din ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için belli başlı dinlerde var olan toplumsal cinsiyet kalıplarına göz atmak oldukça önemlidir (Yeter, 2015, s. 193). Bu nedenle bugün toplumsal cinsiyet araştırmalarında din faktörü bir çalışma alanı olma noktasına gelmiştir (Toker, 2012, s. 741).

Dinin kişilerin yaşayışlarını, tutum ve davranışlarını, sosyo-kültürel hayatlarını şekillendirdiği düşünülürse, cinsiyet rollerinin gelişmesinde ve pekişmesinde de oldukça etkili olduğu görülür. Örneğin kadına “annelik vasfının verilmesi, neslin devamının kadına bağlı olması, ona özel bir değer yüklemekte ve onun Allah’ın emaneti olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bu gibi çeşitli nedenlerle dinler, sosyal yaşamın cinsiyet özelliklerine ve cinsiyet kimliklerine göre bazı düzenlemeler yapmıştır. Din, temel kurumsal ilişkilerin yerine getirilmesinde önemli ölçüde rolü olan bir kurumdur ve toplumlara göre farklılık gösterse de din, sadece aşkın özellikli olay ve durumların değil, evliliklerin tescili, eğitim, törenler gibi sosyal ve siyasal hizmetleri de yerine getirmektedir. Bu bağlamda toplumda var olan

toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında ve farklılaşmasında dinin önemli bir etken olduğu söylenebilir (Akt. Tunç, 2013, s. 47).

Ancak kişilerin dine bağlılığının sonuçları oldukça karmaşıktır. Woodhead (2017) kadınlarda görülen dine bağlanma ve toplumsal cinsiyet rollerini benimseme ile alakalı bu durumu üç kategoriye ayırarak ifade etmiştir. Ona göre ilk olarak, kadınlar, geleneksel ev işi ve çocuk bakımı işlerine kendilerini adanmış olabilirler bu durumda ise dinin kutsal kubbesi altına sığınmış olabilirler. Çünkü Yahudilik, Hristiyanlık, Müslümanlık gibi dinler günümüzde böyle bir kadın kimliğini damgalamaktan ziyade onaylıyor ve meşrulaştırıyor. Woodhead liberal yorumcuların cinsiyet ayrımını böyle açıkça destekleyen dinlerin neden kadınları cezbedtiğini merak ettiklerinde cevap şu olur der:

Çünkü açık bir toplumsal cinsiyet ayrımında ısrar eden bu dinler, ‘yerini bilmek isteyen’, çocuk bakım işleri ile onore olan, kadın dayanışmasında destek bulan ve kendilerini boşanmadan ve erkeğin aile sorumluluğundan kaçışından koruyan kadınları cezbetmektedir.

İkincisi, kadınlar öngörülen cinsiyet rollerinden karşıt bir yola gidebilirler ve ‘kariyer edinme’ için, bu geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini terk edebilirler. “Bu durumda ise dine sırt çevirmeleri muhtemeldir” diyen Woodhead’a göre, Katolik kiliselerinde en az temsil edilen grup, kızlarının yetişmesi esnasında ev içi rolleri onaylayan Katolik annelerine sahip ve feminizmden etkilenmiş yüksek eğitilmiş kadınlardır. Çünkü ona göre, başarılı bir kariyer peşinde koşan kadınlar bu başarı uğruna evdeki sorumluluklarını terk etme baskısı altındadırlar ve bu kimlik değiştirme projesinde, geleneksel din formları kadınlara yardım etmekten çok engel teşkil etmektedir.

Woodhead’ın üçüncü ve en kapsamlı kategorisi ise, bağlılık ve çalışmayı dengelemeye çalışanlardır. Dinin kadın bağlılığını cezbedtiği yerlerde gerçekleşen bu durumda kadınlar mevcut din formlarını kendilerine yardımcı olarak bulabilmektedir. Ancak burada din geleneksel cinsiyet rollerini kutsallaştırdığı için değil kadınlara kendileri olmaları için bir alan sağlamaktadır.

Burada aslında Woodhead’ın tüm semavi dinlerin cinsiyet ayrımcılığını açıkça onayladığı ve meşrulaştırdığı görüşü tartışmaya açıktır. Özellikle İslam adına konuşmak gerekirse, cinsiyet ayrımcılığının onaylanması ve meşrulaştırılması, İslam’ın kutsal metninde önerilmekten ve meşrulaştırılmaktan ziyade Müslümanların İslam’ı yorumlamalarıyla,

yaşayışlarıyla ve sosyo-kültürel yapılarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Kandiyoti (2015, s. 14) bu duruma oldukça önemli olan şu yorumu getirir:

(...) Ortadoğu ve Müslüman toplumlarında görülen akrabalık sistemlerinin ve kadınları denetleme biçimlerinin hiç de İslam'a özgü olmadığı, benzer özelliklerin Hindu, Budist veya Konfüçyüsçü toplumlarda da bulunduğu, buna karşılık Sahra-altı Afrika'sındaki Müslüman toplumlara pek uymadığı görülmüyordu. Eğer kapsam dışında bıraktığım Güneydoğu Asya'daki Müslüman toplumları da dahil etseydim eminim ortaya daha da karmaşık bir görünüm çıkabilecekti. Demek ki Ortadoğu ülkelerinde görülen erkek egemenliği biçimlerinin İslamiyet'e atfedilmesi temel bir yanılgıya dayanıyordu; çeşitli uygulamalara ve yorumlara yol açabilen ve evrensel bir din olan İslam'ın "klasik ataerkillik" diyebileceğimiz bir erkek egemenliği biçimiyle birbirine karıştırılması. İslam medeniyetinin "merkez" alanları olarak tanımlanabilecek yörelerin klasik ataerkillik alanlarıyla çakışması bu birbirine karıştırmayı kuşkusuz kolaylaştırıyor, yanılgıyı besliyordu. Yoksa farklı yerel akrabalık sistemlerinin İslam'la eklenmesi çok farklı sonuçlar doğurabiliyordu. Dolayısıyla, eğer günümüzün Müslüman toplumlarında giderek artan benzerlikler varsa bunların kaynağı dinde değil, modern bir olgu olan dinin siyasallaştırılması ve modern siyasi kimlik mücadelelerinde aranmalıdır.

Buradan hareketle özellikle Müslüman toplumların yorumları ve uygulama şekillerinin İslam olarak algılanması yanılgısı, toplumsal cinsiyet ve din ilişkisi hakkında konuşurken özellikle göz önünde bulundurulması gereken konulardandır. Çünkü din, kişi ve toplum ilişkisi birbiriyle iç içe geçmiş çok boyutlu bir yapı arz etmektedir. Başka bir ifadeyle, sosyo-kültürel yapıyı ve müntesiplerini şekillendirmeye çalışan din bir yandan da mevcut sosyo-kültürel yapıdan etkilenmekte ve bu minvalde şekillenmektedir (Yapıcı, 2016, s. 54).

Toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımında var olan farklılıkların ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde kültürün ve dinin oldukça önemli bir yere sahip olduğunu söyledik. Cinsiyet ve din arasındaki bu ilişkiye değinen Vedud (2000) konuya İslam dini perspektifinden bakarak Kur'an'ı Kerim'in, kadın ve erkek için tüm kültürlerde genel geçer olacak tek bir yol belirlemediğini söyler. Kur'an kadın ve erkeği hem kişi olarak hem de toplumsal yapının bir parçası olarak görerek, onlara hem sosyolojik hem de psikolojik olarak yaklaşır. Ancak kadına ya da erkeğe, yaşadığı toplumda ve kültüründe keskin sınırlar çizmez, net görev tanımları yapmaz. Çünkü Kur'an evrensel bir kitap olup dünyadaki tüm toplumları ve

kültürleri kapsayan bir muhtevaya ve anlatım metoduna sahiptir. Bu anlamda Kur'an farklı toplumsal yapılara farklı toplumsal cinsiyet rolleri dağılımına yönelik fırsat sunar.

Müslüman kadınlar üzerindeki baskıyı, Kur'an'dan yola çıkan bir özgürlük okuması metoduyla açıklamayı ve yanlışlamayı hedefleyen Barlas (2019), Kandiyoti'den farklı bir bakış getirir. Müslüman toplumun tüm kıtalara yayılmış birbirinden son derece farklı şartlar altında yaşayan bir milyardan fazla bireyden oluştuğunu dolayısıyla buna bağlı olarak Müslüman kadınların yaşadıkları yerlere ve hayat şartlarına göre farklı problemlerle karşılaştığını ancak bu toplumların kendi içlerinde farklılaşmasına rağmen kadınların çoğunlukla cinsiyet eşitsizliklerine ve ayrımcılıklarına maruz kaldıklarını ve tüm bu uygulamaların uygulayıcılarının, bu durumun kutsal metinlerden daha doğrusu dinden kaynaklandığını iddia ettiklerini ifade eder. Tüm bu ataerkil rejimlerin temel prensiplerinin sarsılması ise ona göre, İslam'ın kutsal metinlerinin özellikle Kur'an'ın, kadın ve erkeklerin haklarının yeniden yapılandırılması konusunda daima güncelliğini ve geçerliğini koruduğunu ispatlamak ile mümkün olacaktır.

Sonuç olarak toplumsal cinsiyet konusunun din ile en azından dinlerin yorumlanması ve uygulanış şekilleriyle doğrudan ilişki içinde olduğu açıktır.

1.7. Erkeklik ve Din

Kişilerin cinsiyetleri sosyalizasyon sürecinde dini değerlerin edinilmesi ve uygulanmasında toplumsal değişimle de etkileşime girerek kişilerin tutum ve davranışlarında etkili olmaktadır. Bu nedenle bireylerin dindarlık durumları cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterebilir. Din psikolojisi alanında yapılan araştırmalarda ulaşılan tutarlı bulgulardan biri de kadınların erkeklere göre daha dindar olduğu şeklindedir. Dindarlığın cinsiyetler arasında gözlemlenen bu farklılığının dindarlığın çeşitli boyutlarında da ortaya çıktığı görülmüştür. Bu bağlamda yapılan birçok araştırmada dindarlıkta evrensel cinsiyet farklılıkları, farklı kültürel bağlamlarda ve farklı gelişim aşamalarında dahi kadınların erkeklerden daha dindar oldukları görülmüştür (Cirhinlioğlu & Ok , 2011, s. 122-123).

Türkiye'de dindarlık ve cinsiyet ilişkisine yönelik yapılan çalışmalarda ise tutarlı sonuçlara ulaşılamamıştır. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre ya kadınlar erkeklere göre daha dindardır, ya erkekler kadınlara göre daha dindardır ya da kadınlar ile erkekler arasında dindarlık durumlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yapılan bu çalışmalarda cinsiyet ve dindarlık arasındaki ilişkiyi doğrudan ya da dolaylı şekilde ele alan

araştırmalarda regresyon analizleri kullanılmadığı için dindarlığın yordayıcı faktörlerinin neler olduğu, yani dindarlıkta ortaya çıkan farklılıkların cinsiyetten mi yoksa başka faktörlerden mi kaynaklandığına dair açık ve net bir yargıya varılması pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle cinsiyet ve dindarlık ilişkisi üzerine daha net yorumlar yapabilmek adına konuyla ilgili çalışmalarda bu noktaya özellikle dikkat edilmelidir (Yapıcı, 2016, s. 152).

Dinlerin ve inanç sistemlerinin toplumların cinsiyet düzenlerine, kurumlardaki cinsiyet rejimlerine ve kişilerin kendi cinsiyetlerini şekillendirme süreçlerine olan etkisi yadsınamayacak kadar güçlüdür. Dünya’da çok sayıda İslami kültür, yorum ve kimlik olduğu düşünülürse bu çeşitlilikten standartlaşmış bir İslam yaşam tarzı ve tek bir “İslami erkeklik” tarifi yapmanın ne kadar imkânsız olduğu görülür. Ancak bugün Türkiye’de hegemonikleşen herhangi bir erkekliğin içinde İslam’dan öğeler bulunabileceği oldukça açıktır (Özbay , 2013, s. 196).

Dinin insana statü kazandırdığı konusunda toplumsal bir uzlaşa söz konusudur. Bu bağlamda, din birey hayatında kendini ifade etme, toplumda kendi yerini meşrulaştırma ve kimlik kazanma fonksiyonlarını yerine getirir. Günümüz Türk toplumunda iş hayatında ve sosyal hayatta daha etkin roller üstlenen erkeklerin statü kazanma ihtiyacı, kadınlara oranla daha yüksek olacaktır. Bu sebeple erkeklerin dine yönelimlerinin kadınlara oranla daha yoğun olması mümkündür. Buna göre erkeklerin dine yönelmelerinde en önemli motivasyon, kaynaklarının toplumsal hayatta statü elde etmek olması erkeklerin kadınlara göre daha dış güdümlü bir dindarlık tipolojisi sergilediği anlamına gelebilir. Ancak bunu söyleyebilmek için erkek dindarlığı üzerine daha çok çalışma yapılması gerekir. Zira Batı’da ve Türkiye’de yapılan cinsiyet ve dindarlık araştırmalarında kadın dindarlığı derinlemesine analiz edilirken, erkek dindarlığının yüzeysel ifadelerle geçirildiği bazı araştırmalarda özellikle vurgulanmıştır (Turan , 2017, s. 143). Bu anlamda erkeklik ve din başlığı altında bir toplumsal cinsiyet rolü olan erkekliğin, dindarlık durumuna yönelik ülkemizde yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Toplumsal bilimlerde cinsiyet ve din alanlarının çift körlükle buluşması uzun yıllar disiplinler arası bir alanın oluşumunu geciktirmiştir. Son yirmi yılda, bu çalışma alanlarının sosyal ihtiyaçların bir sonucu olarak kesişmesi, din, kadınlık ve erkeklik üzerine yapılan çalışmaların sayısını arttırmıştır, ancak tatmin edici seviyeye henüz ulaşılmamıştır. Bu çalışma, oluşmaya başlayan literatür çerçevesinde cinsiyet ve dinin etkileşimi ve iletişiminin

teorik ve metodolojik olasılığını göstermeye çalışmıştır. Dünya çapında çalışmalar bile genellikle baskı kitaplarındadır. Araştırmacıların makaleler çerçevesinde konuya eğilmeleri, uzun vadeli nitel araştırmaların bir sonucu olarak kapsamlı araştırmaların hala görünmediğini göstermektedir. Öte yandan, cinsiyetin kadınlar üzerindeki tanımı, alandaki araştırmacıların "kadınlık ve din" kurgularına, uygulamalarına veya kimlik analizlerine, daha az erkeklik katmanlarına ve şekillerine odaklandığı anlamına gelir.

Bununla birlikte, toplum farklı cinsiyetlerin etkileşiminde kurulan ağlardan inşa edilmiştir ve bu ağ, her bir parçanın nasıl kurulduğuna, nasıl yaşadığına ve birbirlerinden uzaklıklarına göre anlaşılabilir. Bu anlamda, erkeklik eğitimi, kadınlık eğitimi kadar anlamlıdır. Oluşturulacak çalışmaların eylem-yapı ikileminin üstesinden gelmek, kişileri sosyal yapının ve kurgunun pasif nesnesi haline getirmeden, yapının kişi üzerindeki yol gösterici, değişen, dönüştürücü etkilerini dikkate alarak, kişinin yapıyı yorumlama ve değiştirme iradesinin farkında olmak gerekir.

Kadın ya da erkek kimliklerin din ile ilişkisi, bu ilişkinin yaşamsal uygulamaları nasıl etkilediği, iş hayatındaki imajları, din alanındaki hizmet veya görevleri, suça yaklaşımları, aileye katılımları, vatandaşlık görevleri, siyaset; tabakalaşma, sağlık ve bakım ve ilişkileri incelenmesi gereken konular arasındadır. Kendini dindar olarak tanımlayan kişi, dini inanç, politika, uygulama ve tutumun bir üyesidir ve davranışlarını onlarla içselleştirip buna uygun sembollerini sergiler (Wolf, 2009: 22).

Başka bir deyişle, dini sembollerin taşıyıcısı olan, cinsiyet kimlikleri, kendini kamuda dindar bir kişi olarak tanımlayan imajın kim olduğu, gösterilmiş erkeklik algıları, erkeklik kavramları ve bunların nasıl inşa edildiği, üretildiği ve aktarıldığı dikkatle incelenmelidir. Açığı biraz daha genişleterek, cinsiyetin sadece metropollerde veya şehirlerde değil, kırsal alanlarda da nasıl kurgulandığı, bu kurguların din, kimlik sorunları veya tanıtım durumları ile ilişkileri araştırma kapsamına girmelidir.

Farklı toplumların din ile girdiği ilişkisellikleri sonucu yarattıkları kavramları, toplumsal hafızaları, gelenekleri yaşam şekillerinde belli tavırlar almalarına neden olmaktadır. Diğer yandan, küreselleşmenin sosyolojik sonuçları olarak sınırları daraltması, iletişimi hızlandırması ve birbirini tanımayan insanların aynı dünya görüşlerini edinir hale gelmesi global ölçekte benzer yönelimler getirmektedir. Bu nedenle sosyal olgunun bireyselden toplumsala, toplumsaldan küresele, küreselden tekrar bireysele doğru dönen çevrimsel bir okuma sonucu anlaşılır olacağı düşünülmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 1992:46).

Diğer yandan, toplumsal cinsiyet ve din gibi "muhataralı" alanlarda sosyal bilim üreten araştırmacının "dindar kimliği" veya "cinsiyet kimliği" toplumsal alana yansıyan nesnel gerçekliği çözümlerken engel oluşturmamalıdır. Örneğin, kendini dindar olarak tanımlayan bir araştırmacının, azalan dindarlık eğilimlerinden rahatsız olup bu durumu örtmeye çalışması ile kendini feminist olarak niteleyen kadın araştırmacının kadın temsilcisi gözüyle diğer cinsiyetleri özellikle erkekleri "persona non grata" veya potansiyel suçlu ilan etmesi aynı derecede düşününsellikten uzak görünmektedir.

Sonuç olarak dindarlığın erkeklerin elinde olduğu ya da dindarlıkla ilgili bir belirleyiciliği sanki erkek egemen zihniyetlerin elinde olması sanki dinin var oluşundanmış algısı sebebi ile dindarlığın toplumsal cinsiyet açısından yeniden ele alınması kaçınılmazdır. Erkeklik ve din ilişkisini aslında dinin yorumlanması açısından ele almak en mantıklısıdır. Çünkü esas problem dinin erkek egemen zihniyet ile bugüne kadar yorumlanmış olması tüm sorunların temel çıkış noktasıdır. Semavi dinlerin hiçbirinde inanç asla cinsiyete göre belirlenmemiş ve kurallarında herhangi bir cinsiyet belirtilmemiştir.

1.8. Toplumsal Cinsiyet ve Hegemonik Erkeklik

Erkek ve erkeksilik kavramları günlük kullanımda birbirini yerine kullanılan ve birbirleriyle örtüşen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı spesifik alanlarda kullanımlarının farklılık arz ettiği görülse de genel olarak bilimsel çalışmalarda da bu iki kavram birbirini yerine kullanılmaktadır. Biz de bu çalışmamızda toplumsal kurallar ve kalıp yargılar çerçevesinde gelenekselleşmiş erkeklik ideolojisinin beklentilerinin davranışa dökme ya da dökmeme arasındaki performanslar ve sosyal statü kazanma çabası olarak tanımlanan erkeklik (manhood) (Sakallı & Türkoğlu, 2019, s. 53) kavramını hegemonik erkeklik ifadesi ile kullandık.

Toplumsal cinsiyet çalışmalarına baktığımızda ise genellikle kadın çalışmaları çerçevesinde şekillendiği görülür. Erkekler üzerine nitelikli çalışmalar 1960'lı yıllarda feminist hareketin girişimleriyle başlamış ve ivme kazanmıştır. Erkekler ve erkeklik üzerine yapılan ilk çalışmalar erkekliğin biyolojisine yönelik incelemeler yapan çalışmalardır. Bu çalışmalara göre modern tıp erkeklerin hormonlar ve testosterondan dolayı şiddet eğilimli olduğunu, erkekliğin genetik olarak kodlandığını ve hakimiyet kurma, şiddet ve saldırganlık, şehvet düşkünlüğünün erkeklerin yaratılışının doğal bir parçası olduğunu vurgulamışlardır.

Ancak 1980’li yıllardan itibaren erkek çalışmaları erkeği ve erkekliği biyolojik rollerin otesinde toplumsal bir inşa olarak değerlendirmiş ve erkeklere yönelik çalışmaların sayısında da artış yaşanmıştır (Yavuz ř. , 2014 , s. 111).

Erkeklik çalışmalarıyla beraber erkekliğin evrensel ve standart olmadığı, yaşanılan zamana, kültüre içinde bulunulan topluma göre değişiklik gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmaların asıl gelişimi feminist araştırmacıların “fark” kavramına odaklanmaları, “kadınlar arasındaki farklılıklar erkekler için de geçerli mi?” sorusunu sormaları ve araştırmalarıyla beraber oldu. Böylelikle erkekliğin biyolojiye dayanan farklılıklarla değil toplumsal olarak kurgulanmış olduğu düşüncesi farklı erkeklik biçimlerinin incelenmesini gerektirmiş. Bu erkeklik biçimlerinden hegemonik erkeklik kavramı ne çıkan önemli kavramlardandır (Yavuz ř. , 2014 , s. 111).

Connel (2019) hegemonik erkekliği toplumdaki farklı erkekler arasında üstün olan erkekliği tanımlamak amacıyla kavramsallaştırmıştır. Connel’a göre, hegemonik erkeklik, erkeğin toplumdaki üstünlüğünü yani ataerkil sistemi besleyen, sağlamlaştıran ve yeniden üreten bir kavramdır.

Hegemonik erkeklik, Türkiye’de varlığını açıkça göstermektedir. Hegemonyayı elinde tutan erkeklerin diğer erkekler ve kadınlar üzerinde tahakkümü görülmektedir. Müslüman, Sünni, heteroseksüel, orta veya st sınıf, iş sahibi, sağlıklı askerliğini yapmış, vatansever, gerektiğinde koruyabilecek gte olan, evli, baba olmuş erkekler bu özellikleri taşımayan diğer kişilere tahakküm kurmakta ve bu kişiler üzerinde üstünlük sağlamaktadırlar. Bunun yanın sıra hegemonik erkeklik, toplum tarafından ve toplumsal bir süreçle idealize edilmiş olan erkekliğin devlet, medya, din gibi çeşitli araçlarla toplumun her kesimine yayılmış olduğunu göstermesi bakımından da önemli bir kavramdır (Türk , 2011, s. 166).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

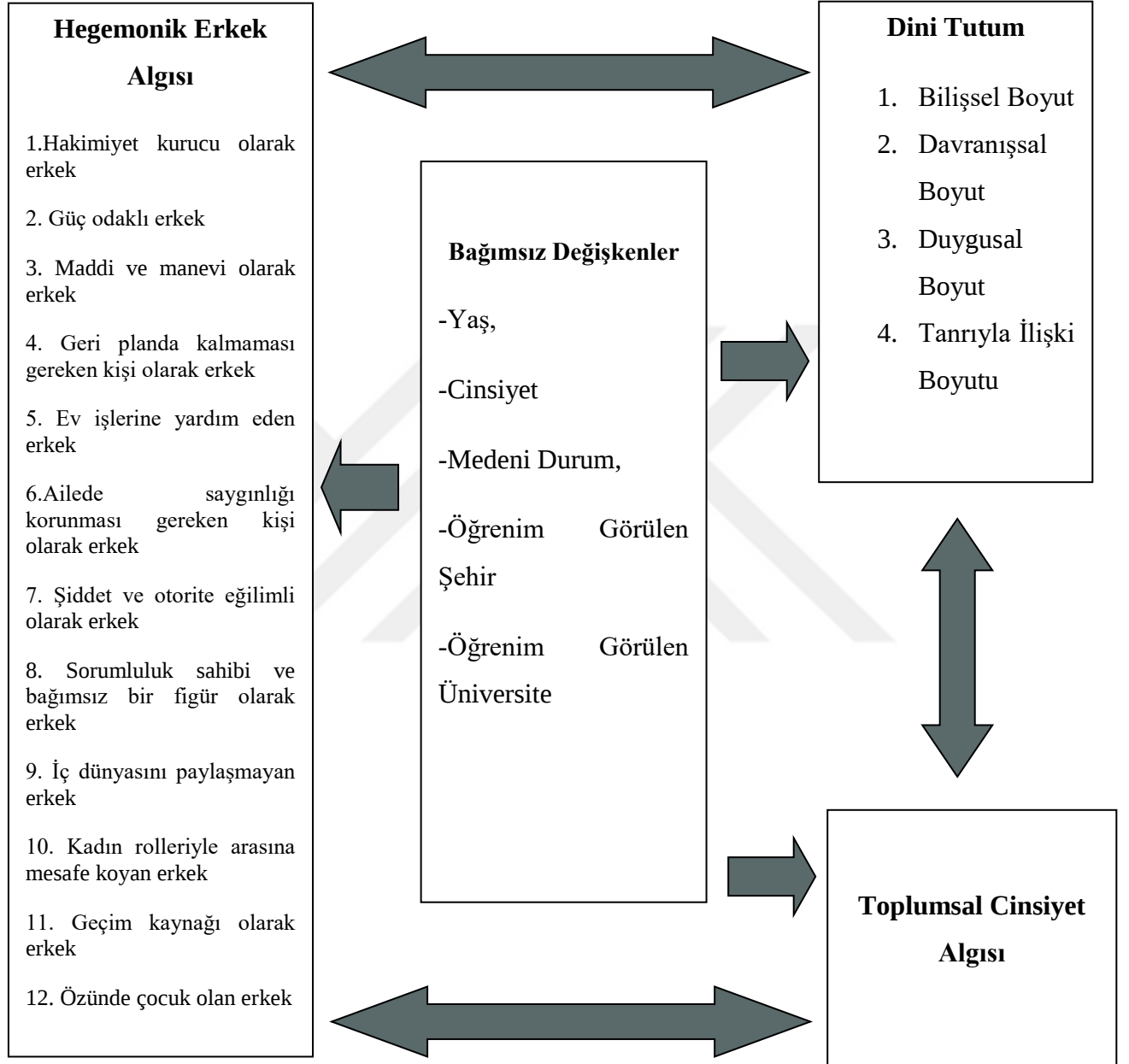
Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet ile hegemonik erkek algısı ve dindarlık arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik ilişkisel tarama modelinde tasarlanmış bir çalışmadır. Bilindiği üzere ilişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve/veya derecesini belirlemek amacıyla kullanılan bir araştırma modelidir (Karasar, 2017, s. 114).

Literatürde ilişkisel tarama modelinde değişkenler arasındaki ilişkide iki şekilde incelenir. Bunlardan biri olan korelasyon türü ilişki taramada araştırılan değişkenlerin birlikte değişim katsayılarının (düzeylerinin) öğrenilmeye çalışılır, bir diğeri ise karşılaştırma türü ilişki taramadır. Bu araştırma modelinde ise en az iki değişken bulunur ve test edilmek istenen bağımsız değişkene göre gruplar oluşturularak bu grupların öteki (bağımlı) değişkene göre anlamlı bir farklılığın var olup olmadığı incelenir (Karasar 2017). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet ile erkek algıları ve dindarlık arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada ise bağımlı ve bağımsız değişkenlerin ilişkisi aranacağı için korelasyon türü tarama modeli yolunun kullanılması, araştırma için daha uygun görülmüştür. Yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen şehir, öğrenim görülen fakülte gibi bağımsız değişkenler açısından toplumsal cinsiyet ile erkek algıları ve dindarlığın anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı ise karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli yoluyla incelenmiştir.

Bu çalışmanın üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olması ve tek bir zamanda bir alt grubunun seçilip verilerinin toplanması nedeniyle araştırmamız kesitsel (cross-sectional) olarak da adlandırılabilir (Büyüköztürk vd. 2017, s.14).

Araştırmanın amacına ve modeline uygun olarak geliştirilen bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler, aşağıdaki şekilde ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Şekil 1: Bağımlı Değişkenler ile Bağımsız Değişkenler Arası İlişkilere Göre Araştırma Modeli

2.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Nicel araştırma modelleri araştırma sonuçlarını genellemek istediği öğelerin bütününe evren demektedir. Araştırmacı, amacı doğrultusunda geliştireceği ölçütlerle, çalışma evrenini tanımlayıp sınırlandırmaya çalışmaktadır. Ancak bazı durumlarda, araştırmalar evren yerine temsiliyeti öngörülemeyen öğeler üzerinden yapılmaktadır. Böyle durumlarda, “evren ve örneklem” başlığı yerine “çalışma grubu” başlığı kullanılmaktadır. Bu kullanım da araştırmanın bulgularını daha küçük bir grup için sınırlandırmaktadır (Karasar, 2017), bu çalışmada da evren yerine evren temsiliyetini kısmen karşılayan bir grup üzerine araştırma yapıldığı için “evren ve örneklem” başlığı yerine “çalışma grubu” başlığı kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ve Van’da 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde lisans düzeyinde aktif öğrenim gören toplam 943 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup veriler online anket formu ile kartopu örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Çalışma grubunun Van ve İstanbul’da okuyan üniversite öğrencilerinden seçilmesinin amacı; Van gibi geleneksel/kültürel kodların daha hâkim olduğu bir şehirdeki öğrenciler ile İstanbul gibi kozmopolit ve sekülerleşme sürecindeki bir şehrin üniversite öğrencilerinin daha belirgin ve verimli veriler sunacağı varsayılmıştır.

Çalışmanın daha sağlıklı sonuçlar vermesi için anket formunun girişinde gerekli olan açıklamalar yapılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri (yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen şehir, öğrenim görülen fakülte) anket formunun ilk beş maddesinde yer almaktadır. Araştırmanın çalışma grubuna ait demografik özellikler ve bu özelliklerin dağılımları ile yüzdeleri tablolar halinde sunulurken araştırmanın çalışma grubunun olgusal durumu görselleştirilerek aktarılmıştır.

Tablo.1: Cinsiyete Göre Dağılım		
Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kadın	769	81,5
Erkek	174	18,5
Toplam	943	100

943 kişiden oluşan araştırma örnekleminin %81,5’i (769 kişi) kadınlardan, %18,5’i (174 kişi) ise erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo.2: Yaş Grubuna Göre Dağılım		
Yaş Grubu	Sayı (N)	Yüzde (%)
18-26 Yaş	891	94,5
26-50 Yaş	52	5,5
Toplam	943	100

Araştırmaya katılan çalışma grubunun %94,5'i (891 kişi) 18-26 yaş grubu aralığında iken %5,5'i ise (52 kişi) 26-50 yaş aralığındadır.

Tablo.3: Medeni Durumuna Göre Dağılım		
Medeni Durum	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evli	905	96,0
Bekar	38	4,0
Toplam	943	100

Katılımcıların %96'sını (905 kişi) bekar kişiler, %4'ünü (38 kişi) ise evliler oluşturmaktadır.

Tablo.4: Öğrenim Görülen Fakülteye Göre Dağılım		
Öğrenim Görülen Fakülte	Sayı (N)	Yüzde (%)
Sağlık Bilimleri	321	34,0
Fen Bilimleri	191	20,3
Sosyal Bilimler	431	45,7
Toplam	943	100

Araştırmaya katılan katılımcıların %34'ü (321 kişi) Sağlık Bilimleri öğrencisi, %20,3'ü (191 kişi) Fen Bilimleri öğrencisi olup %45,7'si ise (431 kişi) Sosyal Bilimler öğrencisidir.

Tablo.5: Öğrenim Görülen Şehire Göre Dağılım		
Öğrenim Görülen Şehir	Sayı (N)	Yüzde (%)
İstanbul	752	79,7
Van	191	20,3
Toplam	943	100

Araştırmaya katılan 943 kişinin %79,7'si (752 kişi) İstanbul'da üniversite öğrenimi gören öğrencilerden, %20,3'ü (191 kişi) Van'da öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır.

2.3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama aracı olarak geniş bir kitleye ulaşım imkânı sağlaması, daha pratik olması nedeniyle anket tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla araştırmanın amacına ve konusuna uygun olarak bir anket formu oluşturulmuştur. Anket formunda yer alan ve ekte sunulan ölçeklerle ilgili açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

Araştırmanın veri toplama araçları;

- Kişisel Bilgi Formu (Bkz. EK-1)
- Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği (Bkz. EK-2)
- Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (Bkz. EK-3)
- Ok-Dini Tutum Ölçeği (Bkz. EK-4)

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Anketin bu bölümünde, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin, araştırmanın bağımsız değişkenleri olarak belirlediğimiz yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen üniversite/şehir, öğrenim görülen fakülte gibi demografik özelliklerini saptamak üzere hazırlanan 5 soruluk bir kişisel bilgi formu bulunmaktadır.

2.3.2. Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği (HEAÖ)

Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği, Göcen ve Arvas tarafından 2020 yılında Türkiye koşullarını esas alarak toplumsal cinsiyet bağlamında erkek algısını ölçmek için oluşturulmuş 46 maddeli 12 alt boyuttan oluşan 7'li likert şeklinde bir ölçektir. Katılımcılardan her bir ifadeyi dikkatle okuyup, ifadeye ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmekte ve 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 7 (kesinlikle katılıyorum) arasında bir puan seçmektedirler. Olumsuz maddeler tersten hesaplanmaktadır. Ölçekte 2., 7., 10., 25., 34. Maddeler olumsuz olup tersten hesaplanmaktadır.

Göcen ve Arvas geliştirdikleri ölçeği 2019-2020 eğitim öğretim yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde ve İstanbul'da çeşitli üniversitelerde farklı fakültelerde öğrenim gören 135'i kadın ve 93'ü erkek olmak üzere 228 katılımcı üzerinde uygulamış ve bu uygulama sonucunda ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizlerini yapmışlardır. Göcen ve Arvas ölçeğin varyansı açıklayıcı oranını %62,9, Cronbach Alpha değerini (.89) olarak tespit etmişlerdir. Yapılan analiz sonuçlarına göre Hegemonik Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği'nin faktör

analizinin yorumlanabilir olduğuna KMO ve Bartlett Testi sonuçlarına bakılarak karar verilmiştir.

Tablo 6: HEAÖ'nün Yapı Geçerliliği KMO ve Bartlett Test Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin Yeterliliği	Örneklem	,852
Bartlett's Test of Sphericity	Ki-kare Değeri	4045,742
	S.Derecesi	1081
	<i>p</i>	,000

KMO değeri (.85) olarak tespit edilmiştir. KMO değerinin kabul edilebilir sınırı olan 0.50 değerinin üzerinde bulunması, seçilen çalışma grubundan elde edilen veri tabanının üzerinde faktör analizi için oldukça uygun olduğu görülmüştür. Ayrıca Bartlett Testindeki Ki-kare değerinin ($\chi^2 = 4045,742$) istatistiksel açıdan $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı bulunması da madde dağılımının uygun olduğunu doğrulamaktadır.

2.3.3. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Altınova ve Duyan tarafından 2013 yılında bireylerin toplumsal cinsiyet algılarını değerlendirmeye yönelik bir ölçme aracı oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. Ankara ilinde çocukları ilköğretime devam eden 244 kadın, 199 erkek veli olmak üzere 443 katılımcı ile yürüttükleri çalışmaları sonucunda tek alt boyut ve 25 maddeden oluşan, 5'li likert tipi bir ölçme aracı elde etmiştir.

Oluşturulan ölçekte maddelerin 10'u olumlu, 15'i olumsuz olarak yazılmış ve 5'li likert şeklindeki ölçekte maddelerde belirtilen düşünceye, bireylerden “tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), tamamen katılmıyorum (1) olmak üzere beş derecede görüş bildirmeleri istenmekte ve olumsuz maddeler tersten hesaplanmaktadır. Ölçekte yer alan 2., 4., 6., 9., 10., 12., 15., 16., 17.,18., 19., 20., 21., 24. ve 25. maddeler olumsuz olup tersten hesaplanmaktadır. Buna göre, ölçekten alınabilecek puan en az 25 en fazla 125 olup, yüksek puanlar toplumsal cinsiyet algısının olumlu olduğunu göstermektedir (Altınova ve Duyan 2013).

Altınova ve Duyan'ın çalışmasında yapılan güvenilirlik ve geçerlilik analizlerinin sonuçlarına göre ise ölçeğin Cronbach Alpha değeri ise (.87) KMO ve Bartlett Test sonucu ise (0.88)'di

2.3.4. Ok-Dini Tutum Ölçeği

Ok-Dini Tutum Ölçeği, Ok tarafından 2011 yılında dini tutumun sosyal psikolojide özellikle vurgulanan üç ögesi olan bilgi, duygu ve davranışı dikkate alarak, İslami bir kültürde dindarlığı ölçmek üzere İslam dini dikkate alınarak geliştirilmiş ve biri 930 diğeri de 338 üniversite öğrencisinden oluşan iki farklı çalışma grubundan elde edilen veriler çerçevesinde analizleri yapılmış ve bu analizlerin sonuçları sunulmuştur (Ok, 2011). Biz çalışmamızda çalışmanın uygulandığı ilk grup olan 930 kişinin analiz ve sonuçlarına kullanacağız.

Ok-Dini tutum ölçeğinde bilişsel boyutla kişinin dinle ilgili genel görüşünü, davranışsal boyutla davranışlarının dini değerler tarafından ne düzeyde yönlendirildiği ve duygusal boyutla dinin duyguya hitap eden yönünden ne derece etkilendiğini ölçmeye çalışmış ve bu üç boyuta ek olarak, ölçmek istediği esas olgunun din olması ve dinin de merkezinde Tanrı'nın olmasından dolayı Tanrı'yla ilişki boyutunu da eklemiş ve böylece Ok-Dini Tutum Ölçeği toplam 4 alt boyutu ölçmek üzere geliştirilmiştir (Ok, 2011).

8 maddeden oluşan Ok-Dini Tutum Ölçeği'nin yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analizi sonuçlarına göre 4 alt boyuttan oluştuğu, varyansın toplam %78'ini açıkladığı ve iç tutarlılığının (.81) olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre ölçeğin güvenle kullanılabilir olduğu görülmektedir. Ölçek 5'li likert tipinde olup ölçek maddelerinin (1) kesinlikle katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) kısmen katılmıyorum, (4) katılıyorum, (5) kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap seçenekleri vardır ve katılımcılardan her bir maddeyi dikkatle okuyarak kendilerine en uygun gelen ifadeyi seçerek cevaplamaları istenmektedir.

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Toplumsal cinsiyet algısı ile hegemonik erkek algısı ve dindarlık ilişkilerini incelediğimiz bu çalışmanın amacına ve problemlerine uygun olarak, araştırmanın saha çalışması için üniversite öğrencilerine yönelik anket formu oluşturulurken mevcut literatür taranmış ve erkek algısını ölçmeye yönelik yerli literatürde bir ölçme aracı olmadığı, bununla beraber İngilizce' den Türkçe 'ye çevrilerek kullanılan, erkek rollerini ölçmeye yönelik ölçeklerin de ülkemizdeki erkek olgusunu ölçmede yeterli olmadığı düşüncesiyle Göcen ve Arvas tarafından toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ülkemizdeki erkek algısını ölçmeye

yönelik bir Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen bu ölçek, çalışmanın ana uygulanmasına geçilmeden önce ilk olarak 2020 Ocak ayında 228 öğrenci ile ön uygulama yapılarak standardizasyon işlemlerine tabi tutulmuştur. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonucu kullanıma hazır hale gelen Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği ile Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Ok- Dindarlık Tutumları Ölçeği kullanılarak oluşturulan anket formları, uzman görüşlerle son halini almış ve sonrasında ana uygulamaya geçilmeden önce İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na sunulmuş ve kuruldan gerekli onay alınmıştır (Bkz. EK-5). Etik kurul onayı alındıktan sonra ana uygulamaya geçilerek oluşturulan anket formu 2020 yılının Ağustos-Ekim ayları aralığında uygulanmıştır. Çalışma öncesinde anketi dolduracak kişiler çalışmanın amacı ve içeriği hakkında, anketin başındaki açıklama metni ile bilgilendirilmiş ve gönüllülük esasına dayalı olarak doldurmaları talep edilmiştir. Anketin doldurulma süresi ortalama 35-40 dk sürmüştür.

Çalışmanın ana uygulamasına geçileceği dönemde tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 virüsünün ortaya çıkmasıyla beraber hayatımızı da bütünüyle etkileyen bir pandemi süreci başlamıştır. Bu sürecinin başlamasıyla üniversitelerin tatil olması ve öğrencilerin evlerine dönmesi araştırmamızın veri toplama sürecini de doğrudan etkilemiştir. Öğrencilere doğrudan ulaşamayınca anket formlarını online olarak Twitter, Whatsapp gibi sosyal medya platformları aracılığıyla dağıtılmıştır. Verilerin bu şekilde sosyal medya aracılığıyla toplanması, çalışmanın örneklemi olarak belirlenen İstanbul ve Van dışında öğrenim gören çok sayıda öğrencinin de anket formuna ulaşması ve formu doldurması sonucunu da doğal olarak beraberinde getirdi. Online veri toplama ve kartopu yöntemleri ile uygulanan anket formu 1760 öğrenci tarafından doldurulmuştur. Ancak doldurulan 1760 anket formundan 816'sı çalışma grubuna dahil olmadığı gerekçesiyle anketleri silinmiştir. Çalışma grubu İstanbul ve Van olarak daha önce "Araştırmanın Çalışma Grubu" başlığımızda da açıkladığımız nedenlerden dolayı çalışmanın amacına uygun olarak özellikle seçilmiştir. Uygulanan anket sayısı hedeflenenden daha çok olmasına karşın çalışmanın amacı ve buna uygun hazırlanan hipotezlerine uyum göz önünde tutularak bu anketler çalışmaya dahil edilmemiştir. Anket online veri toplama sistemi olan Google Forms ile oluşturulmuş bu sayede katılımcıların cevapsız soru bırakmasına engel olunmuş ve anketi gönüllü olarak çözen, çalışma grubuna dahil olan katılımcıların anket formlarında veri kaybı yaşanmamıştır.

2.5.VERİLERİN ANALİZİ

İstatiksel analizler yapılmadan önce anket formu ile toplanan ham veriler ilk olarak Excel dosyasına aktarılarak kodlanıp analizlere uygun hale getirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerinin değerlendirilmesinde IBM SPSS (Statistical Package for Social Science) Versiyon 22 yazılımı kullanılmış ve veriler araştırmacı tarafından analiz edilmiştir. Verilerin analizinde 943 üniversite öğrencisinin EAÖ, TCAÖ ve OK-DTÖ puan ortalamalarının ve bağımsız değişkenlere verdikleri cevapların kodlanmış hali Excell dosyasından SPSS programına aktarılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilere yönelik ilk olarak öğrenim gördükleri fakülteleri verisine ulaşılmıştır. Ancak fakülteler arasında katılım bakımından eşit dağılım olmaması ve fakültelerin çok çeşitli olması nedeniyle gruplandırma yoluna gidilmiştir. Buna göre Tıp Fakültesi, Diş Hekimliği, Eczacılık, Beslenme-Diyetisyenlik ve Hemşirelik bölümü öğrencileri Sağlık Bilimleri, Fizik, Kimya, Biyoloji, Mühendislik Fakültesi öğrencileri Fen Bilimleri başlığı altında, İlahiyat Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Psikoloji, Sosyoloji, Tarih gibi bölümlerin öğrencileri ise Sosyal Bilimler başlığı altında toplanmıştır.

Katılımcıların yaş grupları da açık uçlu olarak sorulmuş ve 18-50 yaş grup aralığında değiştiği görülmüştür. Katılımcıların yaşlarına göre daha doğru analiz yapabilmek adına yaş grupları Erik Erikson'un psiko-sosyal gelişim teorisine dayanarak "*yakınlığa karşı yalıtılmışlık*" dönemine denk gelen 18-26 yaş ve "*üretkenliğe karşı durgunluk*" dönemine karşılık gelen 26-50 yaş grubu olmak üzere iki kategoriye ayrılmış ve analizler bu doğrultuda yapılmıştır.

Araştırma bünyesinde gerçekleştirilen Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu çerçevede ölçeğin KMO-Bartlett testi yapılmış ve Cronbach's alpha'sına bakılmıştır. Ölçeğin faktör analizi de yapılarak geçerlik ve güvenirlik analizleri tamamlanmıştır.

Araştırmada iki farklı grup arasındaki ilişkilerin anlamlı olup olmadığı bağımsız grup t-testi (independent samples t-test) ile ikiden fazla grubun karşılaştırması ise tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA) ile ölçülmüştür. İki sürekli bağımlı değişken arasındaki ilişkinin derecesini belirlerken Pearson korelasyon katsayılarından (Pearson Correlation Coefficients) analizi uygulanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği ile İlgili Bulgular

3.1.1. Geçerlik Analizleri

Ölçme araçlarında geçerlik, testin veya ölçeğin ölçülmek istenen şeyi ölçme derecesini ifade eder (Coşkun, Altunışık, & Yıldırım, 2017, s. 130). Geçerlik önerilen kullanımla, testin ölçmeyi amaçladığı kavram hakkındaki puanların yorumunun eşleşmesini göstermek için kanıt geliştirmektir (Creswell 2017, s. 211). Geçerliğin yüksekliği, ölçülmek istenen kavramın gözlenebilen değişkenlerle ifade edilebilmesi ile büyük ölçüde ilişkilidir (Karasar 2017, s.194).

Literatürde birçok geçerlik ölçütünden bahsedilmektedir, ancak genellikle yararlanılanlar içerik/muhteva, yapı ve uygulama geçerliğidir. İçerik/muhteva geçerliği (content validity) ölçme aracında bulunan maddelerin ölçme aracına uygun olup olmadığının ve ölçülmesi amaçlanan alana dair temsiliyet gücünün olup olmadığının uzman görüşüne dayanarak belirlenmesi ile ilgilidir (Karasar, 2017). Uygulama geçerliği (predictive validity) yapılan ölçme ile ölçülmeye çalışılan olgunun gerçek hayatta tasarlanan işlevselliğe uygunluğunu ifade eder (Karasar, 2017). Yapı geçerliği (construct validity) testten elde edilen puanların test ile ölçülmesi hedeflenen kavramın (yapının) gerçekte ne derece ölçülebildiğini gösterir (Akt. Büyüköztürk vd. 2018, s. 124). Yapı geçerliğini belirlemek amacıyla genellikle faktör analizi ve daha önce geliştirilmiş benzer bir ölçme aracı ile ya da özellikleri bilinen bir grup ile karşılaştırma yoluna gidilen hipotez testi yöntemi kullanılır (Büyüköztürk vd. 2018).

3.1.1.1. Faktör Analizi

Faktör analizi, birbiriyle ilişkisi olduğu düşünülen değişkenlerin arasındaki ilişkinin yapısına yönelik ipuçları sağlamak amacıyla kullanılan (Coşkun, Altunışık, & Yıldırım, 2017, s. 269) ölçüm aracının faktör yapısını ortaya koyan bir yöntemdir. Faktör analizi işlemiyle amaç kavramsallaştırma ve kuram geliştirmenin önemli bir aşaması olan ölçmenin kavramsal boyutlarının anlaşılması ve bu boyutların tasarlanana uygunluğuna bakılmasıdır (Karasar 2017, s.196).

Ölçekteki maddelerin hangi boyutlarda ve kaç boyutta toplandığına bakmak amacıyla maddeler faktör analizine tabi tutularak kendi aralarındaki ilişkiye göre boyutlar altında

toplanır. Yapılan analiz sonucunda her faktör grubuna/boyuta uygun isimlendirme yapılarak faktör yükü en büyük maddeler seçilir (Göcen 2012, s.139).

Bu araştırmanın geçerlik çalışması yapılırken hegemonik erkek algısı ölçek maddelerinin yapı geçerlik testi için temel bileşenler (principal components) faktör analizi yöntemleri kullanılmıştır. Yapılan faktör analizinde faktör sayısında sınırlandırma yapılmamış ve Varimax with Kaiser Normalization tekniği ile rotasyona da tabi tutulmuştur. Bu çalışmada maddelerin yüklendiği faktör yükleri en az .30 olarak belirlenmiş ve diğer faktörlere oranla en yüksek değerde olması esasına dayanarak maddeler belirlenmiştir.

Faktör analizine 47 madde ile başlanmıştır. Faktör sayısı belirlenirken değişken sayısının 20-50 arası olduğunda oldukça güvenilir sonuçlar verdiği bilinen özdeğerlere göre boyut belirleme yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşıma uygun olarak özdeğeri 1'den büyük faktörler analize dahil edilmiştir (Coşkun, Altunışık, & Yıldırım, 2017, s. 280). Analiz sonuçları incelendiğinde ölçeğin özdeğeri 1'den büyük 12 faktörde toplandığı görülmüş, faktör sayısı yüksek çıkmasına rağmen her bir faktörün ölçeğin amacına ve araştırmanın problemine uygun olarak gerekli şekilde adlandırılabilmesiyle faktör sayısında değişiklik yapma yoluna gidilmemiştir. Maddeler tekrar incelendiğinde ise .323 ve .324 faktör yükü ile iki faktöre de girerek birleşik madde olan 15. madde ölçekten çıkarılarak faktör analizi tekrar yapılmıştır. Elde edilen bu değerler doğrultusunda faktör analizi sonuçlarına bakıldığında, Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği'nde (HEAÖ) yüksek yüklemeye sahip 8 maddenin birinci faktörde toplandığı ve açıklanan toplam varyansın %62,9 olduğu görülmüştür.

Tablo 7. HEAÖ'ni Oluşturan Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Miktarı

Faktörler	Toplam	Variance %	Cumulative %
1	10,227	21,76	21,76
2	3,405	7,24	29,00
3	2,373	5,04	34,05
4	2,061	4,38	38,44
5	1,746	3,71	42,15
6	1,642	3,49	45,64
7	1,432	3,04	48,69
8	1,392	2,96	51,65
9	1,256	2,67	54,32
10	1,142	2,42	56,75
11	1,085	2,30	59,06
12	1,040	2,21	61,27

Tablo 7.'ye bakıldığında 12 faktörde toplam yükün %61,7 oranında açıklandığı görülmektedir. HEAÖ'nde toplam yükün en fazlasını %21,7 ile birinci faktörün aldığı görülür. Bu faktörü en iyi 28. madde “*Bir erkek eşinin/kız kardeşinin giyim kuşamı hakkında söz sahibidir*” temsil etmektedir (.698). İkinci faktör için toplam yükün %7,24 olduğu görülürken bu faktörü en iyi 3. madde “*Bir erkeğin dış görünüşünde güç görmek isterim*” temsil etmektedir (.765). Üçüncü faktörün toplam yükü %5,04'tür ve bu faktörü en iyi 38. madde olan “*Bir erkek ailesini korumak için tehlikeye atılabilmelidir*” açıklamaktadır (.750). Dördüncü faktör için toplam yük %4,38 olup bu faktörü en iyi 39. madde olan “*Bir erkek eşinden daha düşük seviyede bir statüde çalışmamalıdır*” açıklamaktadır (.766). Beşinci faktörü en iyi ters çevrilerek değerlendirilen 7. maddenin “*Bir kız çocuğuna olduğu kadar bir erkek çocuğuna da yemek yapma, evi temizleme ve küçük çocuklara bakma becerisi küçüklükten öğretilmelidir.*” (-.687) açıkladığı ve toplam yükünün ise %3,71 olduğu görülmektedir. Altıncı faktör için toplam yük %3,49 iken faktörü temsil gücünün en iyi 44. madde “*Bir erkek, karısı ve çocuklarından her durumda saygı görmeyi hak eder*” olduğu tespit edilmiştir (.670). Yedinci faktörde “*Erkekler için kavga, şiddet vb. şeyler normal karşılanmaktadır*” şeklindeki 24. madde (.737) içinde bulunduğu faktörü en iyi temsil ederken faktörün toplam yükünün %3,04'ünü aldığı görülmüştür. Sekizinci faktörde “*Para kazanma imkânı olan bir erkeğin annesinden/babasından para alıyor olmasını olumsuz karşılarım*” şeklindeki 20. madde (.742) faktörü temsil gücü en yüksek madde olurken faktörün toplam yükü ise %2,96 olarak bulunmuştur.

Dokuzuncu faktör için toplam yük %2,67 olup faktörü en iyi temsil eden “*Erkekler kendi iç dünyalarındaki iniş çıkışlardan konuşmazlar çünkü bunlar zayıflık olarak görülür*” ifadesi ile 32. maddedir (.745). Onuncu faktörün toplam yükü %2,42 ve “*Bir erkeğin iyi yemek pişirmesi onun erkeksi duruşunu olumsuz etkiler*” ifadesi ile 23. madde (.711) bu faktörü en iyi açıklayan maddedir. On birinci faktör için “*Bir erkek, ailesi için elde edebildiği en yüksek gelirli işte çalışmalıdır*” ifadesiyle 46. madde (.739) temsiliyet gücü en yüksek madde olup faktöre ait toplam yük ise %2,30'dur. On ikinci faktör için ise toplam yükün %2,21 olduğu ve faktörü en iyi temsil eden maddenin “*Erkekler daima kendilerine yol gösterecek bir kadının varlığına ihtiyaç duyar*” ifadesiyle 42. maddenin (.624) olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan faktörlerin isimlendirilmesinde faktörleri en iyi temsil eden maddeler ve faktördeki diğer sorular, araştırmanın teorik çerçevesindeki ve literatürdeki bilgiler dikkate alınmış bununla beraber ölçeğin ölçmeyi

amaçladığı olguya bağlı kalınarak toplumdaki ve günlük hayatla uyumu da göz önünde bulundurulmuştur.

Tablo 8. HEAÖ'nün Faktör Analizinde Belirlenen Alt Boyutlar ve Maddeleri

Faktörler	Madde Sayısı	Madde Numaraları
1	8	28,18,4,19,33,5,21,22
2	6	3,47,6,1,8,27
3	6	38,26,16,41,37,12
4	3	39,29,14
5	3	7,10,25
6	4	44,17,30,9
7	4	24,11,13,34
8	3	20,36,43
9	2	32,40
10	3	23,35,45
11	2	46,31
12	2	42,2

3.1.2. Güvenirlik

Tutarlılık veya sağlamlık anlamına gelen güvenirlik, aynı şeyin benzer koşullarda tekrarlandığını ve tekrar ettiğini ifade eder. Güvenirliğin zıddı durumlarda ise istikrarsız ve dengesiz bir ölçüm süreci yaşandığı anlaşılar (Numan, 2017, s. 277). Bu bakımdan bir araştırmada ölçme aracının ölçtüğü şeyi ne derecede doğru ölçtüğünün, ölçeğin maddeleri ile cevaplar arasındaki istikrarın göstergesi olan güvenirlik nicel araştırmalar için önemli bir bilimsel aşamadır.

Maddelerin ölçtüğü özelliklerden elde edilen puanların kararlı ve tutarlı olması güvenirlikle doğrudan ilgili olduğu için (Creswell, 2017, s. 211) bunu ölçecek çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bunlardan ilki, benzer anket formunun iki farklı zamanda aynı örneklem üzerinde mümkünse aynı şartlar altında uygulanması olan test-tekrar test (test re-test reliability)dir. Kullanılan ikinci yaklaşım ise alternatif formlar yaklaşımıdır. Bu yöntemde aynı anketin alternatif-eşdeğer 2 formatı geliştirilir ve belirli bir süre arayla aynı katılımcılara uygulanır (Coşkun, Altunışık, & Yıldırım, 2017, s. 132). Son olarak kullanılan yöntem ise ölçme aracının örnekleme iki kere uygulanmasına dayalı yöntemler olan test-tekrar test ve

alternatif formlar yönteminden farklı olarak ölçme aracının örnekleme bir kez uygulanmasından elde edilen puanların kullanılmasıyla güvenirlik katsayısının belirlendiği bir yöntem olan Cronbach's Alpha yöntemidir. Alpha katsayısı maddelere ait puanların toplam test puanlarıyla tutarlılığını gösteren bir ölçüttür (Büyüköztürk vd. 2018, s.115)

Bu araştırmada güvenirliğe ilişkin bulgular bölümünde ölçme aracının örnekleme bir kez uygulanması nedeniyle güvenirlik analizlerinden yalnızca Cronbach's Alpha yöntemi kullanılmasıyla elde edilen sonuçlar yer almaktadır. İlk olarak ölçeğin genel toplam ve alt ölçeklerinin Cronbach Alpha katsayıları (iç tutarlılık katsayısı) 12 alt boyuta ait toplam 46 madde üzerinden hesaplanmıştır. Güvenirlikte Alpha değerinin kabul değerinin en az .70 olması arzu edilir ancak bu değerin .50'ye kadar da makul edilebileceği söylenmektedir (Coşkun, Altunışık, & Yıldırım, 2017, s. 133).

Tablo 9. HEAÖ'nin Faktör Analizinde Belirlenen Alt Boyutlara Ait Güvenirlik Katsayıları

Faktörler	Cronbach Alpha
Test Genel Toplam	.89
1.Hakimiyet Kurucu Olarak Erkek Algısı	.85
2.Güç Odaklı Erkek Algısı	.76
3.Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak Erkek Algısı	.72
4.Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak Erkek Algısı	.69
5.Ev İşlerine Yardım Eden Erkek Algısı	.61
6.Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak Erkek Algısı	.70
7.Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak Erkek Algısı	.58
8.Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak Erkek Algısı	.41
9.İç Dünyasını Paylaşmayan Erkek Algısı	.33
10.Kadın Rollerıyla Arasına Mesafe Koyan Erkek Algısı	.04
11.Geçim Kaynağı Olarak Erkek Algısı	.40
12.Özünde Çocuk Olan Erkek Algısı	-.38

Tablo 9.'a göre HEAÖ'nin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .89 gibi oldukça yüksek bir güvenirlik göstermiştir. Elde edilen bu sonuç, ölçeğin güvenilir, tutarlı ve istikrarlı bir ölçek olduğunu göstermektedir.

3.2. TOPLUMSAL CİNSİYET, HEGEMONİK ERKEK ALGISI VE DİNDARLIĞIN GENEL PROFİLİ

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma grubunun genel olarak toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkek algısı ve dindarlıktan, yani toplam ve alt boyutları oluşturan maddelerin her birinden aldıkları ortalama puanlara dayanarak, bahsi geçen değişkenlerle ilgili çizilen genel profil gösterilmektedir. Bu ortalama değerlere dayanarak “toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkek algısı ve dindarlığa ilişkin genel durum nasıldır?” sorusuna cevap aranmaktadır.

3.2.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı

Tablo 10. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Genel Profili					
	N	Min.	Max.	M	SD
Toplumsal Cinsiyet Algısı	943	38,0	125,0	105,57	16,99

Tablo 10.'da görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet algısında katılımcılar M=105,57 ortalamaya sahip olmuştur. Ölçekten alınan maksimum puanın 125, minimum puanın da 38 olduğu düşünüldüğünde genel olarak katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının yüksek bir seviyede olduğu yani; gelenekselleşmiş roller bağlamında farkındalıklarının yüksek olduğu, daha eşitlikçi ve adalete dayalı bir rol dağılımını benimsedikleri söylenebilir.

3.2.2. Hegemonik Erkek Algısı

Bu bölümde, araştırmaya katılan bireylerin hegemonik Hegemonik Erkek Algısı Ölçeğinden ve on iki boyutun genelinden aldıkları ortalama puanlar yer almaktadır. Ortaya konan bu ortalamalar katılımcıların hegemonik erkek algısı ve alt boyutlarına yönelik durumlarının genel profili olarak kabul edilmiştir.

Tablo 11. Hegemonik Erkek Algısı Ölçeğinin Genel Profili					
	N	Min.	Max.	M	SD
HEA	943	58,00	254,00	149,59	35,49
1.HKOEAE	943	8,00	56,00	22,27	11,20
2.GOEAE	943	2,00	14,00	4,53	2,25
3.MMFOEAE	943	6,00	42,00	27,46	6,96
4.GPKGKOEAE	943	3,00	21,00	10,02	4,39
5.EİYEAE	943	3,00	19,00	4,17	2,15
6.ASKGKOEAE	943	4,00	28,00	10,80	5,13
7.ŞOEAE	943	2,00	14,00	7,95	2,97
8.SSBFOEAE	943	3,00	21,00	11,63	3,32
9.İDPEAE	943	2,00	14,00	6,43	2,32
10.KRAMKEAE	943	3,00	21,00	4,92	1,97
11.GKOEAE	943	2,00	14,00	4,53	2,25
12.ÖÇOEAE	943	2,00	14,00	7,95	2,97

Tablo 11.'e göre katılımcıların hegemonik erkek algısına dair ortalamaları incelendiğinde HEAÖ'den alınan minimum puanın 58, maksimum puanın 254 olduğu ve katılımcıların ölçekten aldıkları ortalama puanın ise 149,59 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre araştırmaya katılan katılımcıların hegemonik erkek algısının kısmen yüksek olduğu, geleneksel ataerkil kodların üniversite öğrencilerinin erkek algılarında önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz.

HEAÖ'nin alt boyutlarına baktığımız zaman ortalama puanın en yüksek alındığı boyutlardan biri olarak karşımıza çıkan HKOEAE'da min. puanın 8, max. puanın 56 olduğu katılımcıların ortalamasının 22,27 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların erkek algılarının yüksek oranda erkeğin hakimiyet kurucu olarak algılanması şeklinde olduğu görülmekte ve hegemonik erkeklik anlayışı kendini bu boyutta yoğun bir şekilde hissettirmektedir. Ancak buna karşın HEAÖ'de en yüksek puan ortalamasına sahip olan boyutun, MMFOEAE boyutunun puanları incelendiğinde min. değerin 6, max. değerin 42 olduğu ve ortalama alınan puanın ise 27,46 olması katılımcıların erkek algılarını yorumlamada kayda değer bir bilgi olarak göz önünde bulundurulabilir.

Yine HEAÖ'nin alt boyutlarından GOEAE'na ait puan ortalamalarına bakıldığında katılımcıların puan ortalamasının 4,53 olması min. puan 2, max. puan değerinin 14 olması göz önünde bulundurulduğunda, üniversite öğrencilerinin erkeklere bakış açısının fiziksel ya da mental olarak güç odaklı erkek şeklinde olmadığı söylenebilir.

GPKGKOE boyutundan alınabilecek en düşük puan 3, en yüksek puan ise 21 olup araştırmadaki katılımcıların ise 10,02 ortalama puana sahip oldukları ve katılımcıların genel

olarak erkeğin kadın karşısında geri planda kalmaması gerektiğine dair düşünceleri olduğu ve zihinsel şemalarında tam anlamıyla bir kadın-erkek eşitliği kavramının oluşmadığı söylenebilir.

Ters çevrilerek kodlanan maddelerden oluşan EİYEAA, erkeklerin de temel yaşam becerilerine sahip olması gerektiğini ifade eden bir boyuttur. Buradan alınacak min. puan 3, max. puan ise 19'dur ve katılımcılara ait ortalama puan ise 4,17 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre üniversite öğrencileri erkeklerin ev işlerine yardım etmesi konusunda yüksek oranda olumlu bir düşünceye sahiptir. ASKGKOEAA boyutundan alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 28 ve katılımcıların aldıkları ortalama puan ise 10,80 olarak bulunmuştur.

Alınabilecek min. değeri 2, max. değeri 14 olan ŞOEAA boyutunda katılımcıların ortalama puanlarının 7,95 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların erkekleri şiddet ve otorite kurmaya eğilimli olarak algılamada ortalama bir puana sahip oldukları söylenebilir. SSBFOEA boyutunun min. puanı 3 max. puanı 21 iken ortalama puanın 11,63 katılımcıların önemli bir kısmının erkeklik algısının sorumluluk sahibi ve bağımsız bir figür olarak erkek olarak şekillendiği anlamına gelmektedir. İDPEAA boyutu erkeklerin daha ziyade duygusal yönünü ve bu yönlerinin dışı vurumunu ölçek üzere oluşturulmuş bir boyuttur. Bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 2 en yüksek puan 14 ve ortalama ise 6,43 olarak tespit edilmiştir.

KRAMKEAA boyutundan alınabilecek en düşük değer 3 en yüksek değer ise 21'dir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ise 4,92 olarak tespit edilmiştir. 3 maddeden oluşan ve ifadelerinden biri olan *“Bir erkek ailesinin ve arkadaşlarının toplum içindeki itibarını zedeleyecek davranışlar sergilememelidir”* maddesi ters kodlanarak analiz edilen KRAMKEAA boyutu toplumda kadınlara yüklenen geleneksel cinsiyet rolleri ile erkeklerin arasındaki ilişkiyi ölçmeyi amaçlayan bir boyuttur. Alınan ortalama puana göre katılımcıların erkeklerin kadın rolleriyle arasına mesafe koymasına yönelik düşüncesi genel hegemonik erkek algılarının aksi yöndedir.

GKOEAA boyutunun min. değeri 2, max. değeri 14 alınan ortalama puanı ise 4,53 olarak bulunmuştur. Buna göre üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun erkeğe yönelik onu geçim kaynağı olarak görme gibi bir zihniyetin olmadığı söylenebilir.

“Erkekler daima kendilerine yol gösterecek bir kadının varlığına ihtiyaç duyar” ve ters olarak kodlanan *“Erkeklerle yüklenen geleneksel roller erkekleri ezmektedir”* şeklinde iki ifadeden oluşan ÖÇOEAA boyutuna baktığımızda, ölçeğin bu boyutundan alınabilecek en

düşük puanın 2 en yüksek puanın ise 14 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan örneklemin ise ortalama 7,95 puan aldığı tespit edilmiştir.

3.2.3. Dini Tutum

Araştırmaya katılanların, dini tutum özelliklerini gösteren ortalamalar ve katılımcıların dini tutum ölçeğinden aldıkları minimum ve maksimum puanlar aşağıdaki tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 12. Dini Tutum Ölçeğinin Genel Profili					
	N	Min.	Max.	M	SD
Dini Tutum	943	8,00	40,00	29,70	8,65

Tablo 12. incelendiğinde DTÖ’den alınabilecek min. değerin 8 max. değerin 40 olduğu ve katılımcıların ortalama puanının 29,70 olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmada yer alan katılımcıların ortalama üstü bir dindarlık profiline sahip oldukları söylenebilir.

3.3. BAĞIMLI DEĞİŞKENLER İLE BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu başlık altında, çalışma grubunun toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkek algısı ve dindarlık durumları ile bağımsız değişkenler cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim görülen bölüm, öğrenim görülen şehrin bağımlı değişkenler toplumsal cinsiyet ile hegemonik erkek algısı ve dindarlık durumları üzerinde farklılığa yol açıp açmadığına ilişkin elde edilen bulgular, tablolar halinde sunulmakta ve araştırmanın ilgili hipotezleri test edilmektedir.

3.3.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Cinsiyet

3.3.1.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Cinsiyet

Bu bölümde cinsiyet-toplumsal cinsiyet algısı ilişkisi incelenmekte “cinsiyet değişkeni bireylerin toplumsal cinsiyet algısında farklılığa yol açmakta mıdır?” sorusu ele alınmaktadır.

Tablo 13. Toplumsal Cinsiyet Algısı Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-testi)							
	Cinsiyet	N	M	SD	t	F	p
Toplumsal Cinsiyet Algısı	Kadın	769	108,99	14,27	14,35	34,31	,000
	Erkek	174	90,43	19,62	11,79		

Bu doğrultuda gerekli analizler yapılarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet algısı ilişkisine dair bulgular tablo halinde verilmiştir. Tablo 13’de görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet algısında kadınlar (M=108,99) ile erkekler (M=90,43) arasında (t=14,35), kadınlar lehine ortalamanın yüksek olduğu ve istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<.05$; $p=,000$). Yapılan t-testi sonucunda kadın üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının erkek öğrencilerine göre daha eşitlikçi ve adalete dayalı olduğu söylenebilir. Buna göre “Kadınların toplumsal cinsiyet algı düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir” hipotezimiz doğrulanmıştır.

3.3.1.2. Hegemonik Erkek Algısı ve Cinsiyet

Tablo 14.’te verilen bulgularda görüldüğü üzere, Hegemonik Erkek Algısının geneline bakıldığında kadınlar (M=143,42) ile erkekler (M=176,89) arasında kadınlar lehine anlamlı bir fark söz konusudur ($t=-11,3$, $p<.05$). Bu durumda erkek öğrencilerin geleneksel hegemonik erkeklik algılarının kadın üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadınların erkeklere göre daha düşük puan alması bu geleneksel ataerkil yapının sonucu olan hegemonik erkeklığe yönelik daha yüksek bir farkındalık edinmelerinden kaynaklı olabilir.

Tablo 14. Hegemonik Erkek Algısı Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-testi)							
Boyutlar	Cinsiyet	N	M	Ss	t	F	p
Hegemonik Erkek Algısı	Kadın	769	143,42	32,39	-12,06	2,27	.000
	Erkek	174	176,89	35,80	-11,3		
Hakimiyet Kurucu Olarak EA	Kadın	769	20,43	10,13	-11,23	16,14	.000
	Erkek	174	30,36	12,11	-10,03		
Güç Odaklı EA	Kadın	769	4,22	2,03	-9,05	24,80	.000
	Erkek	174	5,87	2,66	-7,66		
Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA	Kadın	769	26,14	6,60	-13,31	16,25	.000
	Erkek	174	33,29	5,36	-15,17		
Geri Planda	Kadın	769	9,52	4,15	-7,58		

Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA	Erkek	174	12,24	4,75	-6,96	10,96	.000
Ev İşlerine Yardım Eden Erkek Algısı	Kadın	769	3,88	1,78	-8,93	75,53	.000
	Erkek	174	5,44	3,03	-6,50		
Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA	Kadın	769	10,10	4,79	-9,16	6,80	.000
	Erkek	174	13,89	5,47	-8,43		
Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA	Kadın	769	7,94	3,04	-,320	11,67	.727
	Erkek	174	8,02	2,66	-,349		
Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA	Kadın	769	11,28	3,23	-6,82	,488	.000
	Erkek	174	13,14	3,32	-6,70		
İç Dünyasını Paylaşmayan EA	Kadın	769	6,26	2,10	-4,82	47,87	.000
	Erkek	174	7,18	2,99	-3,87		
Kadın Rollerine Arasına Mesafe Koyan EA	Kadın	769	4,77	1,83	-5,01	12,05	.000
	Erkek	174	5,59	2,38	-4,26		
Geçim Kaynağı Olarak EA	Kadın	769	4,22	2,03	-9,05	24,80	.000
	Erkek	174	5,87	2,66	-7,66		
Özünde Çocuk Olan Erkek Algısı	Kadın	769	7,94	3,04	-,320	11,672	.727
	Erkek	174	8,02	2,66	-,349		

Hegemonik Erkek Algısı Ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında ise Hakimiyet Kurucu Olarak Erkek Algısında kadınların aldığı ortalamalar ile (M=20,43) erkekler (M=30,36) arasında ($t=-10,03$), Güç Odaklı Erkek Algısında ($t=-7,66$) kadınların aldığı ortalamalar (M=4,22) ile erkekler (M=5,87) arasında, Maddi ve Manevi Fedakar Olarak Erkek Algısında ($t=-15,17$) kadınların ortalaması (M=26,14) ile erkeklerin aldıkları ortalama (M=33,29) arasında, Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak Erkek Algısında ($t=-6,96$) kadınların (M=9,52) ortalaması ile erkeklerin aldıkları ortalama (M=12,24) arasında, Ev İşlerine Yardım Eden Erkek Algısında ($t=-6,50$) kadınların ortalaması (M=3,88) ve erkeklerin ortalaması (M=5,44) arasında, Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak Erkek Algısında ($t=-8,43$) kadınların aldıkları (M=10,10) ile erkeklerin aldıkları ortalama (M=13,89) arasında da kadınlar lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmektedir ($p<.05$; $p=.000$). Ancak Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak Erkek Algısında ($t=-,349$) kadınların aldıkları puan ile (M=7,94) erkeklerin aldıkları (M=8,02) ortalamaya bakıldığında yalnızca erkeklerin

ortalamasının daha yüksek olduğu ancak istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p=.727$; $p>.05$).

Yine aynı şekilde erkek algısının diğer alt boyutlarından Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak Erkek Algısında ($t=-6,70$) kadınların ortalamaları ($M=11,28$) ile erkeklerin aldıkları ($M=13,14$) ortalama arasında, İç Dünyasını Paylaşmayan Erkek Algısında ($t=-3,87$) kadınların ($M=6,26$) ile erkeklerin ($M=7,18$) aldıkları ortalamalar arasında, Kadın Rollerıyla Arasına Mesafe Koyan Erkek Algısında ($t=-4,26$) kadınlara ait ortalama ($M=4,77$) ile erkeklere ait ortalama ($M=5,59$) arasında ve Geçim Kaynağı Olarak Erkek Algısı ($t=-7,66$) boyutunda da kadınların ortalamaları ($M=4,22$) ile erkeklerin ortalamaları ($M=5,87$) arasında erkeklerin ortalamasının daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak da anlamlı bir sonuç olduğu görülmüştür ($p=.000$; $p<.05$). Ancak bununla beraber Özünde Çocuk Olan Erkek Algısında ($t=-,349$) kadınların ortalaması ($M=7,94$) ile erkeklerin ortalaması ($M=8,02$) arasında yine erkeklerin ortalamasının daha yüksek olması dışında anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır ($p=.727$; $p>.05$).

Bu bulgular ışığında “Kadınların erkeklere göre hegemonik erkek algısı düzeyleri daha düşüktür” şeklindeki tek yönlü araştırma hipotezimizin doğrulandığı görülmüştür.

3.3.1.3. Dindarlık ve Cinsiyet

Bu başlık altında ise cinsiyet-dindarlık ilişkisi ele alınmaktadır. Bu amaçla cinsiyet ve dindarlık değişkenleri t-testi analizlerine tabi tutulmuş elde edilen bulgulara aşağıdaki tablo 15.’de yer verilmiştir.

Tablo 15. Dindarlık Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-testi)							
	Cinsiyet	N	M	Ss	t	F	p
Dindarlık	Kadın	769	30,03	8,34	2,49	12,13	.025
	Erkek	174	28,22	9,81	2,24		
Duygu Boyutu	Kadın	769	6,76	2,39	2,02	6,50	.057
	Erkek	174	6,35	2,63	1,91		
Tanrı ile İlişki Boyutu	Kadın	769	8,25	2,14	3,93	20,94	.001
	Erkek	174	7,51	2,66	3,44		
Biliş Boyutu	Kadın	769	7,96	2,44	1,80	8,62	.096
	Erkek	174	7,58	2,76	1,67		
	Kadın	769	7,04	2,28	1,34		

Davranış Boyutu	Erkek	174	6,78	2,60	1,24	8,86	.216
------------------------	--------------	-----	------	------	------	------	-------------

Tablo 15.'de görüldüğü üzere, genel dindarlıkta kadınlar (M=30,03) ile erkekler (M=28,22) arasında, kadınlar lehine ortalamanın yüksek olmasıyla beraber istatistiksel olarak da anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p: .025$; $p<.05$).

Dindarlığın alt boyutlarına bakıldığında ise Duygu Boyutunda ($t=2,02$) kadınların ortalama puanları (M=6,76) ile erkeklerin ortalama puanlarının (M=6,35), Tanrı İle İlişki Boyutunda ($t=3,93$) kadınların ortalama puanları (M=8,25) ile erkeklerin ortalama puanlarının (M=7,51), Biliş Boyutunda ($t=1,80$) kadınların ortalama puanları (M=7,96) ile erkeklerin ortalama puanlarının (M=7,58) arasında kadınların lehine ve istatistiki olarak anlamlı bir fark görülmektedir. Ancak Davranış Boyutunda ($t=1,34$) kadınların aldıkları ortalama puan (M=7,04) ile erkeklerin aldıkları ortalama puana (M=6,78) göre daha yüksek bir puan aldıkları görülmüştür ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır.

Elde edilen bu bulgulara göre “Kadınların dindarlık durumları erkeklere oranla daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimizin doğrulandığı görülmüştür.

3.3.2. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Yaş

Bu araştırmada, “bireylerin toplumsal cinsiyet algıları, dindarlık durumları ve erkek algıları yaş gruplarına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soruya cevap bulmak amacıyla ankette sürekli bağımsız değişken olarak alınan yaş değişkeni, Erik Erikson’un psiko-sosyal gelişim teorisine dayanarak “*yakınlığa karşı yalıtılmışlık*” dönemine denk gelen 18-26 yaş ve “*üretkenliğe karşı durgunluk*” dönemine karşılık gelen 26-50 yaş grubu olmak üzere iki kategoriye ayrılmış ve toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkek algısı ve dindarlık değişkenleriyle t-test analizleri uygulanmıştır.

3.3.2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Yaş

İnsanların yaşadıkları toplumun yapısına ve gerçeklerine yönelik farkındalıkları ve düşünme kapasitesi yaşlarının ilerlemesiyle beraber doğru orantılı olarak artmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde de toplumsal cinsiyet algısı ve yaş değişkeni arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Tablo 16’ya bakıldığında Toplumsal Cinsiyet Algısında ($t=2,57$) 18-26

yaş arasının aldığı ortalamalar (M=29,64) ile 26-50 yaş arasının aldığı ortalamalar (M=30,75) arasında 26-50 yaş grubu lehine istatistiki olarak anlamlı bir fark vardır (p: .007; p<.05).

Tablo 16. Yaş Gruplarına Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı (t-testi)							
	Yaş Grubu	N	M	Ss	t	F	p
Toplumsal Cinsiyet Algısı	18-26 yaş	891	29,64	8,63	2,71	,506	.007
	26-50 yaş	52	30,75	9,15	2,57		

Tablo 16.’daki verilere dayanarak “Yaş dönemi ilerledikçe kişilerin toplumsal cinsiyet algı düzeyleri artmaktadır” hipotezimizin doğrulandığı görülmektedir.

3.3.2.2. Hegemonik Erkek Algısı ve Yaş

Araştırmada yaş gruplarına göre hegemonik erkek algısının ve hegemonik erkek algısına yönelik alt boyutlarının farklılık gösterip göstermediği belirlenmek üzere t-testi yapılmıştır. Yapılan analizin bulguları tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Yaş Gruplarına Göre Hegemonik Erkek Algısı (t-testi)							
Boyutlar	Yaş Grubu	N	M	Ss	t	F	p
Erkek Algısı	18-26 yaş	891	148,52	35,40	-3,87	,748	.000
	26-50 yaş	52	168,00	32,11	-4,22		
Hakimiyet Kurucu Olarak EA	18-26 yaş	891	21,98	11,11	-3,22	,056	.003
	26-50 yaş	52	27,11	11,67	-3,08		
Güç Odaklı EA	18-26 yaş	891	4,52	2,27	-147	1,726	.883
	26-50 yaş	52	4,57	1,88	-174		
Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA	18-26 yaş	891	27,25	6,96	-3,77	3,205	.000
	26-50 yaş	52	30,98	6,15	-4,206		
Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA	18-26 yaş	891	9,92	4,37	-2,97	,174	.003
	26-50 yaş	52	11,78	4,45	-2,93		
Ev İşlerine Yardım Eden Erkek Algısı	18-26 yaş	891	4,11	2,08	-3,83	10,08	.001
	26-50 yaş	52	5,15	2,97	-2,47		

Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA	18-26 yaş	891	10,67	5,07	-3,24	2,409	.001
	26-50 yaş	52	13,03	5,77	-2,88		
Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA	18-26 yaş	891	7,93	2,98	-,967	,167	.334
	26-50 yaş	52	8,34	2,87	-1,00		
Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA	18-26 yaş	891	11,57	3,34	-2,28	4,90	.022
	26-50 yaş	52	12,65	2,79	-2,67		
İç Dünyasını Paylaşmayan EA	18-26 yaş	891	6,43	2,33	,027	,160	.978
	26-50 yaş	52	6,42	2,12	-,030		
Kadın Rollerile Arasına Mesafe Koyan EA	18-26 yaş	891	4,92	1,97	-,070	,541	.944
	26-50 yaş	52	4,94	1,83	-,075		
Geçim Kaynağı Olarak EA	18-26 yaş	891	4,52	2,27	-,147	1,72	.883
	26-50 yaş	52	4,57	1,88	-,174		
Özünde Çocuk Olan Erkek Algısı	18-26 yaş	891	7,93	2,98	-,967	,167	.334
	26-50 yaş	52	8,34	2,87	-1,00		

Tablo 17’de verilen bulgulara göre Hegemonik Erkek Algısında ($t=-4,22$) 18-26 yaş grubu ($M=148,52$) ile 26-50 yaş grubu ($M=168,00$) arasında 26-50 yaş grubu aleyhine ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç vardır ($p: .000$; $p<.05$). Buna göre 26-50 yaş grubunun Hegemonik Erkek Algısının genel olarak 18-26 yaş grubundan daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu anlamlı farklılığın nedenlerinin daha doğru tespit edilebilmesi açısından HEAÖ’nün alt boyutlarına ait analiz sonuçlarının da incelenmesi önemlidir.

Hegemonik Erkek Algısının alt boyutlarının yaş grupları arasında farklılığına bakıldığında ise Hakimiyet Kurucu Olarak Erkek EA’da ($t=-3,08$) 18-26 yaş grubunun aldığı ortalamalar ($M=21,98$) ile 26-50 yaş grubunun aldığı ortalamalar ($M=27,11$) arasında yine 26-50 yaş grubunun aleyhine ve istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülürken ($p: .003$; $p<.05$); Güç Odaklı EA’da ($t=-1,74$) 18-26 yaş grubunun ortalaması ($M=4,52$) ile 26-50 yaş grubunun ortalaması ($M=4,57$) arasında 26-50 yaş grubunun lehine bir fark söz konusu olsa da istatistiki olarak anlamlı bir farka ulaşamamıştır ($p: .883$; $p<.05$).

Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA’da ($t=-4,02$) yaş gruplarından 18-26 yaş grubu ortalama olarak ($M=27,25$) 26-50 yaş grubunun ortalamasından ($M=30,98$) daha düşük olduğu ve istatistiki olarak anlamlı bir fark gözlenmektedir ($p: .000$; $p<.05$). Geri Planda

Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA'da ($t=-2,93$) 18-26 yaş grubunun ortalaması ($M=9,92$) ile 26-50 yaş grubunun ortalaması ($M=11,78$) 26-50 yaş grubunun lehine istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlenmektedir ($p: .003$; $p<.05$). Ev İşlerine Yardım Eden EA'da da ($t=-2,47$) 18-26 yaş grubunun aldığı ortalama ($M=4,11$) ile 26-50 yaş grubunun aldığı ortalama ($M=5,15$) arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu ($p: .001$; $p<.05$) ve 26-50 yaş grubunun ortalamasının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA'da ($t=-2,88$) 18-26 yaş grubu ($M=10,67$) ile 26-50 yaş grubu ($M=13,03$) arasında da istatistiki olarak 26-50 yaş grubu lehine anlamlı bir farka ulaşılmıştır ($p:.001$; $p<.001$).

Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA'da ($t=-1,00$) 18-26 yaş grubu ($M=7,93$) ile 26-50 yaş grubu ($M=8,34$) arasında 26-50 yaş grubu lehine bir ortalama farkı görülürken istatistiki bir sonuca ulaşılamamıştır ($p: .332$; $p>.05$), Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA'da ($t=-2,67$) ise 18-26 yaş grubunun aldığı ortalama ($M=11,57$) ile 26-50 yaş grubunun aldığı ortalama ($M=12,65$) bakıldığında zaman 26-50 yaş grubunun lehine istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir ($p: .022$, $p<.05$).

İç Dünyasını Paylaşmayan EA'da ($t=.027$) 18-26 yaş grubunun ortalaması ($M=6,43$) ile 26-50 yaş grubunun ortalaması ($M=6,42$) arasında diğer tüm boyutlardan farklı olarak 18-26 yaş grubunun lehine ortalama olarak bir fark vardır ancak istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa ulaşılamamıştır ($p: .978$; $p>.05$).

Kadın Rollerıyla Arasına Mesafe Koyan EA'da ($t=-,075$) 18-26 yaş grubu ($M=4,92$) ile 26-50 yaş grubunun ($M=4,94$) ortalaması arasında, Geçim Kaynağı Olarak EA'da ($t=-,174$) 18-26 yaş grubu ($M=4,52$) ile 26-50 yaş grubunun ($M=4,57$) aldıkları ortalamalar arasında ve Özünde Çocuk Olan EA'da da yine 18-26 yaş grubunun aldığı ortalama ($M=7,93$) ile 26-50 yaş grubunun aldığı ortalama ($M=8,34$) arasında da 26-50 yaş grubunun lehine bir ortalama puan farkı olmakla beraber bu boyutlarda istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p: .944$, $p:.883$, $.334$; $p>.05$).

Tablo 17.'de verilen bilgiler ışığında hipotezlerimizden "Yaş dönemi ilerledikçe hegemonik erkek algısı düzeyi azalmaktadır" ın doğrulanmadığı görülmektedir. Kişilerin toplumsal cinsiyet algılarının yaş ilerledikçe daha eşitlikçi ve adalet temelli olmasının aynı şekilde hegemonik erkek algısı düzeylerini azaltmadığı önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

3.3.2.3. Dindarlık ve Yaş

Dindarlık ve yaş dönemi arasındaki ilişkinin ele alındığı araştırmanın bu bölümünde, Erik Erikson'un psiko-sosyal gelişim teorisinden yararlanılarak oluşturulmuş yaş grupları arasında dindarlığın hangi yaş grubuna göre nasıl bir farklılık gösterdiği ortaya koyulmaya çalışılmakta bu doğrultuda t-testi analizine tabi tutulan dindarlık ve yaş değişkenlerine dair analiz sonuçları tablo 18'de gösterilmektedir.

Tablo 18. Yaş Gruplarına Göre Dindarlık (t-testi)							
	Yaş Grubu	N	M	Ss	t	F	p
Dindarlık	18-26 yaş	891	29,64	8,63	-,898	,380	.370
	26-50 yaş	52	30,75	9,15	-,852		
Duygu Boyutu	18-26 yaş	891	6,66	2,43	-1,17	,743	.240
	26-50 yaş	52	7,07	2,60	-1,10		
Tanrı ile İlişki Boyutu	18-26 yaş	891	8,10	2,26	-,869	,022	.401
	26-50 yaş	52	8,38	2,33	-,846		
Biliş Boyutu	18-26 yaş	891	7,89	2,50	-,08	,343	.936
	26-50 yaş	52	7,92	2,61	-,07		
Davranış Boyutu	18-26 yaş	891	6,69	2,34	-1,16	,068	.246
	26-50 yaş	52	7,36	2,52	-1,08		

Tablo 18.'e bakıldığında Dindarlıkta genel durumunda ($t=-852$) 18-26 yaş grubunun ortalaması ($M=29,64$) ile 26-50 yaş grubunun ortalaması ($M=30,75$) arasında, dindarlığın alt boyutlarından Duygu Boyutunda ($t=-1,10$) 18-26 yaş grubunun ortalaması ($M=6,66$) ile 26-50 yaş grubunun ortalaması ($M=7,07$) arasında, Tanrı ile İlişki Boyutunda ($t=-,846$) 18-26 yaş grubu ($M=8,10$) ile 26-50 yaş grubu ($M=8,38$) arasında, Biliş Boyutunda ($t=-,07$) 18-26 yaş grubunun aldığı ($M=7,89$) ve 26-50 yaş grubunun aldığı ($M=7,92$) ortalama arasında ve son olarak Davranış Boyutunda da ($t=-1,08$) 18-26 yaş grubuna ait ortalama ($M=6,69$) ile 26-50 yaş grubuna ait ortalama ($M=7,36$) arasında hepsi 26-50 yaş grubunun lehine olacak şekilde ortalama puan açısından fark olmakla beraber istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p: .370$, $p: .240$, $p: .401$, $p: .936$, $p: .246$; $p > .05$).

Yaşın ilerlemesiyle beraber kişilerin dindarlıklarının arttığı literatürde birçok araştırma tarafından da desteklenen bir durumdur. Bizim araştırmamızın hipotezlerinden “Üniversite öğrencilerinde yaş dönemi ilerledikçe dindarlık durumu azalmaktadır.” hipotezinin de doğrulandığı görülmüştür.

3.3.3. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Medeni Durum

Medeni durum bireylerin toplumsal cinsiyet algıları ile hegemonik erkek algılarında ve dindarlık durumlarında etkili faktörlerden bir diğeridir. Araştırmanın bu bölümünde, “bireylerin medeni durumları toplumsal cinsiyet algıları, hegemonik erkek algıları ve dindarlık durumlarında bir farklılık oluşturmakta mıdır?” sorusunu cevaplandırmak amacıyla medeni durum değişkeni ile çalışmanın bağımlı değişkenleri olan toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkek algısı ve dindarlık ilişkisi incelenmek üzere ele alınmıştır.

3.3.3.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Medeni Durum

Araştırmada toplumsal cinsiyet algısında evlilerin mi bekarların mı daha çok öne çıktığını belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır. Tablo 19.’a bakıldığında Toplumsal Cinsiyet Algısında ($t=1,69$) bekarların ($M=105,76$) evlilere göre ($M=101,00$) ortalama puan olarak fark oluşturduğu görülürken istatistiki olarak anlamlı bir sonuç çıkmamıştır ($p: .090$; $p>.50$). Bu bağlamda bekarların evlilere göre toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda evlilere göre anlamlı ölçüde olmasa da daha farkındalığı yüksek kişiler olduklarını söyleyebiliriz. Bunda kişilerin evlenerek aile kurumuna girmeleriyle beraber toplumsal cinsiyet rollerini oluşturan ve aktaran sistemin en önemli çarklarından birinin üyesi haline gelmeleriyle, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini kanıksamalarının daha da kolay hale gelmesi etkili olabilir.

Tablo 19. Medeni Duruma Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı (t-testi)							
	Medeni Durum	N	M	Ss	t	F	p
Toplumsal Cinsiyet Algısı	Bekar	905	105,76	16,86	1,69	2,01	.090
	Evli	38	101,00	19,51	1,48		

Verilen tabloya göre araştırmanın hipotezlerinden “Evlilerin toplumsal cinsiyet algı düzeyleri bekarlara göre daha düşüktür” hipotezinin doğrulanmış olduğu görülmüştür.

3.3.3.2. Hegemonik Erkek Algısı ve Medeni Durum

Bireylerin medeni durumları ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişki ele alındıktan sonra, araştırmada cevaplanması gereken bir diğer soru, “*bekarların hegemonik erkek algıları ile evlilerin hegemonik erkek algıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?*” sorusudur. Yapılan t-testi analizlerinin bulguları tablo 20.’de verilmiştir.

Tablo 20. Medeni Duruma Göre Hegemonik Erkek Algısı (t-testi)							
Boyutlar	Medeni Durum	N	M	Ss	t	F	p
Hegemonik Erkek Algısı	Bekar	905	149,14	35,44	-1,90	,023	,063
	Evli	38	160,34	35,42	-1,90		
Hakimiyet Kurucu Olarak EA	Bekar	905	22,14	11,16	-1,66	,279	,096
	Evli	38	25,23	11,84	-1,58		
Güç Odaklı EA	Bekar	905	4,53	2,25	,09	,103	,928
	Evli	38	4,50	2,22	,09		
Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA	Bekar	905	27,40	6,96	-1,26	,001	,218
	Evli	38	28,86	7,07	-1,25		
Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA	Bekar	905	9,99	4,37	-1,31	1,067	,189
	Evli	38	10,94	4,87	-1,19		
Ev İşlerine Yardım Eden Erkek Algısı	Bekar	905	4,14	2,14	-2,17	1,845	,030
	Evli	38	4,92	2,38	-1,97		
Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA	Bekar	905	10,74	5,12	-1,85	,365	,064
	Evli	38	12,31	5,39	-1,76		
Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA	Bekar	905	7,95	2,99	-,201	1,650	,841
	Evli	38	8,05	2,71	-,220		
Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA	Bekar	905	11,56	3,35	-2,84	12,422	,004
	Evli	38	13,13	2,15	-4,25		
İç Dünyasını Paylaşmayan EA	Bekar	905	6,43	2,32	,314	,014	,741
	Evli	38	6,31	2,18	,333		
Kadın Rollerıyla	Bekar	905	4,92	1,97	,344	,247	,731

Arasına Mesafe Koyan EA	Evli	38	4,81	1,92	,351		
Geçim Kaynağı Olarak EA	Bekar	905	4,53	2,25	,090	,103	,928
	Evli	38	4,50	2,22	,091		
Özünde Çocuk Olan Erkek Algısı	Bekar	905	7,95	2,99	-,201	1,65	,841
	Evli	38	8,05	2,71	-,220		

Tablo 20.'ye bakıldığında Hegemonik Erkek Algısında ($t=-1,90$) bekarların ($M=149,14$) ile evlilerden ($M=160,34$) daha düşük ortalama puana sahip oldukları görülmüştür ancak istatistiki olarak anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır ($p: .063$; $p>.05$).

Hegemonik erkek algısının alt boyutlarına bakıldığı zaman Hakimiyet Kurucu Olarak EA'da ($t=-1,58$) bekarların ($M=22,14$) ortalama ile evlilerden ($M=25,23$) daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu, Güç Odaklı EA'da ($t=,09$) ise tersine bekarların ortalama puanlarının ($M=4,53$) evlilerin ortalama puanlarından ($M=4,50$) daha yüksek olduğu görülmüş ancak istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa ulaşılamamıştır ($p: ,096$, $p: ,928$; $p>.05$).

Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA'da ($t=-1,25$) bekarların ortalamasının ($M=27,40$) ile evlilerin ortalamasından ($M=28,86$) ile daha düşük olduğu, Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA'da da ($t=-1,19$) yine bekarların ($M=9,99$) evlilerden ($M=10,94$) daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu görülürken istatistiki olarak anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır ($p: ,218$, $p: ,189$; $p>.05$). Ev İşlerine Yardım Eden EA'da ($t=-1,97$) bekarların ortalama puanı ($M=4,14$) ile evlilerin ortalama puanı ($M=4,92$) arasında ise evlilerin lehine bir fark ve istatistiki olarak da anlamlı bir sonuç görülmektedir ($p: ,030$; $p<.05$).

Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA'da ($t=-1,76$) bekarların ($M=10,74$) ile evlilerden ($M=12,31$), Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA'da ($t=-,220$) da yine bekarların ($M=7,95$) ile evlilerden ($8,05$) daha düşük ortalamaya sahip olduğu ancak istatistiki olarak anlamlı bir sonuca ulaşamadığı görülmektedir ($p: ,064$, $p: ,841$; $p>0.05$) Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA'da ($t=-4,25$) bekarların ($M=11,56$) ile evlilerden ($M=13,13$) daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu ve istatistiki olarak evlilerin lehine anlamlı bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir ($p: ,004$; $p<.05$).

İç Dünyasını Paylaşmayan EA'da ($t=,314$) bekarların ($M=6,43$) ortalama puanı ile evlilerin ($M=6,31$) ortalama puanı arasında, Kadın Rollerıyla Arasına Mesafe Koyan EA'da

($t=,344$) bekarlar ($M=4,92$) ile evliler ($M=4,81$) arasında, Geçim Kaynağı Olarak EA'da ($t=,090$) yine bekarların ortalama puanları ($M=4,53$) ile evlilerin ortalama puanları ($M=4,50$) arasında bekarların lehine bir fark görülürken; Özünde Çocuk Olan EA'da ise bekarlar ($M=7,95$) ile evliler ($M=8,05$) arasındaki fark evliler lehine görülmektedir. Ancak Erkek Algısının bu alt boyutlarının hiçbirinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p=,741$, $p=,731$, $p=,928$, $p=,841$; $p>,05$).

Elde edilen verilere göre “Evlilerin bekarlara göre hegemonik erkek algısı düzeyi daha yüksektir” şeklindeki araştırma hipotezimizin de doğrulandığı görülmüştür.

3.3.3.3. Dindarlık ve Medeni Durum

Araştırmanın bu bölümünde toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkek algısı ve medeni durum ilişkisi ele alındıktan sonra, cevap aranan bir başka soru olan, “dindarlık durumu olarak bekarlar mı yoksa evliler mi daha iyi durumdadır?” sorusu ele alınacaktır.

Tablo 21. Medeni Duruma Göre Dindarlık (t-testi)							
	Medeni Durum	N	M	Ss	t	F	p
Dindarlık	Bekar	905	29,64	8,63	-,898	,380	.370
	Evli	38	30,75	9,15	-,852		
Duygu Boyutu	Bekar	905	6,66	2,43	-1,17	,743	.240
	Evli	38	7,07	2,60	-1,10		
Tanrı ile İlişki Boyutu	Bekar	905	8,10	2,26	-,869	,022	.401
	Evli	38	8,38	2,33	-,846		
Biliş Boyutu	Bekar	905	7,89	2,50	-,08	,343	.936
	Evli	38	7,92	2,61	-,07		
Davranış Boyutu	Bekar	905	6,69	2,34	-1,16	,068	.246
	Evli	38	7,36	2,52	-1,08		

Tablo 21.'e bakıldığında Dindarlıkta bekarların ortalaması ($M=29,64$) ile evlilerin ortalaması ($M=30,73$) arasında evlilerin lehine bir fark olmakla beraber istatistiki olarak anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır ($t=-,852$; $p>,05$). Literatürde yapılan birçok araştırma evlilerin dindarlık durumlarının bekarlara göre daha yüksek olduğunu desteklemektedir.

Dindarlığın alt boyutlarına bakıldığında ise Duygu Boyutunda, Tanrı ile İlişki Boyutunda, Biliş Boyutunda ve Davranış Boyutunda da yine evliler lehine bir puan ortalaması

görülrken istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır ($p>.05$). Buna göre araştırmanın “Evlilerin dindarlık durumları bekarlara göre daha yüksektir.” hipotezinin doğrulandığı görülmüştür.

3.3.4. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Öğrenim Görülen Fakülte İlişkisi

Araştırmada bireylerin öğrenim gördükleri fakülteleri sorulmuş öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda bireyler araştırmacı tarafından belirlenen kategorilerden “Sağlık Bilimleri”, “Fen Bilimleri” ya da “Sosyal Bilimler” kategorisine yerleştirilmiş ve analizler bu 3 temel kategoriye göre yapılmıştır.

3.3.4.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Öğrenim Görülen Fakülte

Öğrenim görülen fakülteye göre, bireylerin toplumsal cinsiyet algısının farklılık gösterip göstermediği sorusu sorulmuştur. Bu soruyu cevaplandırmak amacıyla toplumsal cinsiyet algısı ve öğrenim görülen fakülte değişkenleri, ANOVA testine tabi tutulmuş. Analiz sonucu elde edilen bulgular tablo 22.’de verilmiştir.

Tablo 22. Öğrenim Görülen Fakülteye Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı (ANOVA, Tukey HSD)							
	Öğrenim Görülen Fakülte	N	M	Ss	F	p	
Toplumsal Cinsiyet Algısı	a) Sağlık Bilimleri	321	106,47	15,87	2,183	,113	...
	b) Fen Bilimleri	191	106,87	17,97			
	c) Sosyal Bilimler	431	104,32	17,31			
	Toplam	943	105,57	16,99			

Tablo 22.’ye bakıldığında toplumsal cinsiyet algısında “Fen Bilimlerinin” en yüksek ortalamaya ($M=106,87$) “Sosyal Bilimler” in ise en düşük ortalamaya ($M=104,32$) sahip olduğu görülr. Ancak gruplar arası ortalama farklılıklarına rağmen bireyin öğrenim gördüğü fakültelerin toplumsal cinsiyet algısında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa yol açmadığı görülmektedir ($F=2,183$; $p=,113$).

Elde edilen bulgura göre araştırmanın “Öğrenim görülen üniversiteye göre öğrenciler arasında toplumsal cinsiyet algı düzeyi yönünde anlamlı derecede farklılık vardır.” hipotezinin doğrulanmadığı görülmüştür.

3.3.4.2. Hegemonik Erkek Algısı ve Öğrenim Görülen Fakülte

“Sosyal Bilimlerde öğrenim gören öğrenciler mi yoksa Fen Bilimlerinde ya da Sağlık Bilimlerinde öğrenim görenler mi hegemonik erkek algısında daha yüksek puan almaktadırlar?” sorusuna araştırmada cevap aranmaktadır. Bu grupların ortalamaları arasında fark olup olmadığına dair hipotezi test etmek üzere yapılan ANOVA analizinden elde edilen bulgular tabloda gösterilmiştir. Bireyin öğrenim gördüğü fakültenin hegemonik erkek algısında ve hegemonik erkek algısının alt boyutlarında anlamlı bir farklılığa yol açmadığı görülmektedir.

Tablo 23.’te verilen bilgilere bakıldığında Hegemonik Erkek Algısında Sağlık Bilimleri (M=150,92) ve Sosyal Bilimler (M=150,72) ortalama olarak görece birbirine daha yakın ve Fen Bilimlerinden (M=144,82) daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ancak buna rağmen bireyin öğrenim gördüğü fakültenin Hegemonik Erkek Algısında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığa yol açmadığı görülmektedir (F=2,171; p=,115).

Tablo 23. Öğrenim Görülen Fakülteye Göre Hegemonik Erkek Algısı (ANOVA, Tukey HSD)							
Boyutlar	Öğrenim Görülen Fakülte	N	M	Ss	F	p	
Hegemonik Erkek Algısı	a) Sağlık Bilimleri	321	150,92	34,23	2,17	,115	...
	b) Fen Bilimleri	191	144,82	36,32			
	c) Sosyal Bilimler	431	150,72	35,94			
	Toplam	943	149,59	35,49			
Hakimiyet Kurucu Olarak EA	a) Sağlık Bilimleri	321	22,30	10,76	2,05	,129	...
	b) Fen Bilimleri	191	20,89	11,51			
	c) Sosyal Bilimler	431	22,85	11,35			

	Toplam	943	22,27	11,20			
Güç Odaklı EA	a) Sağlık Bilimleri	321	4,62	2,31	,522	,593	...
	b) Fen Bilimleri	191	4,53	2,33			
	c) Sosyal Bilimler	431	4,45	2,17			
	Toplam	943	4,53	2,25			
Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA	a) Sağlık Bilimleri	321	27,60	6,97	,232	,793	...
	b) Fen Bilimleri	191	27,17	7,48			
	c) Sosyal Bilimler	431	27,48	6,73			
	Toplam	943	27,46	6,96			
Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA	a) Sağlık Bilimleri	321	10,13	4,52	2,02	,132	...
	b) Fen Bilimleri	191	9,46	4,31			
	c) Sosyal Bilimler	431	10,20	4,33			
	Toplam	943	10,02	4,39			
Ev İşlerine Yardım Eden Erkek Algısı	a) Sağlık Bilimleri	321	4,13	2,07	,129	,879	...
	b) Fen Bilimleri	191	4,15	2,16			
	c) Sosyal Bilimler	431	4,21	2,21			
	Toplam	943	4,17	2,15			
Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA	a) Sağlık Bilimleri	321	11,09	5,08	,861	,423	...
	b) Fen Bilimleri	191	10,79	5,25			
	c) Sosyal Bilimler	431	10,59	5,12			
	Toplam	943	10,80	5,13			
Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA	a) Sağlık Bilimleri	321	8,00	2,82	,622	,537	...
	b) Fen Bilimleri	191	7,74	3,20			
	c) Sosyal Bilimler	431	8,02	2,99			
	Toplam	943	7,95	2,97			
Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA	a) Sağlık Bilimleri	321	11,75	3,33	,477	,621	...
	b) Fen Bilimleri	191	11,67	3,15			
	c) Sosyal Bilimler	431	11,51	3,39			

	Toplam	943	11,63	3,32			
İç Dünyasını Paylaşmayan EA	a) Sağlık Bilimleri	321	6,45	2,29	,984	,374	...
	b) Fen Bilimleri	191	6,22	2,42			
	c) Sosyal Bilimler	431	6,50	2,29			
	Toplam	943	6,43	2,32			
Kadın Rollerine Mesafe Koyan EA	a) Sağlık Bilimleri	321	4,76	1,96	2,31	,099	...
	b) Fen Bilimleri	191	4,85	1,83			
	c) Sosyal Bilimler	431	5,06	2,02			
	Toplam	943	4,92	1,97			
Geçim Kaynağı Olarak EA	a) Sağlık Bilimleri	321	4,62	2,31	,522	,593	...
	b) Fen Bilimleri	191	4,53	2,33			
	c) Sosyal Bilimler	431	4,45	2,17			
	Toplam	943	4,53	2,25			
Özünde Çocuk Olan Erkek Algısı	a) Sağlık Bilimleri	321	8,00	2,82	,622	,537	...
	b) Fen Bilimleri	191	7,74	3,20			
	c) Sosyal Bilimler	431	8,02	2,99			
	Toplam	943	7,95	2,97			

Hegemonik erkek algısının alt boyutlarına bakıldığında Hakimiyet Kurucu Olarak Erkek Algısında Sağlık Bilimleri (M=22,30) ve Sosyal Bilimlerin (M=22,85) en yüksek ortalamaya Fen Bilimlerinin ise (M=20,89) en düşük ortalamaya sahip olduğu görülür (F=2,05; p=,129). Güç Odaklı EA’da Sağlık Bilimleri en yüksek ortalamaya (M=4,62), Sosyal Bilimler (M=4,45) ile en düşük ortalamaya sahipken ortalamaların birbirine yakın olduğu ve gruplara arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (F=,522; p=,593). Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA’da gruplar arasında Sağlık Bilimleri (M=27,60) ile skor olarak Fen Bilimleri (M=27,17) ve Sosyal Bilimlerden (M=27,48) daha yüksek bir puana sahip olmasına rağmen gruplar arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir (F=,232; p=,793). Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA’da Sağlık Bilimleri (M=10,13) ve Sosyal Bilimler (M=10,20) Fen Bilimlerinden (M=9,46) daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ancak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (F=2,02; P=,132). Ev İşlerine Yardım Eden

EA’da gruplar arası ortalama puanlar birbirine oldukça yakın olarak tespit edilmiş ancak yine gruplar arasında anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır ($F=,129$; $p=,879$).

Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA’ya bakıldığı zaman ise Sağlık Bilimlerinin ($M=11,09$) Fen Bilimleri ($M=10,79$) ve Sosyal Bilimlerden ($M=10,59$) daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülür ancak yine gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F=,861$; $p=,423$). Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA’da ise Fen Bilimlerinin ($M=7,74$) skor olarak Sağlık Bilimleri ($M=8,00$) ve Sosyal Bilimlerden ($M=8,02$) daha düşük olduğu ancak gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir sonuç olmadığı görülür ($F=,622$; $p=,537$). Yine Erkek Algısının alt boyutlarından olan Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA’ya baktığımızda da grupların ortalama skorlarının birbirine yakın olduğu, Sağlık Bilimlerinin ($M=11,75$) ile en yüksek ortalamaya Sosyal Bilimlerin ($M=11,53$) ile en düşük ortalamaya sahip olduğu ancak gruplar arasında yine istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülür ($F=,477$; $p=,621$).

İç Dünyasını Paylaşmayan EA’nın tabloda verilen bulgularına baktığımızda Sosyal Bilimlerin ($M=6,50$) ile en yüksek Fen Bilimlerinin ($M=6,22$) ile en düşük ortalamaya sahip olduğu ancak istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığını görürüz ($F=,984$; $p=,374$). Kadın Rollerile Arasına Mesafe Koyan EA’nın sonuçlarında da yine istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmezken Sosyal Bilimlerin ($M=5,06$) en yüksek ortalamaya Sağlık Bilimlerinin ($M=4,76$) en düşük ortalama puana sahip olduğu görülür ($F= 2,31$; $p=,099$). Geçim Kaynağı Olarak EA’da istatistiki olarak anlamlı bir sonuç çıkmamakla beraber Sağlık Bilimleri ($M=4,62$) en yüksek ortalamaya Sosyal Bilimler ($M=4,45$) ile en düşük ortalamaya sahip olarak görülmektedir ($F=,522$; $p=,593$). Erkek Algısının son boyutu olan Özünde Çocuk Olan EA içinde durum farklı değildir yine gruplar arası istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ve Sosyal Bilimler ($M=8,02$) en yüksek ortalama skora Fen Bilimleri ($M=7,74$) ise en düşük ortalamaya sahip olan grup olarak görülmüştür.

Bu verilere göre “Hegemonik erkek algı düzeyi öğrenim görülen fakülteye göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır.” Araştırma hipotezinin doğrulanmadığı görülmüştür.

3.3.4.3. Dindarlık ve Öğrenim Görülen Fakülte

Tablo 24. Öğrenim Görülen Fakülteye Göre Dindarlık (ANOVA, Tukey HSD)							
	Öğrenim Görülen Fakülte	N	M	Ss	F	p	
Dindarlık	a) Sağlık Bilimleri	321	30,34	8,28	5,95	,003	a-b c-b
	b) Fen Bilimleri	191	27,79	9,28			
	c) Sosyal Bilimler	431	30,06	8,54			
	Toplam	943	29,70	8,65			
Duygu Boyutu	a) Sağlık Bilimleri	321	6,92	2,34	7,74	,000	a-b c-b
	b) Fen Bilimleri	191	6,08	2,56			
	c) Sosyal Bilimler	431	6,78	2,42			
	Toplam	943	6,68	2,44			
Tanrı ile İlişki Boyutu	a) Sağlık Bilimleri	321	8,26	2,17	2,63	0,72	...
	b) Fen Bilimleri	191	7,79	2,43			
	c) Sosyal Bilimler	431	8,15	2,25			
	Toplam	943	8,11	2,26			
Biliş Boyutu	a) Sağlık Bilimleri	321	7,99	2,48	6,14	,002	a-b b-c
	b) Fen Bilimleri	191	7,33	2,64			
	c) Sosyal Bilimler	431	8,07	2,43			
	Toplam	943	7,89	2,50			
Davranış Boyutu	a) Sağlık Bilimleri	321	7,16	2,18	3,97	,019	a-b
	b) Fen Bilimleri	191	6,58	2,55			
	c) Sosyal Bilimler	431	7,05	2,36			
	Toplam	943	6,99	2,35			

Bu araştırmada ise, bireylerin öğrenim gördükleri fakülteden yola çıkılarak öğrenim görülen fakülte-dindarlık ilişkisi ele alınmakta ve “Bireylerin dindarlıkları öğrenim gördükleri fakülteye göre değişmekte midir? Sağlık Bilimlerinde öğrenim görenlerin mi Fen Bilimlerinde öğrenim gören bireylerin mi yoksa Sosyal Bilimlerde öğrenim gören

öğrencilerin mi dindarlıkları daha yüksektir?” sorularına cevap aranmaktadır. Bu doğrultuda öğrenim görülen fakülte ve dindarlık değişkenleri ile ANOVA analizi yapılmıştır. Yapılan analizlerin verildiği tablo incelendiğinde bireylerin dindarlık durumlarını genelini yansıtan ortalamalara göre, Sağlık Bilimleri (M=30,34) en yüksek ortalamaoya sahipken onu Sosyal Bilimler (M=30,06) ve Fen Bilimleri (M=30,06) takip etmektedir. Burada gruplara arasında da istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (F=5,95; p=,003).

Dindarlığın alt boyutlarından Duygu boyutunda Sağlık Bilimlerinde öğrenim görenlerin (M=6,92) Fen Bilimlerinde öğrenim görenlere (M=6,08); Sosyal Bilimlerde öğrenim görenlerin (M=6,78) Fen Bilimlerinde öğrenim görenlere göre anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir (F=7,74; p=,000). Tanrı ile İlişki boyutunda Sağlık Bilimlerinin (M=8,26) ile Sosyal Bilimlerden (M=8,15); Sosyal Bilimlerin de Fen Bilimlerinden (M=7,79) ile daha yüksek ortalamaoya sahip olduğu görülür ancak istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa ulaşılamamıştır (F=2,63, p=0,72). Dindarlığın Biliş boyutunda Sağlık Bilimlerinde (M=7,99) öğrenim gören üniversite öğrencilerinin Fen Bilimlerindeki (M=7,33) öğrenim görenlere göre; Sosyal Bilimlerde öğrenim görenlerin de (M=8,07) Fen Bilimlerindeki (M=7,33) göre dindarlığın biliş boyutunda anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir (F=6,14; p=,002). Davranış boyutunda ise Sağlık Bilimlerinde öğrenim görenlerin (M=7,16) Fen Bilimlerindeki (M=6,58) öğrencilere göre anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir (F=3,97; p=,019).

Elde edilen araştırma bulguları sonucunda “Öğrenim görülen fakülte ile dindarlık durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezimizin doğrulandığı tespit edilmiştir.

3.3.4. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Hegemonik Erkek Algısı, Dindarlık ve Öğrenim Görülen Şehir İlişkisi

3.3.5.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Öğrenim Görülen Şehir

Araştırmada ilk olarak, “*toplumsal cinsiyet algısı algısı öğrenim görülen şehire göre farklılık göstermekte midir?*” sorusu ele alınmakta tablo 25.’te analiz sonuçları değerlendirilmektedir.

Tablo 25. Öğrenim Görülen Şehire Göre Toplumsal Cinsiyet Algısı (t-testi)							
	Öğrenim Görülen Şehir	N	M	Ss	t	F	p
Toplumsal Cinsiyet Algısı	İstanbul	752	106,86	16,53	4,68	3,874	,000
	Van	191	100,48	17,83	4,48		

Analiz sonuçları incelendiğinde Toplumsal Cinsiyet Algısında İstanbul'daki öğrencilerin (M=106,86) aldıkları puan ortalamasının Van'da öğrenim gören öğrencilere (M=100,48) göre daha yüksek olduğu ve aralarında İstanbul lehine istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t=4,68$; $p=,000$). Buna göre araştırmanın hipotezlerinden “İstanbul ilinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algı düzeyleri Van ilinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimizin doğrulandığı tespit edilmiştir.

3.3.5.2. Hegemonik Erkek Algısı ve Öğrenim Görülen Şehir

Bireyin üniversite öğrenimi gördüğü şehir, bireyin özellikle sosyal çevresinin, fikir dünyasının ve hayat görüşünün şekillenmesi üzerinde etkili olduğu için bireyin yaşadığı toplumun yapısı hakkındaki düşüncelerini de kaçınılmaz olarak büyük ölçüde etkilemektedir. Araştırmamızda “*acaba hegemonik erkek algısı bakımından öğrenimini geleneksel kodların daha hâkim olduğu Van'da sürdüren üniversite öğrencileri mi yoksa daha kozmopolit bir yapıya sahip olan metropol şehir İstanbul'da sürdüren öğrenciler mi daha yüksek bir puana sahiptirler? Hegemonik erkek algısını oluşturan alt boyutlarda hangi şehirde üniversite öğrenimi gören öğrenciler öne çıkmaktadır?*” sorusuna cevap aranmakta ve bireylerin hegemonik erkek algısında, öğrenim gördükleri şehire göre farklılık görüleceği öngörülmektedir.

Tablo 26.'ya bakıldığında bireylerin hegemonik erkek algısını ölçen genel puanda İstanbul ilinde (M=146,13) öğrenim gören öğrencilerin Van'da (M=163,24) üniversite öğrenimi gören öğrencilere göre ortalama puan olarak daha düşük olduğu ve bu iki örneklem arasında istatistiki olarak da anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t=-5,97$; $p=,000$).

Tablo 26. Öğrenim Görülen Şehire Göre Hegemonik Erkek Algısı(t-testi)							
Boyutlar	Öğrenim Görülen Şehir	N	M	Ss	t	F	p
Hegemonik Erkek Algısı	İstanbul	752	146,13	34,67	-6,06	,157	,000
	Van	191	163,24	35,47	-5,97		
Hakimiyet Kurucu Olarak EA	İstanbul	752	21,28	10,95	-5,43	,596	,000
	Van	191	26,14	11,35	-5,32		
Güç Odaklı EA	İstanbul	752	4,42	2,19	-2,79	,093	,005
	Van	191	4,93	2,44	-2,61		
Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA	İstanbul	752	26,94	6,90	-4,56	,092	,000
	Van	191	29,49	6,84	-4,58		
Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA	İstanbul	752	9,91	4,30	-1,57	4,14	,116
	Van	191	10,47	4,72	-1,48		
Ev İşlerine Yardım Eden Erkek Algısı	İstanbul	752	4,02	2,03	-4,26	21,88	,000
	Van	191	4,76	2,50	-3,77		
Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA	İstanbul	752	10,29	4,90	-6,14	5,45	,000
	Van	191	12,80	5,55	-5,70		
Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA	İstanbul	752	7,79	3,00	-3,39	3,46	,001
	Van	191	8,60	2,79	-3,54		
Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA	İstanbul	752	11,40	3,28	-4,16	,041	,000
	Van	191	12,51	3,34	-4,12		
İç Dünyasını Paylaşmayan EA	İstanbul	752	6,39	2,23	-,928	3,19	,354
	Van	191	6,57	2,64	-,838		
Kadın Rollerile Arasına Mesafe Koyan EA	İstanbul	752	4,90	1,98	-,435	,038	,656
	Van	191	4,97	1,90	-,446		
Geçim Kaynağı Olarak EA	İstanbul	752	4,42	2,19	-2,79	,093	,005
	Van	191	4,93	2,44	-2,61		
Özünde Çocuk Olan Erkek Algısı	İstanbul	752	7,79	3,00	-3,39	3,46	,001
	Van	191	8,60	2,79	-3,54		

Hegemonik Erkek Algısının alt boyutları için analiz sonuçlarına bakıldığında İstanbul (M=21,28) ve Van'da (M=26,14) öğrenim gören öğrenci grupları arasında Hakimiyet Kurucu

Olarak EA'da istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu, Van'daki öğrencilerin İstanbul'daki öğrencilere göre daha yüksek bir ortalama puana sahip olduğu görülür ($t=-5,32$; $p=,000$). Güç Odaklı EA'da İstanbul'da öğrenim görenlerin ($M=4,42$) Van'da öğrenim görenlerden daha düşük bir ortalama puana sahip olduğu ve aralarında anlamlı bir farklılık olduğu görülür ($t=-2,61$; $p=,005$). Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA'da ortalama puanlara bakıldığında Van ilinin ($M=29,49$) İstanbul ilinden ($M=26,94$) daha yüksek bir ortalama puana sahip olduğu ve istatistiki olarak anlamlı bir sonuç çıktığı görülür ($t=-4,58$; $p=,000$). Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA'ya baktığımız zaman ise yine Van'da öğrenim gören öğrencilerin ($M=10,47$) İstanbul'da öğrenim görenlerden ($M=9,91$) daha yüksek bir skora sahip olduğu görülür ancak istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır ($t=4,72$; $p=,116$).

Ev İşlerine Yardım Eden EA'nın bulgularına bakıldığında ise gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu ve Van ilindeki üniversite öğrencilerinin ($M=4,76$) İstanbul'daki öğrencilerden ($M=4,02$) daha yüksek ortalama puan aldıkları tespit edilmiştir ($t=-3,77$; $p=,000$). Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA'da ise ortalama puanın yine Van'da ($M=12,80$) İstanbul'dan ($M=10,29$) daha yüksek olduğu ve istatistiki olarak da anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t=5,55$; $p=,000$). Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA boyutunda da yine diğer boyutlarda olduğu gibi Van'daki üniversite öğrencileri ($M=8,60$) ortalamaları ile İstanbul'daki üniversite öğrencilerini ($M=7,79$) geride bırakmış ve istatistiki olarak da anlamlı bir farklılık görülmüştür ($t=2,79$; $p=,001$).

Van ili ($M=12,51$) Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA boyutunda da İstanbul ilinden ($M=11,40$) daha yüksek bir ortalama puana sahip olup aralarında da istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t=3,34$; $p=,000$). İç Dünyasını Paylaşmayan Erkek Algısında ($t=-,838$) Van ($M=6,57$) İstanbul'dan daha yüksek ortalama skora sahipken; Kadın Rollerle Arasına Mesafe Koyan EA'da ($t=-,446$) da Van ($M=4,97$) yine İstanbul'da öğrenim gören üniversite öğrencilerini ($M=4,90$) ortalamada geride bırakmıştır ancak erkek algısının bu alt boyutlarında gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p=,354$; $p=,656$). Geçim Kaynağı Olarak EA boyutunda da Van'ın ($M=4,93$) ortalama puanı ile İstanbul'dan ($M=4,93$) daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülür ($t=2,44$; $p=,005$). Hegemonik erkek algısının boyutlarından son olarak Özünde Çocuk Olan EA'ya da baktığımızda yine diğer boyutlarla benzer bir durum olarak İstanbul'da okuyan üniversite öğrencilerinin ($M=7,79$) Van'da okuyan öğrencilerden

(M=8,60) daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu boyutta gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu da görülmüştür ($t=-3,54$; $p=,001$).

Elde edilen bu bulgular ışığında, “Van ilindeki üniversite öğrencilerinin İstanbul ilinde öğrenim gören öğrencilere göre hegemonik erkek algı düzeyleri daha yüksektir.” araştırma hipotezinin doğrulanmış olduğu görülmüştür.

3.3.5.5. Dindarlık ve Öğrenim Görülen Şehir

Bu çerçevede, “*dindarlık bakımından üniversite öğrenimi görülen şehirler arasında farklılık var mıdır? Hangi şehirde üniversite okuyan üniversite öğrencilerin dindarlık düzeyi daha yüksektir? Dindarlığın alt boyutları ve öğrenim görülen şehirler arasında da farklılık var mıdır?*” sorusuna cevap aranmaktadır. Tablo 27.’ye bakıldığında genel dindarlık durumu bakımından üniversite okunan şehir grupları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($t=-2,62$; $p=,015$). Bu sonuçlara göre Van’daki öğrencilerin dindarlık puanları İstanbul’da okuyan öğrencilerden (M=29,35) daha yüksektir.

Tablo 27. Öğrenim Görülen Şehire Göre Dindarlık (t-testi)							
	Öğrenim Görülen Şehir	N	M	Ss	t	F	p
Dindarlık	İstanbul	752	29,35	8,82	-2,44	8,70	,015
	Van	191	31,06	7,84	-2,62		
Duygu Boyutu	İstanbul	752	6,57	2,47	-2,93	6,09	,003
	Van	191	7,15	2,26	-3,10		
Tanrı ile İlişki Boyutu	İstanbul	752	8,04	2,30	-1,94	2,61	,052
	Van	191	8,40	2,11	-2,04		
Biliş Boyutu	İstanbul	752	7,81	2,53	-2,03	3,36	,042
	Van	191	8,22	2,35	-2,12		
Davranış Boyutu	İstanbul	752	6,92	2,41	-1,91	11,56	,056
	Van	191	7,28	2,06	-2,09		

Dindarlığın alt boyutlarından Duygu boyutunda ($t=-3,10$) Van’ın ortalama puanının (M=7,15) İstanbul’dan (M=6,57) daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülürken ($p=,003$); Tanrı ile İlişki ($t=-2,04$) boyutunda da yine Van’ın

(M=8,40), İstanbul'dan (M=8,04) daha yüksek bir skora sahip olduğu ancak gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülür ($p=,052$). Biliş boyutunda ($t=2,12$) Van'ın (M=8,22) ortalama puanı ile İstanbul'dan (M=7,81) daha yüksek bir dindarlıkta bilişe sahip olduğu ve aralarında istatistiki olarak da anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Davranış boyutunda ($t=2,09$) ise yine Van'da okuyan üniversite öğrencileri (M=7,28) İstanbul'da okuyan üniversite öğrencilerinden (M=6,92) daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları ancak aralarında anlamlı diyebileceğimiz istatistiki bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır ($p=,042$; $p=,056$).

Tablo 27.'de verilen analiz sonuçları incelendiğinde, çalışmanın “Van ilinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin dindarlık durumları İstanbul ilindeki öğrencilere göre daha yüksektir.” Şeklinde ifade edilen araştırma hipotezinin doğrulanmış olduğu görülmüştür.

3.4. TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI, HEGEMONİK ERKEK ALGISI, DİNDARLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ETKİLEŞİM

Araştırmanın bu kısmında, çalışmanın temel problemi doğrultusunda toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkek algısı ve dindarlık arasındaki ilişki, ilişkinin büyüklüğü ve yönünü tespit etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi uygulanarak analiz sonuçları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, “*Toplumsal cinsiyet algısı ve hegemonik erkek algısı arasındaki ilişki nasıldır? Toplumsal cinsiyet algısı ve dindarlık arasındaki ilişki nasıldır? Dindarlık ve hegemonik erkek algısı arasındaki ilişki nasıldır?*” sorularına cevap aranmaktadır.

3.4.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Hegemonik Erkek Algısı İlişkisi

Bu çalışmada, bireylerin toplumsal cinsiyet algıları ile hegemonik erkek algısı arasında ilişki olacağı düşüncesinden hareketle, toplumsal cinsiyet algısı ile hegemonik erkek algısı arasındaki ilişki durumu incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yapılan korelasyon ve analizi aşağıda sunulmuştur.

Tablo 28. Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Hegemonik Erkek Algısı Arasındaki Korelasyon Sonuçları	
Toplumsal Cinsiyet Algısı	Hegemonik Erkek Algısı
<i>r</i>	-,774**

** p<.01

Tablo 28.'de görüldüğü üzere, toplumsal cinsiyet algısı ile hegemonik erkek algısı arasında çok güçlü olmakla beraber istatistiki olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=-,774$, $p<.01$). Buna göre kişilerin toplumsal cinsiyet algısı azaldıkça hegemonik erkek algıları arttığı ve araştırmanın “Toplumsal cinsiyet algısı ile hegemonik erkek algısı arasında negatif yönlü ters bir ilişki vardır.” hipotezinin de doğrulanmış olduğu görülmüştür.

3.4.1.1. Toplumsal Cinsiyet Algısı ile Hegemonik Erkek Algısının Boyutlarının İlişkisi

Bu başlık altında “*Toplumsal cinsiyet algısının hegemonik erkek algısının hangi boyutuyla ne kuvvetle ve ne yönde ilişkili oldukları*” soruları cevaplandırılmak üzere korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 29. Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Hegemonik Erkek Algısının Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları						
Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği	Hakimiyet Kurucu Olarak EA	Güç Odaklı EA	Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA	Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi OEA	Ev İşlerine Yardım Eden EA	Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi OEA
<i>r</i>	-,850	-,429**	-,532**	-,544**	-,512**	-,585**
Toplumsal Cinsiyet Algısı	Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA	Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Figür OEA	İç Dünyasını Paylaşmayan EA	Kadın Rollerile Mesafeli EA	Geçim Kaynağı Olarak EA	Özünde Çocuk Olan EA
<i>r</i>	-,292**	-,443**	-,284**	-,123**	-,429**	-,292**

** p<.01

Tablo 29.'da da görüldüğü gibi, toplumsal cinsiyet algısı ile Hegemonik Erkek Algısı Ölçeğinin boyutları arasında en yüksek Hakimiyet Kurucu Olarak Erkek Algısı ($r=-,850$, $p<.01$) ile en düşük Kadın Rollerile Arasına Mesafe Koyan Erkek Algısı ($r=-,123$, $p<.01$) boyutu arasında değişen büyüklüklerde ancak istatistiki olarak negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre toplumsal cinsiyet algısı puanları yükseldikçe, bireylerin en çok

Hakimiyet Kurucu Olarak EA ve Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi Olarak EA ($r=-,585$, $p<.01$) ardından Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi Olarak EA ($r=, -544$, $p<.01$), Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA ($r=-,532$, $p<.01$), Ev İşlerine Yardım Eden EA ($r=, -512$, $p<.01$) sonra Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Bir Figür Olarak EA ($r=-,443$, $p<.01$), Güç Odaklı EA ve Geçim Kaynağı Olarak EA ($r=-,429$, $p<.01$) onları takiben Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA ve Özünde Çocuk Olan EA ($r=-,292$, $p<.01$), İç Dünyasını Paylaşmayan EA ($r=-,284$, $p<.01$) ve son olarak da Kadın Rollerıyla Arasına Mesafe Koyan EA ($r=-,123$; $p<.01$) boyutlarının puanları azalmaktadır. Burada özellikle Hakimiyet Kurucu olarak EA'nın toplumsal cinsiyet algısı ile yüksek negatif anlamlı ilişkisi ortaya çıkmakta, toplumsal cinsiyet algısı yüksek bireylerin erkekleri hakimiyet kurucu olarak algılamalarının çok düşük olduğu görülmektedir.

3.4.2. Toplumsal Cinsiyet Algısı-Dindarlık İlişkisi

Bu bölümde “üniversite öğrencilerinin dindarlık durumları toplumsal cinsiyet algıları ile nasıl bir ilişki vardır? Dindarlığın hangi boyutu toplumsal cinsiyet algısı ile nasıl bir ilişki içindedir?” soruları cevaplandırılmak üzere korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 30. Toplumsal Cinsiyet Algısı, Dindarlık ve Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları					
	Dindarlık	Duygu Boyutu	Tanrı ile İlişki Boyutu	Biliş Boyutu	Davranış Boyutu
Toplumsal Cinsiyet Algısı	-,376**	-,368**	-,223**	-,361**	-,403**

** $p<.01$

Tablo 30.'da verilen korelasyon katsayıları incelendiği zaman, toplumsal cinsiyet algısı ile dindarlık durumu arasında orta kuvvette ve istatistiki olarak negatif yönde anlamlı bir sonuç çıkmıştır ($r=-,376$, $p<.01$). Dindarlığa ait alt boyutlarla toplumsal cinsiyet algısının ilişkisine bakıldığı zaman en yüksek korelasyonun dindarlığın davranış boyutunda çıktığı ve genel dindarlık durumundan daha yüksek bir korelasyon katsayısına sahip olduğu görülür ($r=-,403$, $p<.01$). Onu takip eden boyutlar ise, Duygu boyutu ($r=-,368$, $p<.01$), Biliş boyutu ($r=-,361$, $p<.01$) ve Tanrı ile İlişki boyutu ($r=-,223$, $p<.01$) olarak görülmekte ve tüm bu boyutların da yine toplumsal cinsiyet algısı ile negatif yönde anlamlı korelasyon ilişkisi olduğu tespit edilmektedir. Bu durumda ise “Toplumsal cinsiyet algısı ve dindarlık durumu arasında negatif yönlü ters bir ilişki vardır.” hipotezi doğrulanmaktadır.

3.4.3. Hegemonik Erkek Algısı-Dindarlık İlişkisi

Hegemonik erkek algısı ve dindarlık arasındaki ilişki, bu araştırmanın ortaya koymayı amaçladığı konulardan bir diğeridir. Bu bağlamda, “*bireyin hegemonik erkek algısının oluşmasında ve şekillenmesinde dindarlık durumu etkili midir?*” sorusu bu bölümde ele alınmıştır. Hegemonik erkek algısı ve dindarlık arasındaki ilişkinin kuvvetini ve yönünü tespit etmek amacıyla korelasyon analizi uygulanmıştır. Bu değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları tablo 31.’de verilmiştir.

Tablo 31. Hegemonik Erkek Algısı ve Dindarlık Arasındaki Korelasyon Sonuçları	
	Dindarlık
Hegemonik Erkek Algısı	,362**

** p<.01

Tablo 31.’de de görüldüğü üzere hegemonik erkek algısı ile dindarlık arasında pozitif yönde anlamlı bir orta kuvvette anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,362$; $p<.01$). Başka bir ifadeyle bireylerin dindarlıkları arttıkça ölçülmek istenen şekliyle hegemonik erkek algısına yönelik puanları da artış göstermektedir.

Tablo 32. Hegemonik Erkek Algısının Alt Boyutları ve Dindarlık Arasındaki Korelasyon Sonuçları	
	Dindarlık
Hegemonik Erkek Algısı	,362**
1.Hakimiyet Kurucu Olarak EA	,477**
2.Güç Odaklı EA	,076**
3.Maddi ve Manevi Fedakâr Olarak EA	,219**
4.Geri Planda Kalmaması Gereken Kişi OEA	,219**
5.Ev İşlerine Yardım Eden EA	,114**
6.Ailede Saygınlığı Korunması Gereken Kişi OEA	,296**
7.Şiddet ve Otorite Eğilimli Olarak EA	,247**
8.Sorumluluk Sahibi ve Bağımsız Figür Olarak EA	,192**
9.İç Dünyasını Paylaşmayan EA	,022
10.Kadın Rollerile Arasına Mesafe Koyan EA	-,149**
11.Geçim Kaynağı Olarak EA	,076*
12.Özünde Çocuk Olan EA	,247**

** p<.01

Tablo 32.’ de verilen korelasyon katsayıları incelendiği zaman HKOEA boyutu ile dindarlık arasında orta kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=,477$, $p<.01$), GOEA boyutu ile dindarlık arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=,076$ $p<.01$), MMFOEA boyutu ile dindarlık

arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.219$, $p<.01$), GPKGKOEAE boyutu ile dindarlık arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.219$, $p<.01$), EİYEAA boyutu ile dindarlık arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.114$, $p<.01$), ASKGKOEAE boyutu ile kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.296$, $p<.01$), ŞOEOEAE boyutu arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.247$, $p<.01$), SSBFOEAE boyutu ile dindarlık arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.192$, $p<.01$), İDPEAE boyutu ile dindarlık arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.022$, $p<.01$), KRAMKEAE ile dindarlık arasında düşük kuvvette negatif yönde anlamlı ($r=-.149$, $p<.01$), GKOEAE boyutu ile dindarlık arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.076$, $p<.01$), ÖÇOEAE boyutu ile dindarlık arasında düşük kuvvette pozitif yönde anlamlı ($r=.247$, $p<.01$) korelasyon olduğu görölmüşür.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, “Hegemonik erkek algısı ve dindarlık durumu arasında pozitif yönlü olumlu bir ilişki vardır.” şeklindeki araştırma hipotezinin doğrulandığı görölmüşür.

DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızın bu bölümünde araştırmanın sonucunda elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak ulaşılan yargılara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların yorumlarına ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmamız üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarını, hegemonik erkeklik algılarını ve dindarlık durumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla tarama modeli ile 2020 tarihleri arasında yürütülmüş, İstanbul ve Van'da öğrenim gören 943 üniversite öğrencisi ile tamamlanmıştır. İlişkisel tarama modeli ile yürütülen çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri bulunmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın bağımlı değişkenleri; Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (TCAÖ), Hegemonik Erkeklik Algısı (HEAÖ) ve Dini Tutum Ölçeği (DTÖ) puan ortalamalarıdır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise, yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim görülen şehir ve öğrenim görülen fakülte olarak belirlenmiştir. Çalışmada temel olarak, bireylerin toplumsal cinsiyet algıları nasıldır? Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik algıları nasıldır? Hegemonik erkekliğe bakış açıları nasıldır? Toplumsal cinsiyet algıları, erkek algıları ve dindarlıkları arasındaki ilişki ne yöndedir? Kişilerin toplumsal cinsiyet algıları, erkek algıları ve dindarlık durumları cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim görülen fakülte ve öğrenim görülen şehire göre farklılık göstermekte midir? sorularına cevap aranmıştır.

Literatürdeki erkeklik ile ilgili ölçekler incelendiğinde tüm ölçeklerin yabancı kaynaklı olduğu, bu ölçeklerin ülkemizdeki erkeklik olgusunu ve kişilerin bu olguya yönelik algılarını ölçmede yetersiz kalacağı düşünülmüştür. Bu düşünceden hareketle araştırmada kullanılmak üzere ilgili literatürden ve uzman görüşünden faydalanılarak hâkim geleneksel ve kültürel kodlar çerçevesinde Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği (HEAÖ) oluşturulmuş ve bu ölçeğin Türk örnekleminde uygulanabilir geçerlikte ve güvenirlikte olduğu görülmüştür.

Araştırma bulgularımız değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Üniversite öğrencilerinin TCAÖ genel puan ortalaması 105,57, HEAÖ genel puan ortalaması 149,59 ve DTÖ genel puan ortalaması 29,70 olarak bulunmuştur. Bu ortalamalara göre araştırmanın örneklem grubunun genel toplumsal cinsiyet algılarının ve dindarlık durumlarının iyi düzeyde olduğu bununla beraber hegemonik erkek algılarının da ortalamanın üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin HEAÖ'nin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanları da incelenmiştir. Burada en yüksek ortalama puan alınan boyutların başlıca HKOEA ve MMFOEA boyutu olması kayda değer bir bulgudur. Buna göre katılımcıların erkeği hem hakimiyet kurucu olarak hem de maddi ve manevi fedakârlık yapması gereken kişi olarak görmesi Atay'ın (2004) "*Erkeklik en çok erkeği ezer*" savını ispatlar şeklindedir. Aynı zamanda erkekler kendilerine hazır şekilde verilen değil, kazanarak elde ettiği erkekliği (Yavuz, 2014) ve hegemonyayı korumanın bir bedeli olarak örneğin; hakimiyet kurucu olmalarının ve öyle kalmalarının karşılığında maddi ve manevi fedakârlık yapması gereken kişiler olarak görülmektedirler.

Katılımcıların en yüksek puan ortalamasına sahip oldukları üçüncü boyutun SSBFOEA olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, yukarıda da değindiğimiz gibi erkekler, çaba sonucu elde ettikleri erkeklikleri karşılığında sorumluluk almalı ve bağımsızlıklarını korumalıdır gibi bir düşünce ile karşı karşıya kalmaktadırlar şeklinde bir yorum yapılabilir.

Araştırmadaki katılımcıların yine önemli bir kısmı geleneksel Türk aile yapısına uygun olarak erkek ya da babayı her durumda saygı görmeyi hak eden ve otoritesi zayıflatılmaması gereken kişi olarak görmektedir. Katılımcıların bu boyutta daha yüksek puan almamasının nedeni, boyutun maddelerinde "her durum", "sorumluluklarını yerine getirmese dahi", "çocuğa karşı hatalı davranırsa dahi" ifadelerinin yer alması olabileceği de düşünülmektedir. Ancak bu ifadelere rağmen nispeten yüksek denilebilecek bir ortalama puan almaları, katılımcıların erkek egemen kodlarla oluşan ve yine bu kodların oluşturduğu sistemin devamlılığını sağlayan aile yapısını benimsediklerini gösterebilir. Genel hegemonik erkeklik algısının tersine katılımcıların EİYEAA boyutunda toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletini daha çok benimsedikleri ve bekledikleri söylenebilir. Ayrıca katılımcıların çoğunluk olmasa da bir kısmının erkeklerin iç dünyasını, duygusal ihtiyaç ve dalgalanmalarını paylaşmalarının zayıflık olduğunu ve erkeklik imajlarını olumsuz etkileyeceği kanaatinde oldukları da söylenebilir. Yine elde edilen bulgulara göre katılımcıların erkeklerin yeri geldiğinde şiddet ve otorite eğilimli olmalarını beş karşılamadıkları görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre kadınların toplumsal cinsiyet algıları, erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksektir. Kadınların mevcut toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımından aile yaşantısında, çalışma ortamında ve sosyal hayatlarında erkeklere göre daha olumsuz etkilenmeleri bu durumda etkili olabilir. Erkeklerin sahip oldukları ayrıcalıklardan ve üstünlük durumundan memnun olmaları en azından daha az şikayetçi olmaları, toplumsal

cinsiyet eşitsizliğine ve adaletsizliğine yönelik farkındalık geliştirme konusunda bilinçli ya da bilinçsiz olarak daha az düşüncelerine yol açmış olabilir. Bu duruma paralel olarak yine erkek katılımcıların hegemonik erkek algısının da kadın katılımcılara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür.

Vefikuluçay (2009), Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenim gören 448 lisans son sınıf öğrencisi ile yaptığı, çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik yaşamı ve aile yaşamı ile ilgili önermelerin ölçüldüğü araştırmada tüm önermelerde erkek öğrencilerin kadınlara göre geleneksel cinsiyet rollerini daha çok benimsedikleri görülmüştür. Yine Vefikuluçay (2007), Kafkas Üniversitesi'nde öğrenim gören son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada da benzer sonuçlar çıkmış ve erkek öğrencilerin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine daha çok destekçi olduğu görülmüştür (Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu, & Taşkın, 2007)

Yapıcı'nın (2016, s. 139) Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim görülen 374 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmasında ise “kadını ev ve aile merkezli algılama”, “erkeği güç ve otorite figürü olarak algılama”, “süregeleyen sosyokültürel cinsiyet algısı” gibi öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarını ölçmeye yönelik başlıklarda yine erkek öğrencilerin kadınlardan daha yüksek puanlar aldığı ve iki cinsiyet arasında toplumsal cinsiyet stereotiplerini benimsemede aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur

Bu durum toplumsal cinsiyet algılarındaki farklılığın olası nedenleriyle açıklanabilir. Örneğin; Sancar (2016) çalışmasının motivasyonunun, Türkiye’de kadınların eşitlik ve özgürlük mücadelesinin neden siyasi ve ekonomik kararların asıl öznesi olan erkekler tarafından açıkça ve içten desteklenmediği sorusu olduğunu ve cevap olarak, kentli, orta sınıf, eğitilmiş, profesyonel meslek sahibi, solcu ya da liberal görüşlü erkeklerin, kendilerini eşitlikçi ve özgür düşüncenin savunucusu ilan etmesine rağmen, erkek egemenliğini toplumsal eşitsizlik sorunu olarak görmeyen halleri olduğunu bulması şeklinde ifade eder. Kadın ve erkek öğrencilerin dini tutumlarına baktığımızda genel literatürle örtüşen bir sonuca ulaşamamıştır. Örneğin; Yapıcı (2007) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada kadınların erkeklere göre daha dindar olduklarını tespit etmiştir. Ancak bizim çalışmamızda kadın ve erkek öğrenciler arasında dindarlık durumları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Yaş değişkeni ile bağımsız değişkenlerin ilişkisi incelendiğinde ise 26-50 yaş grubunun toplumsal cinsiyet algısı 18-26 yaş grubuna göre anlamlı derecede daha yüksek

olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre toplumsal cinsiyet algısında yaş ilerledikçe geleneksel cinsiyet rollerine karşı farkındalık seviyesinin arttığı ve toplumsal cinsiyet rollerinde eşitlikçi ve adaletli bir yaklaşımın daha çok görüldüğü söylenebilir. Aynı zamanda yaşın artmasıyla beraber kişilerin aile, toplum ve iş hayatında yaşadıkları tecrübelerin artması etkili olabilir. Yaşadığı toplumun gerçekleriyle yüzleşen bireyin toplumun sistem ve işleyişine karşı da farkındalığı yüksek bir birey haline gelmesiyle de bu durum açıklanabilir. Hegemonik erkek algısının da yine 46-50 yaş grubunda 18-26 yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksek çıkması ise toplumsal cinsiyet farkındalığı konusunda da yine yüksek puan alan 26-50 yaş grubu için kayda değer bir bulgudur. Buradan hareketle 26-50 yaş grubunun toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımı bağlamında her ne kadar eşitlik ve özgürlük talebi olsa da geleneksel erkek egemen kodların hakimiyetini sürdürdüğünü söyleyebiliriz.

Hegemonik erkek algısının alt boyutlarına baktığımızda, 26-50 yaş grubu ile 18-26 yaş grubu arasında “İDPEA”, “KRAMKEA”, “ÖÇOEAE” gibi boyutlarda farklılık görülmezken “HKOEAE”, “MMFOEAE”, “EİYEAE”, “ASKGKOEAE”, “GPKGKOEAE” gibi aileyi ilgilendiren, sorumluluk ve fedakârlık gibi konularda farklılık göstermesi de bu bulguyu açıklamak açısından önemli verilerdir. 26-50 yaş grubunun toplumsal cinsiyet bağlamında eşitlik ve adalet anlayışının aynı şekilde sorumluluk dağılımında kendini göstermediği ve geleneksel cinsiyet rol dağılımının daha baskın olduğu söylenebilir. Dindarlık ve yaş ilişkisi incelendiğinde ise 18-26 yaş grubu ile 26-50 yaş grubu arasında anlamlı ölçüde bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet algısı bakımından medeni durum değişkeninin farklılık oluşturmadığı, bekarların toplumsal cinsiyet algılarının evlilere göre daha yüksek olduğu ancak bunun istatistiki olarak anlamlılık düzeyine ulaşmadığı görülmüştür. Bunda kişilerin evlenerek aile kurumuna girmeleriyle beraber toplumsal cinsiyet rollerini oluşturan ve aktaran sistemin en önemli çarklarından birinin üyesi haline gelmeleriyle, geleneksel cinsiyet rollerini kanıksamalarının daha da kolay hale gelmesi etkili olabilir. Hegemonik erkek algısının medeni duruma göre farklılık göstermemesine rağmen sadece “Ev işlerine yardım eden erkek algısı” ve sorumluluk sahibi ve bağımsız bir figür olarak erkek algısı” boyutlarında evlilerin bekarlara göre anlamlı derecede daha yüksek puan almaları da yine toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve adaletinin gerçekleşmesinin önündeki hegemonik erkeklik anlayışının değerlendirilmesine yönelik kayda değer bir bulgudur. Bu bağlamda evlilerin özellikle ev içi iş dağılımında geleneksel erkek tutumunun aksine daha paylaşımcı bir tutum görmeyi

beklediği söylenebilir. Kişilerin dindarlık durumları ile medeni durumları arasında da anlamlı derecede bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma bulguları çerçevesinde, toplumsal cinsiyet algısında Sosyal Bilimlerde Öğrenim Gören Öğrencilerin, Fen Bilimlerinde ve Sağlık Bilimlerinde öğrenim görenlere göre daha düşük puana sahip olması gruplar arasında anlamlı derecede farklılık bulunmamasına karşın bölüm öğrencilerinin farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesi açısından önemli görülmüştür. Burada Sosyal Bilimlerin, Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimlerine göre toplumsal cinsiyet algısı bakımından daha düşük bir ortalamaoya sahip olması önemli bir bulgudur. Çünkü sosyal bir olgu ve problem olarak ortada duran toplumsal cinsiyet meselesine dair sosyal bilimler alanında öğrenim gören, dolayısıyla bireysel ve toplumsal meseleler ile yakından ilgilenen öğrencilerin farkındalık düzeylerinin en düşük seviyede olması üzerine düşünülmesi gereken bir konudur. Yine aynı şekilde bireylerin hegemonik erkeklik algısının ve bu algının alt boyutlarının hiçbirinin, öğrenim gördükleri fakülteye göre anlamlı derecede fark etmediği, bununla beraber Sosyal Bilimler ile Fen Bilimlerinin hegemonik erkeklik algısına yönelik puanlarının aynı olduğu ve en düşük puanı fen bilimlerinin aldığı da görülmüştür. Buna göre aslında geleneksel erkek anlayışının öğrenim görülen bölüme göre farklılaşmadığı bireylerin bu gelenekselleşmiş kalıp yargıları aşabilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ve adaletine yönelik farkındalık geliştirmesi adına eğitim-öğretim süreçlerinde yeterli eğitimi almadıkları söylenebilir. Ülkemizde örneğin Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde seçmeli ders olarak okutulan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” dersi gibi derslerin her bölümde ve her üniversitede yaygınlaşması gerekmektedir.

Kişilerin toplumsal cinsiyet algısı ve hegemonik erkeklik algıları üzerinde anlamlı farklılığa neden olmayan öğrenim görülen fakülte değişkeninin, dindarlık bağımsız değişkeni üzerinde gruplar arasında anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüştür. Bu bulgular ışığında sağlık bilimleri ve sosyal bilimlerin, sağlık bilimlerinden anlamlı derecede daha dindar oldukları ve bu iki grubun puan ortalamasının neredeyse aynı olduğu görülmüştür.

Dindarlığın alt boyutlarına bakıldığında ise duygu boyutunda sağlık bilimleri ve sosyal bilimlerin, fen bilimlerinden anlamlı derecede farklı olarak daha yüksek bir dindarlık duygusuna sahip oldukları ve sağlık bilimlerinin, sosyal bilimlerden de daha yüksek dindarlık duygusuna sahip olduğu görülmüştür. Tanrı ile ilişki boyutunda öğrenim görülen fakülte grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Biliş boyutunda ise en yüksek puanı sosyal bilimlerin onu sağlık bilimlerinin en sonda ise Fen Bilimlerinin olduğu ve gruplar

arasında anlamlı ölçüde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilimlerde öğrenim gören öğrencilerin en yüksek biliş boyutuna sahip olmasına karşın duygu boyutunda sağlık bilimlerinin gerisinde kalması da kayda değer bir bulgudur. Buradan hareketle dindarlığın bilgi boyutunun duygu boyutu ile doğru orantılı olarak gelişmediğini daha açık bir ifade ile dini bilgisi artan bireylerin dini duygularının da her zaman aynı ölçüde artmadığını söyleyebiliriz. Dindarlığın davranış boyutunda da gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bulgulara göre dindarlığın davranış boyutundan en yüksek puanı yine sağlık bilimlerinin en düşük puanı da fen bilimlerinin aldığı görülmüştür. Buradan hareketle hem biliş boyutu hariç dindarlığın tüm alt boyutlarından ve genel dindarlık ölçeğinden en yüksek puanı alan sağlık bilimlerinde öğrenim gören öğrencilerin en dindar grup oldukları görülmüştür.

Öğrenim görülen şehir değişkeni açısından bulgular incelendiğinde toplumsal cinsiyet algısı ile bireylerin öğrenim gördükleri şehir arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre İstanbul ilinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin, Van ilinde öğrenim görenlere göre toplumsal cinsiyette eşitlik ve adaleti anlamlı derecede daha çok benimsedikleri söylenebilir. Bununla beraber bireylerin öğrenim gördükleri şehir ile hegemonik erkeklik anlayışları arasında da anlamlı derecede ilişki bulunmuş ve Van'daki öğrencilerin İstanbul'dakilere göre erkeklik algılarının daha çok hegemonik erkeklik kavramı çerçevesinde şekillendiği tespit edilmiştir.

Hegemonik erkeklik algısının alt boyutlarına baktığımızda ise HKOEA, GOEA, MMFOEA, EİYEAA, ASKGKOEAA, ŞOEAEA, SSBFOEA, GKOEAA, ÖÇOEAA boyutlarının hepsinde yine Van'ın puanı anlamlı derecede daha yüksek iken, GPKGKOEAA, İDPEAA, KRAMKEAA boyutlarında ise öğrenim görülen şehir açısından gruplar arasında anlamlı derecede bir farklılık görülmemiştir. Son olarak öğrenim görülen şehir değişkeni ile dindarlık değişkeninin ilişkisi incelendiğinde yine Van 'da öğrenim gören üniversite öğrencileri ile İstanbul'da öğrenim görenler arasında anlamlı derecede farklılık görülmüş ve Van'daki üniversite öğrencilerinin İstanbul'dakilere göre dindarlık durumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dindarlığın boyutlarından duygu boyutu ve biliş boyutunda da yine Van'daki üniversite öğrencilerinin İstanbul'daki öğrencilerden puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu ancak bu anlamlı farklılığın Tanrı ile ilişki boyutunda ve davranış boyutunda görülmediği tespit edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet algısı, hegemonik erkeklik algısı ve dindarlık arasında yapılan korelasyon analiz sonuçlarına göre, toplumsal cinsiyet algısı ile hegemonik erkeklik algısı arasında negatif ve açıklayıcılık gücü yüksek bir ilişki olduğu ve kişilerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yönelik farkındalıkları ne kadar artarsa, cinsiyet rollerinin dağılımında eşitlik ve adalet anlayışları ne kadar güçlenirse gelenekselleşmiş hegemonik erkeklik anlayışlarının o ölçüde azaldığı görülmüştür. Bir diğer deyişle, kişilerin toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi, adaletli ve özgürlükçü benimsemeleri, hegemonik erkeklik olgusunu ve algısını sorguladıkları aynı zamanda bu konuda olumlu yönde bir değişim gösterdikleri anlamına gelebilir. Bu veriler gerek ailede gerek özel alanda gerekse de kamusal alanda hedeflenen cinsiyet eşitliğinin sağlanması için öncelikli olarak bireylerin zihin şemalarındaki erkek egemen anlayışın değiştirilmesi gerektiğini de açıkça göstermiştir.

Toplumsal cinsiyet algısının hegemonik erkek algısının alt boyutlarıyla olan ilişkisine de bakılmıştır. Buna göre hegemonik erkeklik anlayışında hangi boyutun toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaleti anlayışıyla ne ölçüde ve ne şekilde ilişkili olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yapılan korelasyon analizleri incelendiğinde, hegemonik erkeklik anlayışının alt boyutlarından HKOEA'nın toplumsal cinsiyette eşitlik ve adalet anlayışıyla en yüksek ölçüde anlamlı ters ilişkili boyut olduğu görülmüştür. Buna göre bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinde eşitlikçi ve adil bir yaklaşımı benimsemeleriyle birlikte, erkeklerin kadınlar üzerinde giyim kuşamları ya da sosyal yaşamları hakkında söz sahibi olmaları, ailede son karar merciinin erkek/baba olması, erkeklere yanlarındaki kadınlara karşı daima koruyucu ve kollayıcı olmaları görevinin yüklenmesini ve bunların yanı sıra erkeklerin de giyim kuşamları konusunda sınırlandırılmasına örneğin pembe ya da çiçekli giymemeleri, küpe takmamaları gerektiğine yönelik geleneksel inançları özellikle reddettikleri söylenebilir. HKOEA boyutunu ASKGKOEAE boyutu takip etmektedir. Erkek olmakla beraber bireylerin en öncelikli olarak edindikleri kimlik olan babalık kimliği ve ailedeki reislik/otorite konumu ile üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyette eşitlik ve adalet düşüncelerinin ilişkisinin de ters korelasyona sahip olduğu görülmüştür. Bu durum erkeğin/babanın sorumluluklarını yerine getirmese de hatalı davranışa da her durumda saygı görmesi gereken ve bu ortamı tesis etme görevinin de kadına ait olduğu şeklindeki geleneksel yaygın görüş ile toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletinin bağdaşmadığını göstermiştir.

GPKGKOEAE boyutu ile öğrencilerin bir erkeğin eşinden daha düşük statüde çalışmaması, daha düşük entelektüel seviyede olmaması gibi cinsiyetler arası eşitlik anlayışına uymayan düşünce ile toplumsal cinsiyet eşitlik ve adalet düşüncesi arasındaki

uyuşmazlık olduğunu göstermiştir. Zira bilgi de bir güç türüdür ve erkekliği her türlü güce sahip bir kimlik olarak tanımladığımızda, bireyin potansiyelini cinsiyetine indirgeyen ya da fırsat eşitsizliğine yol açan, bilginin de en öncelikli sahibinin erkek olduğu bu anlayış hedeflenen toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletinin önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.

Hegemonik erkek algısının alt boyutlarından olan MMFOEA boyutunun da toplumsal cinsiyet algısı ile negatif yönde orta kuvvette anlamlı bir ilişkisi vardır. Bu ise toplumsal cinsiyet algısı eşitlik ve adalet ekseninde şekillenmiş öğrencilerin, bir erkeğin, ailesini korumak için tehlikeye atılması, ailesi için gerektiğinde fazla mesai yapması, risk alabilmesi gibi konulara olumlu bakmadığı, erkeğin kariyerinin ona duyulan saygıyı olumlu yönde etkileyen bir faktör olması ve parasının olmamasının ona olan bakışı olumsuz etkilediği şeklindeki düşüncelere katılmadığı anlamına gelmektedir. Kişilerin bir kız çocuğuna olduğu kadar bir erkek çocuğuna da temel yaşam becerileri öğretilmesi gerektiğini, erkeklerin, kendi ev işlerini kendileri yapmaları gerektiği ölçen EİYEA ile toplumsal cinsiyet algısı arasında da orta kuvvette negatif yönde anlamlı korelasyon olduğu görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet algısı ile hegemonik erkek algısının alt boyutlarından olan SSBFOE arasında da yine negatif yönde orta kuvvette anlamlı korelasyon çıkmıştır. Buna göre para kazanma imkânı varken anne/babasından para alan bir erkeği olumsuz karşılayan, bir erkeğin daima ayakları üzerinde durması gerektiğini düşünen ve bir erkeği ağırlarken gören öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının eşitlikçi ve adaletli olmadığı söylenebilir.

Elde edilen bulgulara göre hegemonik erkek algısının alt boyutlarından olan GOEA ile GKOEAE boyutunun toplumsal cinsiyet algısı ile aynı derecede orta kuvvette ve negatif yönde anlamlılık ilişkisi olduğu görülmüştür. Buna göre erkeği güç odaklı gören, dış görünüşünde ve bedensel olarak güç görmek isteyen, problem çözme becerisi ve her durumda kendinden eminlik arayan hatta kendi içinde öyle hissetmese de her zaman kendine güveni olan bir insan havası yaratması gerektiğini düşünen öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ile orta kuvvette negatif ilişkisi olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bu öğrencilerin aynı şekilde bir erkeğin ailesi için elde edebileceği en yüksek gelirli işte çalışması ve eşinden borç alması halinde erkeklik imajının olumsuz etkileneceğini düşünen ve erkeği geçim kaynağı olarak gören öğrencilerin de eşitlikçi ve adaletli toplumsal cinsiyet algısıyla orta kuvvette negatif ilişkisi olduğu görülmüştür.

Hegemonik erkek algısının alt boyutlarından ŞOEAEA ve ÖÇOEAE boyutları da toplumsal cinsiyet algısı ile aynı ölçüde düşük kuvvette ve negatif yönde anlamlı korelasyon

çıkmiştir. Buna göre toplumsal cinsiyet algısının eşitlikçi ve adaletli olarak şekillenmesiyle, öğrencilerin erkek algısının şekillenmesi arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Kişiler erkekler için kavga ve şiddet vb. şeyleri, karşılaştıkları zorlukları sertlikle halletmesini olumlu karşılıyor ise ya da erkeklerin daima kendilerine yol gösterecek bir kadına ihtiyaç duyduğunu yani özünde çocuk olduğunu düşünüyorsa toplumsal cinsiyet algılarının eşitlikçi ve adil olmadığını ancak bu negatif ilişkinin hegemonik erkek algısının diğer boyutlarına göre daha düşük olduğu söylenebilir. Bunun nedeni ise kişilerin erkek algısının bu boyutlarda hegemonik erkeklik kavramına göre şekillenmesinin yanı sıra, erkeklere yüklenen toplumsal-geleneksel rollerin en çok erkeği ezdiği yönündeki düşünceleri olabilir. Yani kişiler erkeklere bu rolleri yüklerken bu rollerin adaletli dağılmadığını da aynı zamanda ifade etmişlerdir. Bu bakımdan cinsiyet rollerinin dağılımına yönelik bir farkındalığın varlığından da bahsedebiliriz. İDPEA ile toplumsal cinsiyet algısı arasında da düşük kuvvette negatif yönde anlamlı korelasyon ilişkisi bulunmuştur. Bu sonuca göre de erkekler kendi iç dünyalarındaki iniş çıkışları zayıflık olarak görülmesi ihtimaline karşın paylaşmaz ve duygularını paylaşmaları kadınların gözündeki değerlerini azaltır. Böylelikle İDPEA boyutunun sonuçları ŞOESEA VE ÖÇSEA boyutlarından çıkan sonuçları destekler niteliktedir. Toplumsal cinsiyet algısı ile hegemonik erkek algısının alt boyutları arasından en düşük derecede kuvvetle negatif korelasyona sahip olanı ise KRAMKEA boyutu görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet algısı ve dindarlık ilişkisinden elde edilen bulgulara göre kişilerin toplumsal cinsiyet algıları ile dindarlık durumları arasında orta kuvvette negatif yönde anlamlı bir korelasyon olduğu görülmüştür. Buna göre kişilerin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine olan farkındalıkları ve bu konudaki eşitlikçi ve adaletli tutumları arttıkça dindarlık durumları azalıyor denilebilir.

Dindarlığın alt boyutlarının toplumsal cinsiyet algısı ile olan korelasyon sonuçlarına baktığımızda ise kişilerin en çok dini davranış boyutlarının toplumsal cinsiyet algısı ile negatif yönde anlamlı şekilde ilişki içinde olduğu ki bu ilişki orta kuvvettedir en az ise Tanrı ile ilişki boyutunun düşük kuvvette negatif anlamlılık gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle kişiler inandıkları dinin pratiklerini ne kadar yerine getiriyor ve ne kadar dini davranış sergiliyorsa toplumsal cinsiyet algıları da tamamen olmasa da ona yakın ölçüde eşitlik ve adaletten uzak şekilleniyor diyebiliriz. Bu veriler yorumlanırken dinin gerçek anlamda dine ait olan kısmı ile gelenekselleşmiş inançların din kisvesi altında dindarlara empoze edilmesi durumu önemle ele alınmalıdır.

Hegemonik erkek algısı ve dindarlık arasındaki ilişki de araştırmamızda incelenmiştir. Bu bağlamda elde edilen korelasyon sonuçlarına göre kişilerin dindarlık durumları ile hegemonik erkek algıları arasında orta kuvvette pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Toplumsal cinsiyete dayalı rollerin dağılımı kadınları kimi zaman dezavantajlı duruma düşürmüş ancak erkeklere çeşitli imtiyazlar sağlamıştır ve bu sistem inşa edilirken de çoğunlukla dinin meşrulaştırıcı gücü kullanılmış, bu rol dağılımı dini gerekçelere dayandırılarak yapılmıştır. O nedenle hegemonik erkek algısı ile dindarlık arasında pozitif yönde bir ilişki çıkması beklenen ve toplumda gözlemlenebilen bir durumdur.

Dindarlığın hegemonik erkek algısının alt boyutlarıyla da ilişkisine bakılmıştır. Araştırmamızda elde edilen bulgulara göre alt boyutlardan HKOEA dindarlık ile en yüksek ilişkili boyuttur. HKOEA ile dindarlık arasında orta kuvvette pozitif yönlü anlamlı korelasyon bulunmuştur. Buna göre dindarların erkek algılarının erkekleri en çok hakimiyet kurucu olarak kabul ederek şekillenmektedir. Bir erkeğin eşinin/kız kardeşinin giyim kuşamı hakkında söz sahibi olmasını, küpe, kolye vs. takılar takmaması, lazer, ağda vs. yapmaması gerektiğini, pembe/çiçekli dar kıyafetler giymemesi, ailede son karar merciinin baba/erkek olması, eşinin başka erkeklerle dışarıda vakit geçirmesine izin vermemesi gerektiğini düşünmek ile bireyin dindarlık durumu arasında doğru bir orantı vardır. Burada bu düşüncelerin çoğu zaman inanılan dinden kaynaklı olduğu da açıkça görülebilen bir durumdur.

KRAMKEA ise hegemonik erkek algısının alt boyutlarından dindarlık ile ilişkisi tek negatif yönlü olan boyut olarak görülmüştür. Dindarlık ile negatif yönlü düşük kuvvette olan bu boyut bir erkeğin yemek yapmak, evi silmek/süpürmek gibi ev işleri yapmak gibi kadın rolleriyle arasına mesafe koymasını ölçmek amacıyla yapılandırılmıştır. Bu boyutun dindarlık ile tek negatif yönlü olması da yine kişilerin dini referanslı düşünceleri ile açıklanabilir. Örneğin; yatağını topladığı, evinde ev işleri yaptığı bilinen Hz. Muhammed'in ümmetinin onu örnek alması durumunda, toplum tarafından kadınlara yüklenen bu roller ile arasına pratikte olmasa bile teorikte mesafe koymaması beklenebilir.

ÖNERİLER

Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen verilere dayanarak şu önerileri yapabiliriz:

1. Hegemonik erkekliğin sadece kadınlar için değil aynı zamanda erkekler içinde baskıcı olduğu ve olumsuz sonuçları olabildiğine yönelik farkındalık oluşturulması oldukça önemlidir. Bu bağlamda kişiler, cinsiyet rollerinin özellikle belirginleştiği zaman dilimi olan ergenlikten itibaren ortaokul ve liselerde toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletine yönelik bilgilendirilmelidir.

2. Ataerkil sistemde erkekler var olan bu hegemonyadan nemalanabilmek adına toplum tarafından erkeklere yüklenen rolleri gerek gönüllü gerek baskıyla kabullenmekte ve sürdürmektedirler. Bu süreçte de kadın rolleriyle aralarına keskin hatlarla mesafeler çizmektedirler. Sonuç olarak çarkın sürekli döndüğü bir ataerkil sistem işlemektedir. Bu çarkın dişlilerini kırmak ve erkek çocukların özellikle çocuk yaşlardan itibaren toksik maskülenitenin hassas kırılma anlarını aşabilmeleri için, öncelikli olarak evde ve okulda yemek pişirme, temizlik yapma vb. toplumun kadına yüklemiş olduğu rollere daha çok dahil olması önemlidir. Buna ek olarak sosyalizasyon sürecinde kız çocukları da daha aktif, girişken ve dışa dönük olmaları konusunda yüreklendirilmeli ve eğitilmelidir. Bu bağlamda veli ve öğretmenleri bilgilendirici seminerler, konferanslar ve eğitimler düzenlenebilir.

3. Çalışma İstanbul ve Van ilinde üniversite öğrenimi devam eden öğrencilerle yapılmış. İstanbul gibi kozmopolit bir yapıya sahip ve Van gibi geleneksel kodların henüz hâkim olduğu bir şehirle çalışılmış olsa da araştırma sonuçlarının genellenebilir olması açısından farklı şehirlere de uygulanması daha yararlı olabilir.

4. Araştırma yalnızca üniversite öğrencileri ile ve anket çalışması ile sınırlı kalmıştır. Erkek katılımcıların sayıca kadın katılımcılara göre az olması da çalışmanın sınırlılıklarından biri olmuştur. Erkekliği anlayabilmek adına erkeklere ulaşmak oldukça önemlidir. Bu nedenle farklı erkek örneklerle, daha derin mülakat çalışmaları yapılabilir ve daha farklı, derinlemesine analiz yapmaya imkân tanıyan sonuçlar elde edilebilir. Böylelikle daha çeşitli erkeklik, toplumsal cinsiyet ve dindarlık ilişkisi yorumları yapılabilmesine olanak tanınmış olur.

5. Kadınların özellikle kamusal alanda ve bilim yuvaları olan üniversitelerde daha görünür olmaları, erkeklere daha eşitlikçi ve adil şartlara sahip olmaları toplumun ve topluma

yön verecek sosyal politikaların şekillenmesinde oldukça önemlidir. Buradan hareketle üniversitelerde bölüm fark etmeksizin öğrencilerin toplumsal cinsiyet eitliğı ve adaletine yönelik kredili dersler görmeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akt. TUNÇ, H.: 2013 “Toplumsal Değişim Sürecinde Din ve Toplumsal Cinsiyet -Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKTAŞ, G.: 2013 “Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 30(1), 53-72.
- ALLPORT, G. W.: 2016 . Birey ve Dini. (B. Sambur, Çev.) Ankara: Elis Yayınları.
- ALLPORT, G., & ROSS, J.: 1967 “Personal Religious Orientation and Prejudice”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 432-443.
- ALPAN-ÖZDEMİR, E. D.: 2017 “Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarının Çocuk Oyunlarına Yansıması”, **Sanat Dergisi** 30 (1), 80-89
- AMMAN, M.T.: 2012 “Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet” İçinde, Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet-I (s. 13). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- ATA-DOĞAN, S., ATIŞ-AKYOL, N., & GÜNEY-KARAMAN, N.: 2018 “Beş Yaş Çocuklarının Cinsiyet Kalıp Yargı Düzeyleri ve Evdeki Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri”, **Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi** 4(3), 53-65.

- ATAY, T.: 2004 “Erkeklik En Çok Erkeği Ezer”, **Toplum ve Bilim**, 11-30.
- AYTEN, A.: 2017 “Psikoloji ve Din Psikologların Din ve Tanrı Görüşleri”. İstanbul: İz Yayıncılık.
- BANDURA, A.: 1977 “Social Learning Theory”, Englewood Cliffs: Printice-Hall.
- BATSON, C., SCHOENRADE, P., & VENTIS, W.: 2017 “Din ve Birey; Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım”, (A. Kuşat, & A. Taştan, Çev.) Kayseri: Kimlik Yayınları.
- BAYKAL, S.: 1991 “Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerine İlgili Kalıp Yargıların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi** 1(2), 66-75.
- BAYNAL, F.: 2020 “Türkiye’de Dindarlık Üzerine Kullanılan Ölçeklere Yönelik Sorunlar ve Öneriler”. Din Psikolojisi Güncel Durum Analizi içinde (ed. Y. TURAN) (s. 263-287). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- BEM, S. L.: 1983 “Gender Schema Theory and Its Implications for Child Development: Raising Gender-Aschematic Children in a Gender, Schematic Society”, **Journal of Women in Culture and Society**, 8 (4), 598-616.
- BEM, S. L.: 1981 “Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing”, **Psychological Review**, 88 (4), 354-364.

- BERKTAY, F.: 2006 “Tarihin Cinsiyeti”, İstanbul: Metis Yayınları.
- BİLGİN, N.: 2003 “Sosyal Psikoloji Sözlüğü (Kavramlar, Yaklaşımlar)”, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- BUSS, D.: 1995 “Psychological Sex Differencess: Origins Through Sexual Selection”, **American Psychologist**, 50(30), 164-171.
- BOURDİEU, P.: 1972 Esquisse d’une théorie de la pratique, précédée de trois essais d’ethnologie kabyle. Geneva: Droz (tadil edilmiş çev. Outline of a Theory of Practice, Cambrige: Cambridge University Press, 1977).
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ-ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö., KARADENİZ, Ş., DEMİREL, F.: 2018 “Bilimsel Araştırma Yöntemleri”, Ankara: Pegem Akademi.
- CİRHİNLİOĞLU, F. G., OK, Ü.: 2011 “Kadınlar mı Daha Dinda Yoksa Erkekler mi?”, **Zeitschrift fir die Welt der Türken/ Journal of World of Turks** 3(1), 121-141.
- CONNEL, R.: 2019 “Erkeklikler”, (N. Konukçu, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- COŞKUN, R., ALTUNIŞIK, R., & YILDIRIM, E.: 2017 “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı”, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

- CRESWELL, J. W.: “Eğitim Araştırmaları Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi”, İstanbul: Edam. 2017
- ÇİÇEK, B.,
ÇOPUR, Z.: (2018 “Bireylerin Kadınların Çalışmasına ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları”, **International Journal of Eurasian Education and Culture** 3(4), 1-21.
- DAŞLI, Y.: 2019 “Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma” **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 16(1), 364-385.
- DİREK, Z.: 2014 “Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi”, “Cinsiyetli Olmak: Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar” içinde (ed. Z.DİREK), (s. 67-85). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- DÖKMEN, Z. Y.: “Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar”, İstanbul: Remzi 2018 Kitabevi.
- ESEN, E., SİYEZ, D. M., SOYLU, Y., DEMİRGÜRZ, G.: “Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Algısının Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi”, **E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi** 8(1), 46-63. 2017
- GİRGİNER, H. U.: “Türk Toplumunda Cinsiyet Algısı”, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1994

- GÖCEN, G.: 2020 “Kavram Atlası Din Psikolojisi-I”, Ankara: Gazi Kitabevi.
- GÜLDÜ, Ö.,
ERSOY-KART, M.: 2009 “Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 64(03), 97-116.
- GÜMÜŞ, Z.: 2019 “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Belirlenmesi”, **Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi**, 31-47.
- GÜNAY, G.,
BENER, Ö.: 2011 “Kadınların Toplumsal Cinsiyet Roller Çerçevesinde Aile içi Yaşamı Algılama Biçimleri”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi** 153(153).
- GÜNAY, Ü.: 2006 “Dindarlığın Sosyolojisi”, “Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi” içinde (ed. Ü. GÜNAY, & C. ÇELİK), (s. 1-61), Adana: Karahan Kitabevi.
- GÜRHAN, N.: 2010 “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, **E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi**, 58-80.
- HAYMANA, P.,
KOLBURAN, Ş.: 2019 “Kadınların İyilik Halinin Algılanan Toplumsal Cinsiyet Rollerile İlişkisi”, **Aydın Toplum ve İnsan Dergisi** 5(1), 29-53.
- HOROZCU, Ü.: 2017 “Din Psikolojisi”, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- HÖKELEKLİ, H. (2010). “Din, Dindarlık ve Boyutları”, “Din Psikolojisi” içinde (ed. H. HÖKELEKLİ (s. 24-44), Eskişehir: AÖF Yayınları.

- HÖKELEKLİ, H.: “Din Psikolojisi”, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
2020
- JAMES, W.: 2017 “Dinsel Deneyimin Çeşitleri İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme”, (İ. H. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- KANDİYOTİ, D.: “Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler”,
2015 İstanbul: Metis Yayınları .
- KARACA, F.: 2015 “Din Psikolojisi”, Trabzon: Eser Ofset.
- KARAKAYA, H.: “Toplumsal Cinsiyet Algısı, Din ve Kadın”, **Journal of Analytic Divinity**
2018 2(2), 36-62.
- KARASAR, N.: “Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler”, İstanbul:
2017 Nobel Yayınları.
- KAYIKLIK, H.: “Din Psikolojisi”, Adana: Karahan Kitabevi .
2011
- KEÇECİ, B.: 2018 “Evli Kadınların Psikolojik İstismar Profillerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları ve Spiritüel İyi Oluşları Açısından İncelenmesi”, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KELLER, E. F.: “Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler”, İstanbul: Metis
2007 Yayınları.
- KESKİN, F., “Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir
ULUSAN, A.: 2016 Değerlendirme”, **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi** (26),

KODAN-
ÇETİNKAYA, S.: “Üniversite öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi”, **Nesne-Psikoloji Dergisi** 1(02), 21-43.
2013

KÖSE, A., AYTEN, A.: “Din Psikolojisi”, İstanbul: Timaş Yayınları.
A.: 2018

NUMAN, W. L.: “Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar”, Ankara: Yayın Odası.
2017

OKUTAN, B. B.: “Erillik ve Din”, İstanbul: Rağbet Yayınları.
2017

ÖCAL-YÜCEOL, S.: 2016 “Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar ile İlişki Doyumu ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkiler, Yüksek Lisans Tezi”, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖNGEN, B., AYTAÇ, S.: 2013 “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları”, **Sosyoloji Konferansları** (48), 1-18.

ÖZBAY, C. (2013). “Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak”, **Doğu Batı Dergisi** (63), 185-204.

PAZARLI, O.: 1972 “Din Psikolojisi”, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- ROSE, S. O.: 2018 "Toplumsal Cinsiyet Tarihçiliği Nedir?" İstanbul: Can Yayınları.
- SAKALLI, N.,
TÜRKOĞLU, B.: 2019 "Erkek" Olmak Ya da Olmamak: Sosyal Psikolojik Açıdan Erkeksilik/Erkeklik Çalışmaları", **Türk Psikoloji Yazıları** 22(44), 52-76.
- SANCAR, S.: 2016 "Erkeklik: İmkânsız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler", İstanbul: Metis Yayınları.
- SARAÇ, S.: 2013 "Toplumsal Cinsiyet", "Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları", (ed. L. GÜLTEKİN, G. GÜNEŞ, C. ERTUNG, & A. ŞİMŞEK) içinde, (s. 27-32). Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- SEÇGİN, F.: 2012 "Sosyal Bilgiler Dersinde Toplumsal Cinsiyet Etkinliklerinin Öğrencilerin Algı ve Tutumlarına Etkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- SEVİNÇ, K.: 2020 "Kavram Atlası Din Psikolojisi-II", Ankara: Gazi Kitabevi.
- ŞAH, U.: 2016 "Psikolojinin Çeşitli Alanlarında Çalışan Psikologların Cinsiyete, Toplumsal Cinsiyete ve Queer Kuramına İlişkin Söylemleri". İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞENEL-AGGÜN, S.: 1993 "Cinsiyet Rolüne İlişkin Kalıp-Yargılara Uygun Davranıp Davranmamanın Çekiciliğe Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- TAKKİN, T.: 2020 “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Tutumlarının Özgüven, Kişilik Özellikleri ve Sosyo-Demografik Değişkenler ile İlişkisinin İncelenmesi”, Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TOKER, İ.: 2012 “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, “Din Sosyolojisi El Kitabı” içinde (Ed. N. AKYÜZ, & İ. ÇAPÇIOĞLU) (s. 791). Ankara: Grafiker Yayınları.
- TUKSAL, H.Ş.:2004 “İslâmcı Erkekliğin İnşası- Geleneksel Rollerin İhyası”. **Toplum ve Bilim** 101, 81-88.
- TURAN, Y.: 2017 “Kişilik ve Dindarlık”, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- TÜRK, B.: 2011 “Hegemonik Erkek(lik) ve Kültürel Temsil: Çirkin Kral Kurtlar Vadisi'nde Yürüyor”, “Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil” içinde (Ed. İ. ERDOĞAN), (s. 163-211), Kalkedon Yayınları.
- TDK.: 2019 TÜRK DİL KURUMU. (Tarih yok). 10 21, 2019 tarihinde http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53cfd3481fd3b4.82157655 adresinden alındı.
- VARGEL-PEHLİVAN, P.: 2017 “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 497-521.
- VATANDAŞ, C.: 2007 “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, **Sosyoloji Konferansları** (35), 29-56.

VEFİKULUÇAY, “Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları”, **Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi**, 26-38.
ZEYNELOĞLU, S.,
EROĞLU, K.,
TAŞKIN, L.: 2007

VEFİKULUÇAY, “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri”,
D., **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 775-792.
ZEYNELOĞLU, S.,
KOCAÖZ, S.,
KISA, S., &
TAŞKIN, L.: 2009

VERGOTE, A.: “Din, İnanç ve İnançsızlık”, (V. UYSAL, Çev.) İstanbul: İFAV Yayınları.
1999

WOODHEAD, “Toplumsal Cinsiyet ve Sekülerleşme Teorisi”, (H. TUNÇ, Çev.),
L.:2017 **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 501-509.

YAPAREL, R.: “20-40 Yaş Arası Kişilerde Dini Hayat ile Psiko-Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
1987

YAPICI, A.: 2006 “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği”. **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)**, 66-116.

YAPICI, A.: 2007 “Ruh Sağlığı ve Din, Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık”, Adana: Karahan Kitabevi.

- YAPICI, A.: 2016 “Cinsiyete Göre Farklılaşan Dindarlıklar ve Kadınlarda Dinsel Yaşamın Farklı Görüntüleri”, **Dini Araştırmalar Dergisi Kadın Özel Sayısı**, 131-161.
- YAPICI, A.: 2016 “Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın”, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- YAVUZ, K.: 1982 “Din Psikolojisinin Araştırma Alanları”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 87-108.
- YAVUZ, Ş.: 2014 “İktidar Olma Sürecinde Erkeklerin Erkeklikle İmtihanı”, **Milli Folklor**, 110-126.
- YETER, E.: 2015 “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Öznelliği ve Din”, **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 15(2), 189-210.
- YILDIRIM, S.: 2016 “Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Toplumsal Cinsiyet Tutumlarının Flört şiddetine Yönelik Tutumlarına Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- YUMUŞAK, A.: 2013 “Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumları, Toplumsal Cinsiyetçilik ve Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki”, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ZEYNELOĞLU, S.: 2008 “Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları”, Yüksek Lisans Tezi,

Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

EK-1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET, HEGEMONİK ERKEK ALGISI ve DİNDARLIK İLİŞKİSİ

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim ve üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili erkek algılarının dindarlık durumları ile ilişkileri bağlamında incelenmesine yönelik bir tez yürütmekteyim. Araştırmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet ve erkek algılarının dindarlık düzeylerine ve demografik değişkenlere (yaş, eğitim düzeyi vb.) göre farklılaşıp farklılaşmadığı da sınıranacaktır. Çalışmanın örneklemini Van ve İstanbul'da öğrenim gören üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklemin Van ve İstanbul'dan seçilmesinin amacı Van gibi geleneksel/kültürel kodların daha hâkim olduğu bir şehirdeki üniversite öğrencileri ile İstanbul gibi kozmopolit ve sekülerleşme sürecindeki bir şehrin üniversite öğrencilerinin daha belirgin ve verimli veriler sunacağına varsayılmasıdır. Buradan elde edilen veriler bilimsel bir çalışma olduğu için sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Kadın ve erkek konusunun konuşulmasının genellikle hassas ve çok yönlü olacağını düşünürsek aşağıdaki sorularda sadece sizin o ifadeye katılıp katılmadığınızı, o ifadenin sizin dünyanızdaki karşılığını anlamak istiyoruz. Zihninizdeki en doğal hali yakalayabilmemiz için soruları okuduğunuzda aklınıza gelen ilk cevabı vermiş olmanız bizim için çok önemlidir böylece çalışmamızın güvenilirliğine ve amacına çok büyük destek sağlamış olacaksınız. Önünüzdeki form Hegemonik Erkek Algısı Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Dindarlık Ölçeğinden oluştuğu için bazı noktalarda benzer sorularla karşılaşabilir ve tekrara düşüyor hissedebilirsiniz ancak sorulan her bir soru farklı bir amaca yöneliktir ve farklı şeyler ölçmektedir bu nedenle lütfen benzer sorularla karşılaştığınızı düşünseniz de çözmeye devam ediniz. Toplumsal cinsiyet çalışmalarının geneline baktığımızda kadın konusu toplumsal cinsiyet bağlamında birçok yönden ele alınırken erkek üzerine çalışmalar ancak son yıllarda kayda değer bir varlık göstermeye başlamıştır. Bu çalışma da "peki ya erkekler ne durumda?" sorusuyla yola çıkılmış, erkeklerin de toplumsal cinsiyetli bireyler oldukları gerçeği ve kabulü ile hazırlanarak bu perspektiften erkeklere yönelik algı çalışılmıştır. Bu bağlamda toplumun halihazırdaki önemli meselelerinden olan toplumsal cinsiyet ve erkek konusuna yönelik sunmuş olduğunuz bu kıymetli katkı için teşekkür ederiz.

1. Yaşınız

2. Cinsiyetiniz

☐ Kadın

☐ Erkek

3. Medeni Durum

4. Öğrenim Görülen Üniversite

5. Öğrenim Görülen Fakülte

EK-2: HEGEMONİK ERKEK ALGISI ÖLÇEĞİ**(HEAÖ)**

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Bir erkek kendi içinde öyle hissetmese de her zaman kendine güveni olan bir insan gibi davranmalıdır.							
Erkeklerle yüklenen toplumsal-geleneksel roller, erkekleri ezmektedir.							
Bir erkeğin dış görünüşünde güç görmek isterim.							
Ailede son karar mercii, erkek/baba olmalıdır.							
Bir erkeğin pembe, çiçekli, dar kıyafetler giymesi beni rahatsız eder.							
Bir erkek, problem çözme becerisine sahip olmalıdır.							
Bir kız çocuğuna olduğu kadar bir erkek çocuğuna da yemek yapma, evi temizleme ve küçük çocuklara bakma becerisi küçüklükten öğretilmelidir.							
Bir erkek, her zaman bulunduğu ortamlarda saygın biri olmalıdır.							
Bir erkeğin yaşamındaki en önemli uğraş, işindeki başarısı olmalıdır.							
Bir erkek örneğin, kendi düğmesini dikebilmeli, yatağını toplamalı yani kendi yapabileceği işleri kendisi yapmalıdır.							
Erkekler, kadınlar üzerinde otorite kurmayı severler.							
Bir erkeğin işsiz olması o erkeği, ailesinde ve toplumda bir erkek olarak zor durumda bırakır.							
Erkekler bir problemin çözümü ile ilgili zorlukla							

karşılaştıklarında bunu sertlikle halletmeyi tercih eder.							
Evlilik hazırlığı içerisinde olan bir çiftin evliliği öncesinde kadının işinin olmasına rağmen, erkeğin işinin olmaması o evliliğe engel olabilir.							
Bir erkeğin hemşire, hostes vs. gibi meslekler yapması, erkeklik imajını olumsuz yönde etkiler.							
Erkek dediğin, risk alabilmelidir.							
Bir erkek, eşine ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmekte eksik olsa da otoritesi zayıflatılmamalıdır.							
Bir erkeğin küpe, kolye vs. takılar kullanması, beni rahatsız eder.							
Bir erkek, eşinin başka erkeklerle dışarıda vakit geçirmesine izin vermemelidir.							
Para kazanma imkânı olan bir erkeğin annesinden/babasından para alıyor olmasını olumsuz karşılarım.							
Bir erkek, yanındaki kadına karşı daima koruyucu ve kollayıcı olmalıdır.							
Bir kadın ile bir erkek randevulaştığında hesabı erkek ödemelidir.							
Bir erkeğin iyi yemek pişirmesi, onun erkeksi duruşunu olumsuz etkiler.							
Erkekler için kavga, şiddet vb. şeyler normal karşılanmaktadır.							
Bir erkeğin ev işlerine yardım etmesi, onun erkeklik imajını olumsuz yönde etkilemez.							
Bir erkek, ailesinin geçimi için gerekli olduğunda fazla mesai yapmalıdır.							
Bir erkekten her zaman kendinden emin olması beklenir.							
Bir erkek, eşinin/ kız kardeşinin giyim kuşamı hakkında söz sahibidir.							
Bir erkek, eşinden daha düşük bir entelektüel seviyede olmamalıdır.							
Bir baba çocuğuna karşı hatalı davranışa bile çocuğa karşı babanın otoritesinin zayıflatılmaması kadının görevidir.							
Bir erkeğin eşinden borç alması, onun erkeklik imajını olumsuz yönde etkiler.							
Erkekler, kendi iç dünyalarındaki iniş çıkışlardan bunu zayıflık olarak gördükleri için konuşmazlar.							
Bir erkeğin lazer ya da ağda yaptırması, beni rahatsız eder.							

Bir erkeğin dışarıya karşı güçlü görünme isteğine rağmen duygusal yönünü benimle paylaşması, onu kıymetli kılar.							
Bir kadının bir erkekten örneğin, evi süpürmesi, bulaşık yıkaması gibi ev işleri yapmasını istemesi erkeğin kendisine olan saygısını azaltır.							
Bir erkek, daima kendi ayakları üzerinde durmalıdır.							
Erkeğin parasının olmaması, kadının ona olan bakışını olumsuz etkiler.							
Bir erkek, ailesini korumak için tehlikeye atılabilmelidir.							
Bir erkek, eşinden daha düşük seviyedeki bir statüde çalışmamalıdır.							
Erkeklerin duygularını göstermesi, onun kadınların gözündeki değerini azaltır.							
Bir erkeğin kariyeri, genel olarak ona duyulan saygıyı olumlu yönde etkiler.							
Erkekler, daima kendilerine yol gösterecek bir kadının varlığına ihtiyaç duyar.							
Bir erkeği ağlarken görmek, beni rahatsız eder.							
Bir erkek, karısı ve çocuklarından her durumda saygı görmeyi hak eder.							
Bir erkek, ailesinin ve arkadaşlarının toplum içindeki itibarını zedeleyecek davranışlar sergilememelidir.							
Bir erkek, ailesi için elde edebildiği en yüksek gelirli işte çalışmalıdır.							
Bir erkek bedensel olarak güçlü olmak için çalışmalıdır.							

EK-3: TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI ÖLÇEĞİ**(TCAÖ)**

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Evlilik, kadının çalışmasına engel olmaz.					
Kadın sadece ailesinin ekonomik sıkıntısı varsa çalışmalıdır.					
Çalışan kadın çocuklarına yeterince zaman ayırabilir.					
Kadınlar anne olduktan sonra çalışmamalıdır.					
Kadın siyasetçiler başarılı olabilir.					
Kadınlar evlendikten sonra çalışmamalıdır.					
Çalışma hayatı, kadının ev işlerini aksatmasına neden olmaz.					
Çalışan bir kadın, hayattan daha çok zevk alır.					
Kadınlar, erkekler tarafından her zaman korunmalıdır.					
Kocasız kadın, sahipsiz eve benzer.					
Kadınlar, yönetici olabilir.					
Çalışan bir kadın, kazandığı geliri eşine vermelidir.					
Çalışan bir kadın, çocuklarına daha iyi anne olur.					
Erkekler de çamaşır bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır.					
Kocasız kadın, sahipsiz eve benzer.					
Bir ailenin gelirini, erkekler sağlamalıdır.					
Kadınlar kendi başına ticarethane gibi yerler (kafe,market, emlakçı gibi) açmamalıdır.					
Kadınların birinci görevi, ev işlerini üstlenmektir.					

Bir kadın, kocasından fazla para kazanmamalıdır.					
Erkek her zaman evin reisi olmalıdır.					
Toplumun liderliği, genellikle erkeklerin elinde olmalıdır.					
Kız çocuklarına da erkek çocuklar kadar özgürlük verilmelidir.					
Bir kadın kendi haklarına sahip olabilmesi için, gerekirse kocasına karşı çıkabilmelidir.					
Kadın kocasından yaş olarak daha küçük olmalıdır.					
Ailedeki önemli kararları, erkekler vermelidir.					

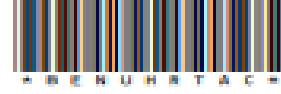
EK-4: DİNİ TUTUM ÖLÇEĞİ

(DTÖ)

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Ezan, dua veya ayet gibi dini okumaları dinlediğimde duyulanırım.					
Dini etkinliklere katıldığımda gerçekten zevk alırım.					
Zor zamanlarda Allah'ın bana yardım ettiğini düşünüyorum.					
Allah'ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum.					
Dini inancın gerekli olmadığını düşünüyorum.					
Dinin toplumların geri kalmasına neden olduğunu düşünüyorum.					
İnandığım dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım.					
Yaşantımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim.					

EK-5: ETİK KURUL İZNİ

Tarih ve Sayı: 09/03/2020-47167

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı :35980450-663.05-
Konu :Gülşah ARVAS

Sayın Gülşah ARVAS

İlgi :21/02/2020 tarihli, 12163 sayılı yazı

Sorumlu araştırmacılığını üstlendiğiniz 2020/20 dosya numaralı "Toplumsal Cinsiyet, Erkek Algısı ve Dindarlık İlişkisi: İstanbul ve Van İlindeki Üniversitesi Örneği" başlıklı çalışma Kurulumuzun 02.03.2020 tarih 03 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmza
Prof. Dr. N. Tolga SARUÇ
Başkan

EK :
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

09/03/2020 B.lgl. : S.ARIK

Dogrulamak icin: <http://194.27.128.66/environ/Sorgula/belgedogrulama.aspx?V=BENURTAU>

Aynıak bilgi icin imber : Salayman ARİK, Dahili : 10689

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü
34452 Beyazıt/Fatih-İstanbul
Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88
e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

İlgili makama,

İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi **Gölsah ARVAS** "Toplumsal Cinsiyet, Erkek Algısı ve Dindarlık İlişkisi: İstanbul ve Van İlindeki Üniversitesi Örneği" başlıklı, 2020/20 dosya numaralı 21.02.2020 tarih ve 12163 sayılı başvurusu ile İ.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurmuştur. 02.03.2020 tarihinde gerçekleştirilen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kuruma	Araştırma ile ilişkisi	Karar	İmza
Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ (Başkan)	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Doç. Dr. Çiğdem Birke TUNALI (Başkan Yardımcısı)	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Prof. Dr. İzzet YURTSEVEN (Başkan Yardımcısı)	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Prof. Dr. Aydın TOPALOĞLU	İlahiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Prof. Dr. Yaserin İŞIKTAÇ	İhtisat Fakültesi	E ☐ H ☐	☐ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☒ M.Karılmadı	
Prof. Dr. Selahattin KARABINAR	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Prof. Dr. Seyhan NİŞEL	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☐	☐ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☒ M.Karılmadı	
Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Prof. Dr. Selim YAZICI	Siyasal Bilimler Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Prof. Dr. Rasim Hacer GÖKBULUT	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Prof. Dr. Enes KABAKCI	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Doç. Dr. Hanife Özlem SERTEL BERK	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Doç. Dr. Haluk ZÜLFİKAR	İktisat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Doç. Dr. Şenile Sema KARAKELLE	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Gökdeniz TEKDEMİR YURTDAS	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☐	☐ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☒ M.Karılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Bengi PİRİM DÖŞGÖR	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☐	☐ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☒ M.Karılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAVUZ SEVER	Edebiyat Fakültesi	E ☐ H ☒	☒ Onay ☐ Karılmadı ☐ Ret ☐ M.Karılmadı	